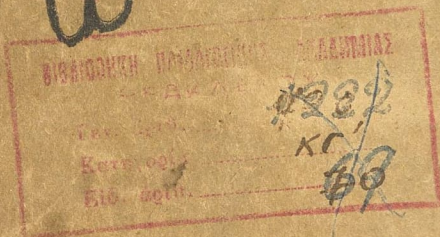
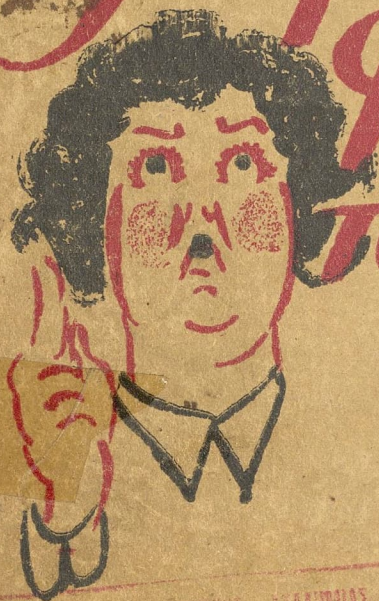


15
2780

Βέβαια! φταίει τό σχολείο



Ένα διασκεδαστικό
Βιβλίο για πατέρες
και μητέρες

Γ. Μάνχη μετάφραση
D. Ζήση

Ευδοκίμος Οἶκος Δημητράκου Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ. 7190

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ. 15/2780

PAUL GEORG MÜNCH

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ. ~~1966~~
7/368

ΒΕΒΑΙΑ,

ΦΤΑΙΕΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ!

139

ΕΝΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΓΙΑ ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Δ. Γ. ΖΗΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθμ. 15/2780

ΑΘΗΝΑ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.
4 - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 4

ΒΙΒΛΙΟΤΗΤΗ
 ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
 Αριθ. 65
 Κατηγ. Κ. Γ.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΤΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
 ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
 Γεν. αριθ. _____
 Κατηγορία 121
 Βιβλ. αριθ. 468

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Τò βιβλίο αυτό είναι έν' από τὰ πολλά, πού ἔγραψε καὶ ἑξακο-
 λουθεῖ νὰ γράφῃ ὁ περίφημος δάσκαλος τῆς Λειψίας P. Münch, ὁ με-
 γάλος καὶ τολμηρὸς υπέρμαχος τοῦ Νέου Σχολεῖου.

Εἶναι μιὰ υπεραπολογία χτυπητὴ τοῦ Σχολεῖου Ἐργασίας, μὲ σκοπὸ
 ν' ἀναιρέσῃ τὶς κακολογίαις τῶν συντηρητικῶν γονέων, πού χωρὶς νὰ ξέ-
 ρουν καλὰ καλὰ τί εἶναι αὐτὸ τὸ Σχολεῖο, πού βασίζεται καὶ πού κα-
 τευθύνεται, τοῦ ρίχτηκαν μὲ τὶς βαρύτερες κατηγορίες καὶ εἰρωνεῖες καὶ
 στὸ τέλος κήρυξαν ὅτι γιὰ τὸ καθετί: «Βέβαια, φταίει τὸ (νέο) σχολεῖο!».

Εἶναι φυσικό, κάθε ὀρθὴ νέα ἰδέα καὶ κάθε πρόοδος νὰ συναντᾷ
 στὴν ἀρχὴ ἐμπόδια καὶ ἀντιδράσεις ἀπὸ τὴ συντηρητικὴ κοινωνία, στὸ
 τέλος ὅμως δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπιβληθῇ, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο
 ὅτι εἶναι π ρ ο ὀ ο ς καὶ προχωρεῖ πρὸς τὰ ἔμπροσ καὶ ὄχι πρὸς τὰ
 ὀπίσω.

Γιὰ τὸν τόπο μας ἓνα τέτοιο βιβλίο θὰ ἦταν ἴσως ἀκόμη πρόωρο.
 Γιατί, ἂν καὶ κανένας δὲν μπορῇ σήμερα ν' ἀμφισβητήσῃ σοβαρά,
 ὅτι τὸ σημερινὸ μας σχολεῖο, μ' ὅλη τὴν προθυμία καὶ τὴ φιλοτιμία
 τῶν δασκάλων του, εἶναι σχολεῖο λόγων καὶ μόνο λόγων, καὶ ὅτι δὲν
 κατορθώνομε νὰνακαλύψωμε σὲ τί τέλος πάντων ἔχει κλίση ἢ ἰδιο-
 φυΐα ἓνας μαθητῆς, πού διδάσκεται 11—12 χρόνια καὶ πού μόλις
 βγάλῃ τὸ γυμνάσιο μένει ἀναποφάσιτος, γιὰτὶ δὲν ξέρει τί δρόμο νὰ
 πάρῃ, μ' ὄλ' αὐτά, ἐπειδὴ εἴμαστε ποτισμένοι μὲ τὴ συνήθεια καὶ τὴ

Κάθε ἀντίτυπο φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ συγγραφέα.

ρουτίνα, διστάζομε ἀκόμη ν' ἀκούσωμε ἢ ν' ἀτενίσωμε καινὰ δαιμόνια. Γι' αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν μόνο λόγια λέγονται καὶ γράφονται γιὰ τὸ νέο σχολεῖο καὶ μόνον ἐδῶ κι ἐκεῖ γίνονται ἀξιέπαινες συστηματικῆς δοκιμῆς καὶ διαλέξεις.

Ἀποφασίσαμε ὅμως νὰ τὸ μεταφράσωμε (μὲ τὴν ἄδεια τοῦ συγγραφέα), γιὰ νὰ χρησιμέψη αὐτὸ ὡς μιὰ προειδοποίηση στὴν ἀντίδραση (ποὺ ἄρχισε κιόλας λίγο λίγο νὰ προβάλλη ἀπὸ τοὺς ἰσχυρογνώμονες συντηρητικοὺς) καὶ σὰν ἀπάντηση στὶς κατηγορίες, ποὺ θὰ τοῦ ἀραδιάσουν, ὅταν καὶ στὸν τόπο μας ἐπικρατήσῃ—καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ—ποὺ δὲν μποροῦν νὰ εἶναι ἄλλες ἀπ' αὐτές, ποὺ ἀντικρῖζει ἐδῶ ὁ Münch.

Ἐξω ὅμως ἀπ' αὐτά, τὸ σύντομο αὐτὸ βιβλιαράκι μὲ τὰ λίγα καὶ χτυπητὰ καὶ χιουμοριστικὰ (ἂν καὶ κάποτε ὑπερβολικὰ) λόγια του καὶ μὲ τίς πολλὰς χαρακτηριστικὰς εἰκόνες του δίνει, νομίζομε, στοὺς πατέρες καὶ στὶς μητέρες, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ ἀπευθύνεται, μιὰ πολὺ καθαρὴ καὶ ξάστερη ἰδέα τοῦ τί εἶναι τὸ Νέο Σχολεῖο τῆς Ἑργασίας (ἢ καλύτερα τὸ σχολεῖο τῆς ἐνεργείας καὶ δημιουργίας).

Δ. Γ. Ζ.

Πρῶτα: «Ὡσαννά!»

Ἔστερα: «Ἐταύρωσον αὐτόν!»

Ἄπο γενεὰ σὲ γενεὰ μεταγγίζομε τίς ἐλπίδες τῆς εὐτυχίας μας στ' ἀγόρια καὶ στὰ κορίτσια μας: τὰ παιδιὰ μας καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν μας πρέπει, γιὰ νὰ εὐτυχήσουν, νὰ μποῦν στὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, στὴ Χαναὰν τῶν πόθων μας, ποῦ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους εἶναι πιά ἀποκλεισμένη. Ὁ πατέρας δὲ νιώθει ἴσως ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά του καμιά ἐσωτερικὴ ἱκανοποίηση, γι' αὐτὸ πρέπει ὁ γιός του ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο ἐπάγγελμα, ποῦ ὀνειρεύεται ὁ πατέρας. Οἱ περισσότεροι μάλιστα ἄνθρωποι ἐκφράζουν μὲ κάποια ζηλοτυπία τὸν ἐκπαιδευτικὸ σκοπὸ τους: «Γιατί τάχα τὸ παιδί σου, ἀντὶ νὰ βασανίζεται, ὅπως βασανίζεσαι σύ, νὰ μὴν κερδίξῃ εὐκόλα τὸ ψωμί του καὶ νὰ μὴν παίρνῃ μισθό, ὅπως ὁ δεῖνα καὶ ὁ τάδε; Καλά, σὲ σένα βέβαια παρουσιάστηκαν σκληρὰ ἐμπόδια, γιὰ τὸ παιδί σου ὅμως ὑπάρχουν ἀπεριόριστες δυνατότητες ν' ἀνεβῆ ψηλά!»

Ἡ μητέρα πάλι δὲ νιώθει ἀρκετὰ εὐτυχισμένο τὸν ἑαυτὸ της στὸ πλευρὸ τοῦ ἀντρός της· ἡ φιλενάδα της ἔκαμε πολὺ καλύτερη τύχη—γι' αὐτὸ ἡ μικρὴ Μαργαρίτα της, ποῦ εἶναι ἀκόμη στὰ σπάργανα, πρέπει ν' ἀποχτήσῃ τόσα προτερήματα

καὶ γνώσεις καὶ δεξιότητες, πὺν νὰ μπορῆ, σὰν μεγαλώσῃ, νὰ κάμῃ ἐπιλογὴ ἀνάμεσα σὲ ἰδεώδεις μνηστῆρες καὶ νὰ ἔχῃ δικαίωμα νὰ προβάλλῃ ἀπαιτήσεις.

Ὁ καθένas τέλος εἶναι καλὰ βεβαιωμένος: ὁ δρόμος πρὸς τὴν εὐτυχία περνᾷ μέσ' ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ χαρῖση ἀμέτροντ' ἀγαθὰ, ἀρκεῖ μόνο νὰ τὸ ἐπωφεληθῆ καλὰ κανένas! Ὁ Μίμης καὶ ἡ Λίτσα θ' ἀδράξουν μὲ γεμάτα χέρια αὐτὰ τὰ πολύτιμα ἀγαθὰ καὶ θὰ γίνουν μεγάλοι ἄνθρωποι, ἐφοδιασμένοι πλούσια μὲ πνευματικὰ καὶ ὕλικά προσόντα. Στὸ ἐρώτημα: «πὺς μπορεῖ κανένas νὰ πλατύνῃ τὸν ὀρίζοντά του καὶ τ' ἀγαθὰ του;» μιὰ ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις, πὺν θὰ δοθῶν ὠρισμένως εἶναι καὶ αὐτή: «μὲ τὴ σχολικὴ μόρφωση!»

Ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις καὶ οἱ ἐπιθυμίες, πὺν ἀπὸ πολλὰ χρόνια γαργαλίζουν τοὺς πατέρες καὶ τὶς μητέρες, συμπυκνώνονται τρομαχτικὰ κατὰ τὴν πρώτη σχολικὴ μέρα τῶν παιδιῶν τους. Σήμερον ἀγόρια καὶ κορίτσια θὰ πατήσουν τὸ πρῶτο σκαλοπάτι τῆς σκάλας, πὺν ὀδηγεῖ στὸν ἔβδομο οὐρανό! Νά τα τώρα μπροστὰ στὴν εὐτυχία! Ἡ πρώτη σχολικὴ μέρα εἶναι ἡ μέρα τῶν χρυσῶν ἐλπίδων!

Ἄν καθεμὲν μητέρα κρεμοῦσε τὴν πρώτη σχολικὴ μέρα στὸ λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ τῆς μιὰ κάρτα, πὺν νὰ γράφῃ τὶ ὄνειρεῦται νὰ γίνῃ τὸ παιδί τῆς, θὰ βλέπαμε ὀλοφάνερα, ὅτι στὴν πρώτη τάξη τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κάθονται: δύο μελλούμενοι μηχανικοί, τρεῖς νομικοί, τέσσαρες ἔμποροι (ἀλλὰ μόνο γιὰ χοντρικὴ πώληση), πέντε γιατροὶ (ἀποκλειστικὰ εἰδικοὶ μὲ δικὸ τους αὐτοκίνητο), ἴσως καὶ ἓνας τεχνίτης (πὺν θέλει νὰ κληρονομήσῃ τὴ δουλειὰ τοῦ πατέρα του), ἀκόμη καὶ ἓνας μουσικὸς (ἐννοεῖται δὲ διευθυντῆς ὀρχήστρας μὲ συμβόλαιον γιὰ νὰ φιγουράρῃ στὴν Ἀμερικὴ), ὠρισμένως ὅμως δὲ θὰ λείπουν δέκα ἀνώτεροι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι (μὲ δικαίωμα συντάξεως) καὶ εἴκοσι δασκάλοι (αὐτὸ, γιὰτὶ ἔχουν τὶς διακοπὲς τοῦ καλοκαιριοῦ). Κανένas ἐργάτης μέσα σ' αὐτὰ τὰ παιδιά, κανένas ἠθοποιός, κανένas ζωγράφος ἢ γλύπτης καὶ—«Θεὸς φυλάξοι!»—κανένas ποιητής. Ὡς γιὰ τὰ κορίτσια, τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει λίγο: Καμιὰ

μητέρα δὲ θὰ περιφρονοῦσε τὴ τύχη νὰ τὴν χαιρετοῦν ὡς μητέρα μιᾶς μεγάλης σαντέξας κονσέρτου ἢ ἐνὸς «ἀστέρas» κληματογράφου..... Μάλιστα, κύριοι, ἂν μποροῦσε κανεὶς νὰ διαβάσῃ μέσα στὶς ψυχὲς τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων τὴν πρώτη σχολικὴ μέρα! Σαράντα σχολικοὶ «νεοσσοὶ μεγαλοφυΐας»—σαράντα πακέτα γεμάτα ἐλπίδες εὐτυχίας!

Οἱ μητέρες, ἢ μιὰ ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔρχονται τὶς πρῶτες σχολικὲς μέρες στὸ δάσκαλον καὶ τοῦ λέγουν ἐμπιστευτικὰ: «Ὁ Γιαννάκης μας εἶναι πολὺ ἔξυπνον παιδάκι! Μονάχα νὰ εἴστε πολὺ αὐστηρὸς!»—«Ἡ Καίτη μας, ξέρετε, εἶναι καλὸ παιδί, μόνο πὺν εἶναι λιγάκι πεισματάρas, ἀλλὰ μὲ τὴν αὐστηρότητά σας θὰ τὴ διορθώσετε!»—«Ὁ Τάκης μας εἶναι τετραπέρατος! Ἀπὸ τώρα κιόλας ξέρετε ὄλη τὴν προπαίδεια! Μονάχα, σᾶς παρακαλῶ, νὰ τοῦ δείξετε αὐστηρότητα, μὴν τύχη καὶ τὴν ξεχάσῃ!»

Τὸ βράδυ λοιπὸν τῆς πρώτης σχολικῆς ἡμέρας ξέρομε πιὰ ἀκριβέστατα: μέσα στὰ σαράντα παιδιά τὰ τριανταεφτὰ εἶναι σπάνιας ἔξυπνάδας, εἶναι «ἐξαιρετα» παιδιά καὶ «λαμπρὰ» κορίτσια. Τρεῖς μόνο μητέρες δὲν κάνουν καμιὰ φασαρία γιὰ τὰ παιδιά τους: δὲν τοὺς φαίνονται ἐξαιρετικὰ ἔξυπνα: τὰ παιδιά αὐτὰ μ' ὄλα ταῦτα χτίζουν μ' εὐχαρίστηση σπιτάκια στὴν αὐλὴ καὶ κατασκευάζουν διάφορα ἀντικείμενα μὲ χαρτί καὶ μὲ πηλὸ καὶ μὲ ψαθί, καὶ αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ νὰ γίνουν διπλωματοῦχοι μηχανικοί.

Δὲν εἶναι νὰ ζηλεύῃ κανένas τὸ δάσκαλον, πὺν ἔχει ἀναλάβει τὴ μόρφωση τόσο μεγάλων διανοιῶν; πὺν εἶναι θησαυροφύλακας κάθε εἶδους γνώσεων; πὺν θὰ ἔχῃ νὰ κάμῃ μὲ τόσο καλοαναθρεμμένα παιδιά;

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἔξωτερικὸ ὀκόμη τῶν σαράντα παιδιῶν εἶναι ἓνα στολίδι! Τὰ μαντιλάκια τους ἀστράφτουν ἀπὸ τὴν καθαριότητα, καὶ τὰ μαλλιά τους μὲ τὴν ὠραία χωρίστρα, πὺν λὲς πὺς τὴ χάραξαν μὲ τὸ χάρακα, εἶναι μιὰ χαρά! Καὶ μὲ πόση συμπάθεια ἡ μητέρα σφίγγει τὸ χέρι τοῦ δασκάλου! Καὶ τὶ «περίφημη ἐντύπωση» ἔκαμε στὴ μητέρα ὁ δάσκα-

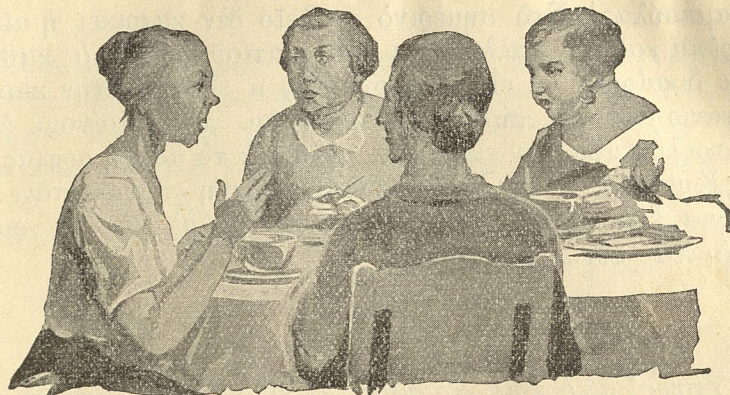
λος! Αὐτὸς εἶναι ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος γιὰ τὸ Γιαννάκη καὶ τὴ Μαργαρίτα!

“Ὅλα εἶναι θαυμάσια, στὴν ἐντέλεια. Κι ὁ ἀρχάριος δάσκαλος, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ θ’ ἀπολάψη αὐτὴ τὴν πρώτη σχολικὴ μέρα, τὴν ἡμέρα τῶν χρυσῶν ἐλπίδων, εἶναι μακάριος: Τί εὐτυχία νὰ εἶναι κανεὶς δάσκαλος καὶ νὰ μπορῆ νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς γονεῖς τόσο φιλικὰ, χέρι μὲ χέρι!

* * *

“Ὑστερ’ ἀπὸ τρεῖς μῆνες. Ἡ πρώτη εἰκόνα ἔχει μεταβληθῆ λιγάκι. Χέρια καὶ τράχηλος μερικῶν παιδιῶν ἔχουν ἓνα ἐλαφρὸ στρῶμα σκουριάς, ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶναι καὶ πολὺ παχὺ καὶ τὸ σφουγγάρι τοῦ δασκάλου καθαρίζει τὴν ἐλαφριά αὐτὴ ἀπόχρωση τῆς ὄχρας. Τὸ χτένισμα τοῦ μικροῦ Πέτρου τὸ ἔχουν τώρα πιά ἀναθέσει, καθὼς φαίνεται, στὴ φροντίδα ξεδοντιασμένου χτενιοῦ καὶ ἡ ὄψη τοῦ μαντιλιοῦ του δὲν εἶναι πιά πολὺ καλαισθητικὴ. Ὁ Γιώργος πολλὰς φορὰς ἔρχεται πολὺ ἀργὰ στὸ σχολεῖο καὶ χωρὶς νὰ ἔχη πάρει τὸ πρωινό του, γιὰτὶ ἡ μητέρα του κοιμύταν. Δὲν ἐνδιαφέρεται πιά τόσο πολὺ γιὰ τὸ σχολεῖο, ὅπως τὴν πρώτη μέρα· μάλιστα ὁ δάσκαλος, ποῦ τῆς εἶχε κάμει τόσο καλὴ ἐντύπωση, φανερώθηκε πὼς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λεγόμενους **νεωτεριστές!** Θέλει, ὅπως ἔγινε πιά ὀλοφάνερο, νὰ κάμῃ στὰ παιδιὰ τὴ χαρούμενη σχολικὴ ζωὴ, ὅπως τὴν ὠνόμασε. Ἄνοησιές! Τὸ καθῆκον του ἦταν νὰ μάθαινε στὰ παιδιὰ λίγη τάξη!

Ἡ κυρία Μ. λέει τὰ παράπονά της στὴν κυρία Σ: Εἴχαμε παρακαλέσει τὸ δάσκαλο νὰ εἶναι λιγάκι αὐστηρὸς στὸ παιδί μας, ἀλλὰ φαίνεται πὼς ὁ κύριος αὐτὸς δὲν ἔχει βέρογα! Ὁ Τάκης μας εἶναι πιὸ ἄταχος καὶ πιὸ αὐθάδης ἀπ’ ὅτι ἦταν πρωτύτερα! Καὶ ὅμως θὰ ἔπρεπε μιὰ αὐστηρὴ σχολικὴ ἀγωγή νὰ τὸν φοβίτῃ, γιὰ νὰ εἶναι καὶ στὸ σπίτι φρόνιμος! Ἀλλὰ μόλις τὸν φοβερίσωμε στὸ σπίτι πὼς «θὰ τὸ εἰποῦμε στὸ δάσκαλό σου», αὐτὸς γελᾷ, σὰν νὰ θέλῃ νὰ μᾶς πῆ: «Ὁ σημερινὸς δάσκαλος δὲν εἶναι κανένας



«Μά, Κυρίες μου, ἀκόμη ἀπορεῖτε; Ὑστερ’ ἀπὸ τέτοια κατάσταση; Φυσικὰ, φταίει τὸ σχολεῖο! Πρόκειται γιὰ τὸ παιδί τῆς Κυρίας δεξιά, γιὰ τὸ θαυμάσιο παιδί Α. Σ., ποῦ ὕστερ’ ἀπὸ πολλοὺς κόπους ἔμαθε στὸ σπίτι του νὰ διαβάξῃ, νὰ γράφῃ καὶ νὰ λογαριαζῇ, καὶ τώρα ποῦ ἔγινε 10 χρόνων ἔμεινε στάσιμο γιὰ πάντα! Στὴν ἡλικία τῶν πέντε χρόνων ἦταν κιάλας τὸ κέντρο κάθε κινήσεως στὶς δεξιᾶσεις τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἀποτελοῦσε τὸ θέλητρο τῆς οἰκογένειας! Στὰ βαφτίσια, στὶς γιορτές, στοὺς γάμους ἀπάγγελλε προσευχὰς καὶ ποιήματα καὶ στὰ διάφορα τσάγια τὸ εἶχαν γιὰ ἐπίδειξη, ὥσπου τὰ νεῦρα του ἔπαθαν τέτοιο τσάκισμα, ποῦ στὸ τέλος ὑποχρεώθηκε νὰ δώσῃ ἔξετάσεις γιὰ νὰ γίνῃ δεχτὸ στὸ σχολεῖο τῶν καθυστερημένων παιδιῶν! Ποτὲ πιά, σὰς ὀραῖζομαι, Κυρίες μου, δὲ θὰ ξαναστεῖλω παιδί μου στὸ δημοτικὸ σχολεῖο! Γιατὶ οἱ δάσκαλοι ποῦ μάθαιναν τὰ παιδιὰ γράμματα δὲν ὑπόσχουν πιά! Εἶχαν τότε πειθαρχία αὐστηρή. Ἡ Ἄννα μου εἶχε δάσκαλο τὸ Γραμματικίδη ποῦ σὲ ὀχτὼ μέρες μάθαινε τὰ παιδιὰ νὰ κλίνουν ὀνόματα καὶ νὰ γράφουν ἀριθμητικὰς πράξεις σὲ καλὸ τετράδιο....! Αὐτοὶ ὅμως οἱ λεγόμενοι νεωτεριστές.....σὰς βεβαιῶνω, Κυρίες μου.....».

μπαμπούλας! Στὸ σημερινὸ σχολεῖο δὲν κατοικεῖ ἡ αἰώνια γκρίνια καὶ τὰ μαλλώματα τοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖ ὁ καθένας ἔχει δικαίωμα νὰ εἶναι χαρούμενος μ' ὅλη του τὴν καρδιά! Ἐπάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σχολείου, πού μπαίνομε ἐμεῖς τὰ τρελόπαιδα, δὲν εἶναι γραμμένο πιά τὸ «ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου». — Ὅχι· στὴν Μπραουνσβίγγη χτίστηκε, πᾶνε λίγα χρόνια, ἓνα σχολεῖο πού ἔχει μὲ πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφή: «Τὸ πᾶν εἶναι ἡ χαρά».

* * *

Ἔστερ' ἀπὸ τρία χρόνια. Ἡ εἰκόνα τῆς πρώτης σχολικῆς ἡμέρας πῆρε τώρα μιὰ χοντροτέρη ἀκόμη πινελιά. Ὁ δάσκαλος προσκαλεῖ πατέρες καὶ μητέρες σὲ μιὰ σχολικὴ ἔσπεριδα γιὰ τοὺς γονεῖς, ἀλλὰ οὔτε οἱ μισοὶ γονεῖς δὲν παρευρίσκονται ἐκεῖ. Στὸν οὐρανὸ τῶν χρυσῶν ἐλπίδων φαίνονται τώρα κάτι σκοτεινὰ συννεφάκια. Ἀπὸ τοὺς 37 μελλομένους σοφοὺς, τὰ 37 ἐξαιρετικὰ ἔξυπνα παιδιά, μόλις τὰ μισὰ φαίνονται μυαλωμένα, παιδιά μὲ τὸν κοινὸ νοῦ, ὅπως λέμε· τὰ ὑπόλοιπα εἶναι ἀπὸ μέτρια ὡς ἀδύνατα. Ὁ μικρὸς Φάνης, πού ὅταν ἦταν τεσσάρων μόλις χρόνων, ἤξερε ν' ἀπαγγέλλη ποίημα μὲ ἑπτὰ στροφές, ἔχει τώρα μνημονικὸ σὰν κόσκινο. Ἡ μικρὴ Φωτεινούλα, πού 5 χρόνων ἔπαιζε τόσο χαριτωμένα καὶ μαγευτικά, ἄχ! τόσο θεσπέσια! πιάνο, εἶναι τώρα ἓνα νευρικὸ παιδί, πού δὲν μπορεῖ καλὰ καλὰ νὰ συγκεντρωθῇ στὸν ἑαυτό του. Κι ὁ Τάκης, ὁ περιφνημὸς κατεργαράκος, πού πρὶν πατήση στὸ σχολεῖο ἤξερε κίβλας τὴν προπαίδεια, τώρα πού εἶναι ὀχτὼ χρόνων ἄρχισε πάλι νὰ λογαριάζῃ μὲ τὰ δάχτυλα! Ἡ ματαιοδοξία τῶν γονέων ἔπεσε πολὺ ἔξω στοὺς λογαριασμούς, πού εἶχε κάμει γι' αὐτὰ τὰ παιδιά.

Τὰ τρία ὅμως παιδιά, πού οἱ γονεῖς τοὺς δὲν καυχῆθηκαν ποτὲ γιὰ τὰ χαρίσματά τους, γιὰ τὴν πρώτη σχολικὴ τους ἡμέρα διαρκῶς ἔπαιζαν καὶ ἔφτιναν διάφορα ἀντικείμενα, τώρα στέκουν πολὺ ψηλά! Ὡς τὰ ἔξι

χρόνια τοὺς δὲν ἔκαναν καμιὰ μελέτη ἢ ἐξαιρετικὴ διανοητικὴ προσπάθεια, εἶχαν ὅμως γερὰ νεῦρα γιὰ τὸ σχολεῖο! Δὲν ἦταν θεαματικὰ πρόσωπα σὲ κύκλο Κυριῶν, οὔτε διακοσμητικὰ νούμερα σὲ διάφορες γιορτές, οὔτε διαλαλοῦσε κανένας τὰ ἔξυπνα ἀποφθέγματά τους· ἦταν ὅμως ψυχικὰ ἤρεμα καὶ δυναμωμένα γιὰ τὴν ἐργασία, ὅπως ἓνα ἠλιόλουστο χέρσο χωράφι. Κάθονταν ἐκεῖ μ' ἓνα ἡμερο χαμόγελο, τὸ θυμικὸ τους ἦταν κουρδισμένο στὸν τόνο τῆς χαρᾶς, κι οἱ αἰσθήσεις τοὺς ἔδειχναν τὴν αὐθόρμητη δεξιότητα· τὰ παιδιά αὐτὰ εἶχαν τὴ δίψα νὰ μαθαίνουν, βλέποντας μὲ τὰ ἴδια τοὺς τὰ μάτια.

* * *

Καὶ ἔστερ' ἀπὸ ἔξι χρόνια; Ὁ δάσκαλος δὲν προσκαλεῖ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν σ' ἔσπεριδα γιὰ συζήτηση, γιὰ τὴν δὲ θέλει νὰ μιλήσῃ σὲ ἄδεια καθίσματα καὶ σὲ ἀνθρώπους, πού χασμουριοῦνται. Οἱ μητέρες, πού τὶς πρώτες σχολικὲς μέρες δὲν μπορούσαν ν' ἀποχωριστοῦν τὰ χαηδωμένα τους καὶ διαρκῶς κοίταζαν τὴν ἐντύπωση κάθονταν στὸν κόσμο, ἔχουν πολὺν καιρὸ νᾶρθουν στὸ σχολεῖο καὶ μάλιστα ἀφότου οἱ βαθμοὶ τῶν παιδιῶν τοὺς δὲν εἶναι περίφημοι. Αὐτὸ ὅμως συμβαίνει, γιὰ τὴν πρώτη σχολικὴ τους ἡμέρα δὲ μαθαίνουν τίποτε! «Τὸ εἶπε, καλέ, καὶ ὁ ἀνώτερος ἐπιθεωρητὴς τῆς Δικαιοσύνης!». Μόλις συναντήσουν τὸν δάσκαλο, πού στὴν ἀρχὴ τοὺς εἶχε κάμει τόσο καλὴ ἐντύπωση, κάθονται πῶς δὲν τὸν βλέπουν. Γιὰ τὴν αὐτὴν ματαίωσε τὴν πραγματοποίησιν τῶν χρυσῶν ὀνείρων, πού εἶχαν πλάσει γιὰ τὰ παιδιά τους. Ὁ ἀρχικὸς ἐνθουσιασμὸς τῶν γονέων ἔχει ἀλλάξει κι ἔχει μεταβληθῇ τώρα σὲ μιὰ ἀπεριόριστη δυσπιστία. Τὰ βυθισμένα στὸ χρυσογάλανο στερέωμα συννεφάκια φαίνονται τώρα φορτωμένα μὲ ἠλεκτρισμὸ!

Αὐτὴ εἶναι σήμερα ἡ πραγματικότητα ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Τὶ νὰ πῇ κανένας γι' αὐτὰ;

*Τι σκοπεύει
αὐτὸ τὸ βιβλίον*

Αὐτὸ τὸ βιβλίον θέλει νὰ ἐξηγήσῃ σ' ὅσους δὲν εἶναι μνη-
μένοι στὰ Παιδαγωγικὰ τί θὰ εἴπῃ «Σχολεῖο Ἐργασίας». Θέλει νὰ δείξῃ ὅτι μπορεῖ τὸ παιδί νὰ μαθαίνει καὶ νὰ μορ-
φώνεται καὶ ἀνάμεσα στὴ χαρὰ. Ἡ ἀκόμη καλύτερα: ὅτι
τὰ παιδιά τότε μόνο μποροῦν ν' ἀναπτύξουν τίς δημιουργι-
κὲς τοὺς δυνάμεις, ὅταν ἀνοίξουν τὸ νοῦ τους καὶ τὴν καρ-
διά τους στὴ χαρὰ.

* * *

Τὸ βιβλίον αὐτὸ θέλει νὰ ἐξετάσῃ τίς συνηθισμένες κατηγο-
ρίες κατὰ τοῦ σχολείου, θέλει νὰ φανερώσῃ πῶς ἐπιβου-
λεύονται μερικοὶ τὴν εὐτυχία τῆς νεολαίας, καὶ τί ἀντιδρά-
σεις ἀπειλοῦν τὴ χαρούμενη σχολικὴ ζωὴ τῆς νέας γε-
νεᾶς μας.

Δὲν πάει πολὺς καιρὸς ποὺ εἶχα πάρει ἕξι μῆνες ἄδεια καὶ
ἕκκαμα ἓνα παιδαγωγικὸ ταξίδι ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο, ὡς τὰ
Ἑλβετικὰ βουνά, ἀπὸ τὰ βαναρικὰ σχολεῖα τῶν χωριῶν ὡς
τὰ σχολεῖα τοῦ Βερολίνου καὶ εἶδα πολὺ εὐχάριστα πράγματα.
Δασκάλοι μὲ ψυχικὴ φρεσκάδα ἐπωφελήθηκαν λαμπρὰ τίς
εὐκαιρίες, ποὺ τοὺς δόθηκαν, καὶ ὠδήγησαν τοὺς μαθητὲς

τους και τις μαθήτριάς τους μέσα σὲ νέα ἡλιόλουστα παιδαγωγικά περιβάλλοντα. Ἐκεῖ ὅπου, σύμφωνα μὲ τις ἀρχὲς τοῦ νέου σχολείου, ἢ θέληση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ψυχικῶν δυνάμεων εἶναι ζωντανή, ἐκεῖ ὅπου ὁ δάσκαλος ξέρεῖ καλά, ὅτι ὁ Ἐπιθεωρητής του, ὅταν τὸν ἐπισκέπτεται, δὲν ἐλέγχει τὰ χαρτιά, τὰ προγράμματα, τὰ πρωτόκολλα, τὰ βιβλία τῆς ὕλης καὶ τὰ καλά τετράδια, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰ μάτια τῶν παιδιῶν, ἐκεῖ ἀσφαλῶς βρίσκεται πάντα ἡ εὐτυχία, ἡ ὠραιότερη ἴσως εὐτυχία, ποὺ ὑπάρχει στὸν κόσμον. Γιατὶ δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχει καμιὰ ἄλλη γνησιώτερη εὐτυχία, ἀπὸ τὸ ν' ἀποκαλύπτουμε στὰ παιδιά τὸν κόσμον μὲ τὰ χίλια του θάματα καὶ ἀπὸ τὸ νὰ τὰ βοηθοῦμε στὴν ἐξήγησή τους.

Συνάντησα ὁμως καὶ νευρικοὺς δασκάλους μὲ ρυτιδωμένο τὸ μέτωπο. Ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἔμοιαζαν μ' ἐκείνους τοὺς χτίστες τῆς Π. Γραφῆς, ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένοι μὲ τὸνα χέρι νὰ χτίζον καὶ μὲ τᾶλλο νὰ κρατοῦν τὸ σπαθί. Ὅταν ρωτοῦσα τοὺς συναδέλφους αὐτούς, ποῖος ἦταν ὁ λόγος τῆς ἐσωτερικῆς διαφωνίας τους, μοῦ ἀπαντοῦσαν πολλὰς φορές: «Δὲν μπορῶ νὰ συνεργαστῶ μὲ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν μου· ἀναμεταξύ τους οἱ πατέρες καὶ οἱ μητέρες κάνουν τόσο σιχαμερὲς καὶ ἀνόητες κοιτομπολιές, ποὺ βλάπτουν τὸ ἀληθινὸ συμφέρον τοῦ σχολείου». Καὶ ὅταν ἀκόμα ρωτοῦσα: «Μὰ ποῖο εἶναι ἐπὶ τέλους ἐκεῖνο, ποὺ δυσαρεστεῖ τοὺς γονεῖς; ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας σας, οἱ ἀρχὲς τῆς ἀγωγῆς, ποὺ ἐφαρμόζετε, ἢ ὅλη γενικὰ κατεύθυνσή σας;» Τότε ἄκουα πολλὰς φορές ἐκεῖνα τὰ συνηθισμένα, ποὺ ἀκούει κανένας ἀπὸ τοὺς ἀντιδραστικοὺς τοῦ εἶδους αὐτοῦ: Ἡ ὅλη κατεύθυνσή μας δὲν τοὺς ἀρέσει!

Μὲ μιὰ βαθύτερη ἔρευνα τῶν σκευωριῶν, ποὺ ὑφαίνονται γύρω ἀπ' τὸ σχολεῖο, μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῆ ἐπὶ τέλους τὶς ἐφτὰ κυριώτερες κατηγορίες, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ ἐφτὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου αὐτοῦ: Οἱ δασκάλοι ἔχουν ἀφήσει τὸ σχολεῖο ἄνω κάτω, παίζουν μὲ τὰ παιδιά, πηγαίνουν ὄλο περιπάτο, ἀφήνουν τὰ παιδιά νὰ γυρίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, δὲν μεταδίδουν στὰ παιδιά καμιὰ θετικὴ γνώση, τὰ παραμελοῦν



Εἰκόνα τοῦ προέδρου τῆς παρῆας, ποὺ μαζεύεται κάθε βράδυ στὴν μπίρα, τοῦ κ. Γιάννη Σβέλτου, ποὺ τὸ εἶπε καὶ τὸ ξανάειπε, πὼς ἡ κατάσταση τοῦ σημερινοῦ σχολείου δὲν ὑποφέρεται πιά. Σ' αὐτὸ τὸ χρωκοπημένο σχολεῖο τὰ παιδιά δὲ μαθαίνουν τίποτε· καμιὰ σοβαρότητα δὲν ὑπάρχει πιά ἐκεῖ ἢ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν εἶναι ἐλεεινή! Καμιὰ πειθαρχία! Ποῦ τὸ παλιὸ σχολεῖο! (πίνει τὸ τρίτο ποτήρι). Κεραυνὸς πρέπει νὰ πέση σ' αὐτούς τοὺς δασκάλους, ποὺ τοὺς ἔχει ἐγκαταλείψει ὁ Θεός. Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία πὼς τὸ σχολεῖο φταίει σ' ὅλα! Αὐτὴ ἡ κατάσταση δὲν μπορεῖ πιά νὰ ἐξακολουθήσῃ ἔτσι. Βουρκόκωνον τὰ μάτια τοῦ καθενὸς (πίνει τὸ ἔχτο ποτήρι) σὰν θυμηθῆ τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια, ποὺ ἡ νεολαία εἶχε πίστη στὸ Θεὸ καὶ τὸ κράτος στοίχιζε μόνο 1,60 ἢ ὀκτῶ! Ἄν αὐτὴ ἡ βρωμοκατάσταση ἐξακολουθήσῃ ἔτσι, σὰς δηλώνω καθαρά, λέει ὁ κ. Πρόεδρος, θὰ πάω μόνος μου, μιὰ μέρα στὸ σχολεῖο νὰ ἰδῶ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια τί γίνεται κεῖ μέσα!!! Ἐννοια σας.....

τέλεια και τάφηνουν να ξετροχιάζονται από θρησκευτική άποψη.

Απέναντι σε αυτές τις κατηγορίες το βιβλίο αυτό θέλει να εξηγηθῆ.

* * *

Μ' ὄλ' αὐτὰ ὅμως τὸ βιβλίο τοῦτο δὲ σκοπεύει ν' ἀνοίξη κανέναν ἀγῶνα, γιατί εἶναι ἀναντίρροτος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι, ἂν μπορούσαμε νὰ πᾶμε μπρὸς μὲ ἀγῶνες σχολικοπολιτικούς, τὰ σχολεῖα μας θὰ βρίσκονταν σὲ ζηλευτὴ ἀκμῆ. Τὸ βιβλιαράκι προτιμᾷ ν' ἀνοίξη τις σχολικὲς πόρτες διάπλατα καὶ ν' ἀφήσῃ τοὺς ἀνίδεους ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ νὰ μποῦν στὸ σχολεῖο καὶ νὰ ρίξουν μιὰ ματιὰ στὰ ἐργαστήρια τῆς χαροπῆς νεολαίας. Εἴμαστε βεβαιωμένοι ἀπὸ τὴν πείρα μας, ὅτι ὅποιος γνωρίσῃ πραγματικὰ τὴν ἐργασία μας, τὴν ἐπιδοκιμᾷ. Ὅποιος ἔρθῃ καὶ μᾶς ἰδῆ στὴ δουλειά, ὅποιος γίνῃ ἐπισκέπτης μας, ἐξάπαντος θὰ γίνῃ καὶ φίλος μας. Βέβαια ἡ ἐκτίμησις τῆς ἐργασίας μας δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ μέσα στοὺς κύκλους τῶν καφενείων καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν κέντρων, γιατί εἶναι δύσκολο βέβαια νὰ κολυμπᾷ κανεὶς ἀντίθετα στὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ. Ὅταν ὅμως κανένας ἰδῆ μὲ τὰ μάτια του τὰ πράγματα, τότε δυσκολεύεται νὰ κατηγορήσῃ καὶ εἶναι ἐπιφυλακτικὸς στὶς ὑποψίες του.

Τὸ βιβλίο λοιπὸν αὐτὸ δὲν προορίζεται γιὰ τοὺς γονεῖς ἐκείνους, ποὺ δέχτηκαν τὴν πρόσκληση τοῦ δασκάλου καὶ ἤρθαν νὰ ἐπισκεφθοῦν δυὸ ὥρες τὸ σχολεῖο μας, γιατί δὲν ἔχει νὰ τοὺς πῆ τίποτε, ποὺ νὸ μὴν τὸ ξέρουν καλύτερα. Προορίζεται ὅμως γιὰ κείνους, ποὺ δὲν ἔρχονται νὰ ἰδοῦν τὸ σχολεῖο μας καὶ εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ τοὺς πῆ ὀρθὰ κοφτά, τί ἐπιδιώκομε κυρίως ἐμεῖς οἱ δασκάλοι. Μὲ λίγες λέξεις τῆς λαϊκῆς παιδαγωγικῆς θὰ προσπαθήσῃ τὸ βιβλίο αὐτὸ νὰ διαλύσῃ κάθε δυσπιστία πρὸς τὸ νέο σχολεῖο.

Ἡ προοδευτικὴ δασκαλικὴ φάλαγγα πάλαιψε τρεῖς δεκαετηρίδες τώρα ἓνα σκληρὸ ἀγῶνα μὲ τις ὀπισθοδρομι-

κὲς προϋστώμενες ἀρχές, μὲ τοὺς στενοκέφαλους ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια τάξη τῆς, ὅπως καὶ μὲ τις θερμοκέφαλες πολιτικὲς μερίδες· καὶ μὲ τοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς κατωρθώσαμε μέρα μὲ τὴν ἡμέρα νὰ διευκρινίσωμε τὸ σκοπὸ καὶ τὴν πορεία τῆς μοντέρνας ἀγωγῆς. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς λείπει σήμερα εἶναι τὸ ν' ἀποχτήσωμε περισσότερους ὁπαδοὺς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν γονέων! Γιατί ὅσο δὲ στέκονται γονεῖς καὶ δασκάλοι ὁ ἓνας στὸ πλάϊ τοῦ ἄλλου, δὲ θὰ ἐξασφαλιστῆ στὸ σχολεῖο μας ἡ πρέπουσα προκοπὴ του. Τὸ περίφημο Λειψιανὸ πειραματικὸ σχολεῖο ναυάγησε, γιατί οἱ δασκάλοι δὲν εἶχαν μὲ τὸ μέρος τους τὴν πλειονοψηφία τῶν γονέων. Τώρα μάλιστα, ποὺ ὅσο πάει καὶ ἀυξάνει ἡ πολιτικολογία τῆς Κοινωνίας καὶ γίνεται μεγαλύτερο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ γιὰ τὰ σχολικὰ ζητήματα, φυσικὸ εἶναι νὰ ναυαγῆ κάθε σχολικὴ μεταρρύθμιση, ποὺ δὲ στηρίζεται στὴν ὁλότητα τοῦ λαοῦ.

Στὴν ἀρχὴ τους βέβαια οἱ σχολικὲς μεταρρυθμίσεις δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τοὺς γονεῖς καὶ μὲ τις σχολικὲς ἀρχές· οἱ μεταρρυθμίσεις παρασκευάζονται μέσα στὸ σιωπηλὸ ἐργαστήριον τῶν δασκάλων. Ὅταν ὅμως οἱ νέες ἰδέες καὶ οἱ πειραματισμοὶ ἐπιτύχουν καὶ εὐδοκίμησουν τόσο, ποὺ νὰ μποροῦν νὰ γίνουν κοινὸ ἀγαθὸ, νὰ ἐπιδράσουν ὡς νόμοι, τότε πᾶ ἡ ἀπόφασις ἀνήκει στὰ νομοθετικὰ σώματα. Ἄν τότε πίσω ἀπὸ κάθε δάσκαλο ὑψωθῆ καὶ ἡ μικρὴ σημαία τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων, δὲ θὰ ἔχωμε μὲ τὸ μέρος μας καὶ τὴν κρατικὴ δύναμη, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ λαό; Ἐδῶ βασίζεται ἡ βαθύτερη ἔννοια τῆς ἀπαιτήσεως: Γονεῖς καὶ δασκάλοι χέρι μὲ χέρι!

Τὸ βιβλιαράκι λοιπὸν αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τοποθετηθῆ στὶς παιδαγωγικὲς βιβλιοθήκες, ποὺ εἶναι ἀπρόσιτες στὴ μεγάλη μᾶζα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ λαοῦ. Δὲν ὑπάρχει καμιά ἔλλειψη ἀπὸ οἰκογενειακοὺς τάφους τῆς Παιδαγωγικῆς! Τὸ βιβλίο προορίζεται γιὰ ἐξωτερικὴ κατανάλωση! Θὰ κυκλοφορήσῃ ἔξω, θὰ ἀπευθυνθῆ στὸ λαό. Εἶναι προωρισμένο γιὰ τις λαϊκὲς ἀγορές, ὅπου οἱ γριὲς βρίσκουν τὸ δάσκαλο.

Πρὸ πάντων θὰ κυκλοφορήσῃ στοὺς κύκλους τῶν καφε-
νείων καὶ τῆς μπίρας, πὺ ἔχουν ἀξιόλογο ἀντιπρόσωπο τὸ
φίλο μου κ. Σβέλτο, ὅπως τὸν παρουσιάζω στὸν ἀναγνώ-
στη. Πολιτικὴ τῶν καφενείων σημαίνει πολιτικὴ ἀπὸ διά-
φορες ἱστορίες. Ἐνας ζητιᾶνος πέταξε τὴ φέτα τὸ ψωμὶ
μπροστὰ στὴν πόρτα· ὅλοι λοιπὸν οἱ ζητιᾶνοι εἶναι ἐγκλη-
ματίες καὶ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ τοὺς δίνῃ ἐλεημοσύνη!
Ἐνας ἄνεργος κάπνισε ἓνα πακέτο σιγαρέτα· πρέπει λοι-
πὸν ὅλοι οἱ ἄνεργοι νὰ μὴ βρίσκουν πιά τίποτε νὰ τρῶνε!
Ἐνας δάσκαλος μπάτσισε ἓνα παιδί — ἅ, ὄχι, ἡ ἀξιέπαινη
αὐτὴ πράξις δὲ δείχνει τίποτ' ἄλλο, παρὰ ὅτι ὁ δάσκαλος αὐ-
τὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς παλιούς. Ἄλλ' ὅμως κάποιος συνάντησε
κάποιο δάσκαλο στὸ δάσος καὶ οἱ μαθηταὶ του δὲν πή-
γαιναν δυὸ δυὸ στὴ γραμμὴ· λοιπὸν δὲν ὑπάρχει πιά
ἀνατροφή καὶ τάξις στὸ σχολεῖο κι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ
ἐξακολουθήσῃ πιά! Μὲ τέτοιες ἱστοριοῦλες κάνει πάντα κα-
νένας καλὲς ἐντυπώσεις στὸν κύκλο τῶν καφενείων ἢ τῆς
ταβέρνας. Νὰ μιὰ ὠραία δικαιολογία νὰ πηγαίνῃ κανένας
στὴν μπίρα νὰ πίνῃ: Ζήτω τὰ παλιὰ καλὰ χρόνια!

Ἐπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ ἀξιολύπητοι ἄνθρωποι, πὺ
μιλοῦν πολὺ γιὰ τὸ σχολεῖο, χωρὶς νὰ ἔχουν κανὶν ἰδέα γιὰ
τὰ παιδιά. Πρόκειται κυρίως γιὰ τοὺς τέλειους ἐκείνους
ἄνθρώπους τῆς Μουσολίνειας παρέας, πὺ γι' αὐτοὺς τὸ scho-
leῖo προοδεύει ἐν ὄσω ἔχομε δασκάλους, πὺ ἐφαρμόζουν τὴ
μέθοδο τῶν ὑπαξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ! Γι' αὐτοὺς ἡ
χαρούμενη σχολικὴ ζωὴ εἶναι κάτι σαχλὸ καὶ νερόβραστο.
Αὐτοὶ μόνο γιὰ ἓνα λόγο θέλουν τὸ νέο σχολεῖο: τοὺς χρη-
σιμεύει ὡς «ἐξιλαστήριος τράγος», γιὰ νὰ τοῦ φορτώνουν
κάθε δυσάρεστο φαινόμενο τῆς ἐποχῆς.

* * *

Τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτεθῇ ὄχι μόνο στὰ καφε-
νεῖα καὶ τὰ διάφορα κέντρα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ στὰ κομμω-
τήρια. Ὅταν περιμένουν ἐκεῖ οἱ λογιῶν λογιῶν κυρίες, γιὰ

νὰ κάμουν τὴ φριζούρα στὰ μακρὰ μαλλιά τους, πὺ θεω-
ροῦν ἔγκλημα νὰ τὰ κόψουν, ἔρχεται φυσικὰ λόγος καὶ γιὰ
τὰ κομμένα μαλλιά μερικῶν ξετσίπωτων κυριῶν.—«Κι ἡ
δασκάλα τῆς Λέλας μας ἔκοψε τὰ μαλλιά της! Ἄκους!
Πὺς λοιπὸν μπορεῖ ἓνα παιδί νὰ μάθῃ γράμματα ἀπὸ μιὰ
δασκάλα, πὺ δίνει τέτοιο ξεδιάντροπο παράδειγμα στίς μα-
θήτριες! Ἐτσι ξετσίπωτη καὶ μὲ κομμένα μαλλιά εἶναι καὶ
ἡ σημερινὴ σχολή!» Τὸ ὅτι δηλαδὴ τὸ νέο σχολεῖο ἔχει κόψει
τὰ μαλλιά του, χαρακτηρίζεται ὡς τόλμημα ἐπαναστατικόν!
Οἱ μικρὲς εἰκόνες ὅμως, πὺ εἶναι παρακάτω στὸ βιβλίον
αὐτό, μποροῦν κάπως νὰ δείξουν ὅτι ἡ σχολικὴ πείρα ἀπό-
δειξε πὺς καὶ χωρὶς κοτσίδα καλὰ πάει ὁ κόσμος.

* * *

Τὸ βιβλιάριον θὰ χρησίμευε κάλλιστα καὶ γι' ἀνάγνωσμα
στοὺς ταξιδιωτὲς, γιὰτὶ σήμερον τὰ διαμερίσματα τῶν τραί-
νων εἶναι νεωτεριστικὰ σαλόνια. Ἐκεῖ ἔχει κανεὶς καιρὸ νὰ
διηγιέται γιὰ τὸ μικρὸν Μπέμπη ἢ γιὰ τὴ μικρὴ Μπεμπέκα,
πὺ ἔχουν πολλὰ χαρίσματα ἀπὸ τὴ φύση, «ἀλλ' ἀδικιῶνται
πολὺ τὰ καημένα στὸ σημερινὸν σχολεῖο. Σχολεῖο εἶν' αὐτό;
Αὐτὸ εἶναι τὸ σχολεῖο τῶν πρώτων 4 χρόνων, ὅπου στέλ-
νει κανεὶς τὸ παιδί του, ὅταν δὲ βρῖσκῃ κανέναν τρόπο νὰ
τὸ ἀποφύγῃ!»

* * *

Υ. Γ. Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ μὲ τίς πολλὰς εἰκόνες του
ἀπευθύνεται σ' ὅλους ἐκείνους, πὺ ζοῦν σήμερον μὲ τὸ νέο
ρυθμὸ τῆς ἐποχῆς μας: δὲ διαβάζουν δηλαδὴ τὰ βιβλία,
ἀλλὰ κοιτάζουν μόνο τίς εἰκόνες τους.

Ἐπτά κατηγορίαι
κατὰ τοῦ νέου σχολείου

**«Στὸ νέο σχολεῖο ὅλα εἶναι ἄνω κάτω! Αὐτὸ τὸ ὄνομά-
ζουν: ἐκπαίδευση μὲ τὸ νέο πνεῦμα!»**

Ἄν τὴν περασμένη γενεὰ ξέπεφταν στὴ χώρα μας νησιῶ-
τες ἀπὸ τὸ νησί τοῦ Ροβινσῶνα καὶ τοὺς ὠδηγοῦσε κανέννας
σ' ἓνα σχολεῖο τῆς πρωτεύουσας καὶ τοὺς ἔλεγε: «ἔδῶ μέ-
νουν χίλια παιδιὰ μαζί», θὰ τὸ θεωροῦσαν αὐτὸ φοβερὸ κακό.
Γιατὶ ὅπου εἶναι παιδιὰ, ἐκεῖ εἶναι χαρὰ, διασκέδαση, εὐθυ-
μες ὁμιλίες! Σ' ἓνα δωμάτιο, ποὺ μένουν τριάντα, σαράντα
γερὰ παιδιὰ, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπικρατῇ ἡσυχία, ὅπως σ' ἓνα
Μουσεῖο, ποὺ ἔχουν τοποθετημένες λάμπες τῶν περασμένων
αἰώνων ποὺ ἔκαιγαν μὲ λάδι ἢ μὲ λίπος, γιὰ νὰ τίς βλέπη ὁ
κόσμος! Ἄλλὰ τὴν παλιὰ ἐποχὴ τὸ πρῶτο καθήκον τῶν
μαθητῶν ἦταν ἄκρα σιωπὴ, δηλ. νεκρὰ Μουσεῖου.

Κάθε ἐποχὴ ἔχει τὰ ιδεώδη της. Τὸ ιδεῶδες κάθε Γερ-
μανοῦ στὰ τελευταῖα 50 χρόνια τοῦ περασμένου αἰῶνα ἦταν
τυφλὴ ὑποταγὴ, ἀπόσταση ἀπὸ τὸ παιδί, μετάδοση τῶν γνώ-
σεων μέσα σὲ νεκρικὴ ἡσυχία. Ὅταν οἱ σχολικοὶ στρατηγοὶ
(οἱ ἐπιθεωρητὲς) περνοῦσαν ἀπὸ τοὺς διαδρόμους τοῦ scho-
λείου καὶ δὲν ἄκουγαν τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο τὴ φωνὴ τοῦ
δασκάλου ποὺ δίδασκε, τὸ πλῆθος τῶν ἐρωτήσεων καὶ τὸ
φέλλισμα τοῦ τρομαγμένου μέσα στ' ὄνειρό του παιδιοῦ
(γιατὶ τέσσερες ὥρες κάρφωμα στὸ θρανίο μὲ σταυρωμένα
τὰ χέρια εἶναι καὶ γιὰ τοὺς μεγάλους ἀκόμη σοβαρὸ μέτρο
γιὰ νὰ προκαλῆ τὸν ὕπνο), τότε ὅλα ἦταν σὲ ζηλευτὴ τάξη!
«Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς συγκρατεῖ θαυμάσια τὴν τάξη!» Οἱ
λέξεις αὐτὲς σημαίνουν: Ἔχει τοποθετήσει στὴν τάξη του

κούκλες σὰν αὐτὲς ποὺ ἔχουν στὰ σκοπευτήρια. Ὅταν μὲ μιὰ ἐρώτηση χτυπήση στὸ σημάδι, ἀμέσως βγαίνει ἀπὸ τὴν κούκλα μιὰ ἀπάντηση. Ἐνόσω δὲν πετυχαίνει τὸ στόχο τῆς κούκλας, δὲ βγαίνει καμιὰ ἀπάντηση.

Ὅποιος δὲ γνώρισε στὰ νιάτα του τὴν κατάσταση αὐτὴ τῶν σχολείων, μπορεῖ νὰ βρῆ νὰ διαβάση ἅπειρα βιβλία μὲ ἀναμνήσεις γιὰ τὰ πρότυπα σχολεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ σοφὴ γνώμη, ὅτι ρωτᾷ ὅποιος θέλει νὰ μάθη κατιτὶ κι ὄχι ὅποιος τὸ ξέρει, κι ὅτι φυσικὰ ἡ ἐρώτηση δὲν εἶναι δουλειὰ τοῦ δασκάλου, ἀλλὰ φανέρωμα τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν, δὲν εἶναι τριάντα χρόνια, ποὺ βγῆκε στὴ μέση.

Ὅταν παιδιά, ποὺ διψοῦν νὰ μάθουν, κάνουν ἐρωτήσεις τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας, φυσικὰ ἡ αὐθάδειά τους αὐτὴ κι ἡ προπέτεια φέρνει διατάραξη στὴν πορεία τοῦ μαθήματος. Ἐπειτα ρωτοῦν τρία παιδιά μαζί! Τότε ἔξαφνα μπαίνει ζωὴ στὸ σχολεῖο! Ἀνησυχία λοιπόν! Ἄ ὄχι, αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό!

Ἡ εὐθυμὴ ὅμως αὐτὴ διάθεση δὲν περιορίζεται μὲ φιλικὸ τρόπο. Ὅποιος βέβαια θέλει νὰ καταπνίξῃ ριζικὰ τὴν παιδικὴ αὐτὴ διάθεση τῆς ὀμιλίας, τὴν παιδικὴ ὁρμὴ γιὰ δράση, ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ στὴ βέργα. Ἐτσι ὅλα στὸν κόσμον εἶναι ἀλληλένδετα. Ὅπου εἶναι βασιλιάς ὁ παραλογισμὸς, σκῆπτρο του θὰ ἔχῃ τὴ βέργα!

Τὸ σχολεῖο ἄλλοτε περιοριζόταν στὴν παραγωγὴ ὄχλου· ὁ δάσκαλος περιοριζόταν στὸ ῥόλο τοῦ ὁδηγοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως· τυφλὰ καὶ μὲ κάθε τρόπο ὄφειλε νὰ παρουσιάζῃ χεροπιαστὰ ἀποτελέσματα. Δὲν ὑπῆρχαν καθόλου μέσα γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀδυνάτων μαθητῶν. Ὅσοι δὲν παρουσίαζαν μαθητές, ποὺ νὰ κατέχουν τὴν ἀπέραντη ποσότητα τῆς ὕλης, στηλιτεύονταν καὶ κατακρίνονταν.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπαιτοῦσε μεγάλη βιβλιογνωσία· βιβλιογνωσία θὰ εἶπῃ φόρτωμα τῆς μνήμης μὲ περιττὰ πράγματα, καὶ ὄχι γνώσεις, ποὺ ἀποχτήθηκαν μὲ τὴν πείρα, ὄχι καταστάλαγμα ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς ζωῆς.

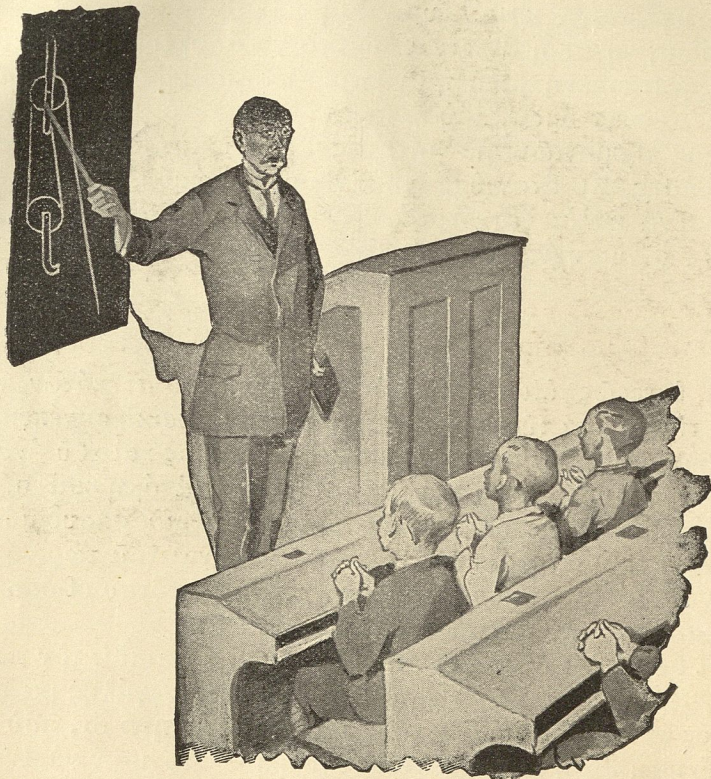
Δὲν λογάριζαν καθόλου ἂν ἔχῃ καμιὰ ἀξία γιὰ τὰ παιδιά ἡ βιβλιογνωσία ἢ ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποκτηθῆ. Ἀρκεῖ νὰ εἶναι φορτωμένη καλὰ ἢ μνῆμη καὶ τὸ ἀμπάρι εἶναι γεμάτο!

Οἱ γνώσεις ὅμως, ποὺ παίρνονται ἀπὸ τὰ βιβλία, εὐκολὰ βέβαια λησμονιῶνται, γιὰ τὴν τὴν θερίζει τὸ σκωροφάγωμα τῆς λήθης. Κι ὅταν ὑπάρχῃ κίνδυνος σκώρου, πρέπει νὰ γίνεταί ἓνα καλὸ ξεσκόνισμα. Σ' αὐτὸ τὸ ξεσκόνισμα βοήθησε πολὺ συχνὰ τὸ δάσκαλο ἢ βέργα.

* * *

Ἡ ἐντελῶς ἐξωτερικὴ αὐτὴ ἀγωγή, ποὺ στεκόταν κάτω ἀπὸ τὴν αἰγίδα τῆς βέργας καὶ ποὺ ἦταν φυσικὴ συνέπεια τῆς ὁμοιομορφίας τῆς ὅλης σχολικῆς λειτουργίας καὶ τοῦ ἀναγκαστικοῦ στουπώματος τῆς ὕλης, θὰ ἦταν ἀκόμη καὶ σήμερα τὸ ἰδεῶδες τοῦ σχολείου, ἂν δὲ γινόταν μιὰ σπουδαιότατη, ἀνατρεπτικὴ ἀποκάλυψη στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ τωρινοῦ μας αἰῶνα. Μόλις τέρασαν τριάντα χρόνια ἀφότου οἱ δασκάλοι ἀνακάλυψαν μέσα στὸ σχολεῖο τὸ παιδί!

Οἱ δασκάλοι δηλ. ἀπὸ τότε ἐξέτασαν τὸ παιδί, τὸν πατέρα του, τὴ μητέρα του, ὄχι πιά ὡς μέλος τῆς μεγάλης μάζας, ὡς μέλος τοῦ σχολείου, ἀλλὰ ὡς ἓνα ἀνεξάρτητο ὄν, ποὺ θέλει νὰ ἔχῃ τὴ θέση του κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἀρχισαν νὰ ἀνασκαλίξουν τὴ ψυχὴ τοῦ μικροῦ ἀτόμου, γιὰ νὰ βροῦν κάθε ξεχωριστὴ ἰδιοφυΐα του, ἀρχισαν μ' ἄλλα λόγια νὰ μεταχειρίζωνται τὸ παιδί «ἀτομικά». Εἶπαν λοιπὸν στὸν προϋστάμενό τους: «Τί ἰδέα μπορεῖ νάχῃς ἐσὺ γι' αὐτὸ τὸ παιδί; Τὸ τί πρέπει νὰ προσφέρω ἐγὼ σ' αὐτό, τί πρέπει νὰ ζητήσω ἀπ' αὐτό, μόνον ἐγὼ τὸ ξέρω, ὄχι τὸ πρόγραμμά σου! Ἡ ἰδιοφυΐα αὐτοῦ τοῦ κοριτσιοῦ δὲ βρίσκεται μέσα στὸν κύκλο τῆς δημιουργίας, ποὺ γίνεται μὲ τὴ φόρτωση τῆς μνήμης, ἀλλὰ στὴν καλλιτεχνικὴ ἰχνογραφικὴ δύναμη ποὺ ἔχει μέσα του! Λοιπόν...! Ὁ μαθητὴς αὐτὸς δὲ θὰ γίνῃ χειροτέχνης, ἀλλὰ ἐρευνητὴς καὶ διανοούμενος. Λοιπόν...! Οἱ δασκάλοι δοκίμασαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν ψυχικὴ λει-



Μία εικόνα από τὸ παλιὸ καλὸ σχολεῖο ποὺ εἶχε πειθαρχία καὶ τάξη καὶ τὰ παιδιά κάθονται ἀκίνητα μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας ἀκουγε κανεὶς καὶ βελόνα νὰ ἔπεφτε χάμω καὶ γι' αὐτὸ μάθαιναν τὰ παιδιά! Ὁ δάσκαλος ἐξηγεῖ στὰ παιδιά αὐτὴν τὴ στιγμή τὸ μυστικὸ τῆς τροχαλίας μ' ἓνα σχῆμα γραμμένο στὸν πίνακα! Διδάσκει μὲ μῆκος ἐρτζιανοῦ κύματος 1350! (Διδακτικὴ μέθοδος τοῦ ἔτους 1350 μ. Χ.).



Ἡ διδασκαλία τοῦ ἴδιου μαθήματος στὸ νέο σχολεῖο, ποὺ δὲν ἔχει πειθαρχία. Ὁ Δάσκαλος δὲν εἶναι πιά ὁ σοβαρὸς τῆς πανεπιστημιακῆς ἑδρας, ἀλλὰ βρίσκεται σὰν παιδρὸς συνεργάτης στὸ μέσο τῶν παιδιῶν, ποὺ σὲ μιὰ πραγματικὴ τροχαλία βρῖσκουν μόνον τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ ἐπαληθεύουν μὲ πολλὴ κρίση φυσικοὺς νόμους ποὺ τοὺς δόθηκαν. Αὐτὰ γίνονται μὲ φωνές καὶ χαρὲς καὶ ζωηρότητες· ἡ παλιὰ νεκρική σιγὴ διώχτηκε πιά ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη τῆς πειθαρχίας ἐπαληθεύει τὰ λόγια τοῦ Φρ. Σίλλερ ποὺ εἶπε τ' ἀκόλουθα κακίζοντας τὴ σχολικὴ τάξη: «Ὅταν ἡ δουλειὰ συνοδεύεται μὲ καλὰ λόγια, πάει μπρὸς μιὰ χαρά!».

τουργία κάθε παιδιοῦ ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές, νὰ εἰσδύσουν μέσα στὸ θυμικὸ του, γιὰ νὰ μπορέσουν στὴν κατάλληλη ὥρα, βάζοντας ὅλα τὰ δυνατά τους, νὰ κατορθώσουν αὐτό: ἀπὸ κάθε παιδί νὰ ξεπεταχτῆ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ μὲ τὶς ὠρισμένες ιδιοφυΐες του θὰ δράσῃ μ' ἐπιτυχία στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι πιά ὁ «κανονικὸς ἄνθρωπος» ποὺ κατασκευάζεται μέσα στὰ γραφεῖα τῆς διοικήσεως.

Τώρα ὡς φανταστῆ καθέννας μιὰ ομάδα ἀπὸ στρατιῶτες, ποὺ γυμνάζονται, κι ἓνα λοχία, ποὺ τοῦ κατέβηκε ἡ τρελὴ ἰδέα νὰ μεταχειρίζεται κάθε στρατιώτῃ μὲ ἰδιαίτερο τρόπο. Φυσικὰ ἢ παλιὰ πειθαρχία θὰ πῆγαινε περίπατο κατὰ τὸν ἐλεεινότερο τρόπο!

Τώρα σὰς ἐρωτῶ, πατέρες καὶ μητέρες, θέλετε νὰ ἔχετε τὴν παλιὰ ἀνατροφή καὶ τάξη τῶν παιδιῶν σας καὶ τὴν ἰσοπέδωση ὅλων τῶν μαθητῶν, ἢ θέλετε νὰ τὰ μεταχειρίζονται οἱ δασκάλοι ἀλλιῶς καὶ ὄχι ὅπως τοὺς νεοσύλλεκτους, δηλαδή ὄχι σὰν νούμερα;

Λίγοι μόνον θ' ἀπαντήσουν σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῶν προοδευτικῶν δασκάλων. Γιατὶ εἶναι βαθιὰ μέσα τους ριζωμένη ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητος θὰ γίνῃ μὲ τὸ στρατιωτικὸ σύστημα! "Ἄλλοι πάλι θὰ ποῦν: «Θέλομε νὰ μεταχειρίζεστε τὰ παιδιά μας ἀκριβῶς μὲ τὸν τρόπο, ποὺ ἀνατραφήκαμε καὶ μεῖς οἱ ἴδιοι». Αὐτοὶ ποὺ μιλοῦν ἔτσι εἶναι οἱ χρυσοκάνθαροι, ποὺ πέτυχαν στὴ ζωὴ τους μιὰ καλὴ θέσις κι ἔχουν πεποίθησις πὼς ἂν ἔπαιρναν ἄλλη μὀρφωση δὲ θὰ γίνονταν καλύτεροι. Αὐτοὶ δὲν μποροῦν νὰ παραδεχτοῦν ὅτι τὰ παιδιά τους μπορεῖ καὶ νὰ τοὺς ξεπεράσουν.

"Ἄλλοι πάλι θὰ ποῦν: «Μήπως καὶ τὸ παλιὸ σχολεῖο δὲν ἔδινε καλοὺς καρπούς; Δὲν ἦταν ἀληθινὴ χαρὰ νὰ παρέρρισκεσαι στὶς ἐξετάσεις του καὶ νὰ θαυμάζῃς τὴν πρόοδο τῶν παιδιῶν; Λίγα παιδιά τοῦ παλιοῦ σχολεῖου ἔγιναν σπουδαῖοι ἄνθρωποι;»

Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ κάμωμε μερικὲς μικρὲς σκέψεις. Θὰ παραθέσωμε δυὸ μόνον σοβαρὰ τεκμήρια, γιὰ νὰ δείξωμε

ὅτι ἡ σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τοῦ παλιοῦ σχολεῖου δὲν ἦταν περιφνημὴ:

Πολλὰ γράμματα, ποὺ μᾶς ἔστελναν οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν, εἶναι πρώτης τάξεως ντοκουμέντα καὶ ἀξίζουν ἀλήθεια νὰ τὰ δώσῃ κανένας νὰ δημοσιευτοῦν σὲ σατιρικὰ φύλλα. Πολλοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ δὲν μποροῦν οὔτε κατὰ προσέγγιση νὰ ἐκφράσουν ἐκεῖνο ποὺ θέλουν. "Ἄς ἀφήσωμε τί βλέπουν οἱ διευθυντὲς τῶν ἐφημερίδων ἢ οἱ δικαστικοί, ὅταν πέφτουν στὰ χέρια τους πρωτόκολλα ἢ διαθῆκες διαφόρων πολιτῶν.

Οὔτε τὰ ἀπλούστερα γεγονότα καὶ περιστατικά, οὔτε μιὰ εὐχὴ δὲν μποροῦν νὰ διατυπώσουν στὸ χαρτί μὲ σαφήνεια καὶ μὲ ἀκρίβεια. Σὲ τίποτε δὲν τοὺς χρησιμεύει ἡ μητρικὴ γλῶσσα. Καὶ φυσικὰ: ὅταν ἡ γραφὴ τῶν συνθέσεων στὸ παλιὸ σχολεῖο δὲν ἦταν ἄλλο τίποτε παρὰ ἀπομνημόνευσις προτάσεων γραμμένων στὸν πίνακα ἢ τὸ γαρνίρισμα συνθηματικῶν λέξεων μὲ τὰ διάφορα εἶδη τοῦ λόγου, δὲν πρέπει βέβαια νὰ περιμένωμε νὰ μένῃ εὐχαριστημένη ἡ μεγάλῃ λαϊκῇ μᾶζα ἀπὸ τὴ γλῶσσα, ποὺ ἔμαθε. Ἡ νέα ὅμως γενεά, ποὺ διδάσκεται μὲ τὸ πνεῦμα τῶν σημερινῶν παιδαγωγῶν, θὰ λάβῃ ἄλλη γλωσσικὴ ἀνάπτυξη!

"Ὅταν στὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ἓνας δάσκαλος παραγεμίῃ ἀναγκαστικὰ τὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν μὲ ὀνόματα, μὲ ἀριθμοὺς κατοίκων, μὲ ὕψη βουνῶν κ.τ.λ., αὐτὸ φυσικὰ στὶς ἐξετάσεις κάνει λαμπρὴ ἐντύπωση. "Ἄν ὅμως αὐτὰ τὰ παιδιά, ποὺ ἔμαθαν ἔτσι τὴ Γεωγραφία, βρεθοῦν σὲ μιὰ ἄγνωστη κοιλιάδα, εἶναι ζήτημα ἂν θὰ μπορέσουν νὰ ἐξακριβώσουν τὴ χώρα ποὺ βρίσκονται. Καὶ ἂν ἀκόμη σήμερα οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ταξιδιωτὲς ἀντὶ ν' ἀγοράσουν ἓναν καλὸ χάρτη ἀγοράζουσι κακοὺς «ὁδηγούς», αὐτὸ δὲν κάνει πολλὴ τιμὴ στὴν παλιὰ μέθοδο τῆς Γεωγραφίας.

Μ' ἑκατὸ ἀκόμη παραδείγματα θὰ μπορούσαμε ν' ἀποδείξωμε, ὅτι πρέπει νὰ δέχεται κανεὶς μ' ἐπιφύλαξη τὸν ἰσχυρισμὸ πὼς ἄλλοτε τὰ παιδιά μάθαιναν πολὺ περισσότερα· γιὰτὶ δὲν ἔχει καμιά σημασία τὸ πόσες γνώσεις θὰ στοιβάξῃ κανέ-

νας στα κεφάλια τῶν παιδιῶν μέσα στα ὄχτῶ σχολικὰ χρόνια, ἀλλὰ πῶς τὰ παιδιά θὰ μπορέσουν νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ ἐφαρμόσουν τὶς γνώσεις αὐτὲς στὰ κατοπινὰ ὄχτῶ χρόνια. Τὸ ζήτημα δηλ. εἶναι, ἂν οἱ γνώσεις εἶναι σαβούρα ἢ πηγὴ δυνάμεως.

Πρὸ πάντων ὁ χαρακτήρας τοῦ παιδιοῦ δὲ φανερῶνεται κάτω ἀπὸ τὴν ἀσθηρότητα τοῦ δασκάλου ἢ στὴν ἥσυχη στάση του μέσα στὸ σχολεῖο. Ἡ ἀληθινὴ κατάσταση τοῦ παιδιοῦ φανερῶνεται μόνο στὴν ἐλευθερία του· σ' αὐτὸ ὅλοι εἴμαστε σύμφωνοι. Ἐπίσης ὁ ἠθικὸς ἐξευγενισμὸς τοῦ παιδιοῦ, πού θὰ γίνῃ μὲ τὸ σχολεῖο, ἔχει καταντήσῃ ἓνα πολὺ προβληματικὸ ζήτημα....

* * *

Μὴ νομίση κανένας ὅμως ὅτι ἡ παλιὰ παντοδυναμία τοῦ δασκάλου ἀντιστρέφεται σὲ αὐτοκυριαρχία τοῦ παιδιοῦ, οὔτε ὅτι τὴ βία τοῦ παλιοῦ καιροῦ ἀντικατάστησε ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ παιδιοῦ. Τὸ συμφέρο τοῦ σχολείου πρέπει βέβαια νὰ στέκεται ψηλότερα ἀπὸ τὴν ὁρμὴ πρὸς δράση κάθε παιδιοῦ. Θέλομε ὅμως νὰ κρίνεται ἓνα σχολεῖο ὄχι πιά σύμφωνα μὲ τὴν ἐντελῶς ἐξωτερικὴ ἀγωγή, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ὁρμὴ, τὴ φωτιά, τὴ δίψα, πού ἔχει κάθε παιδί νὰ ἐρευνήσῃ μόνο του, σύμφωνα μὲ τὸ φαιδρὸ συναδελφικὸ πνεῦμα τοῦ μαθητῆ.

Ἐμεῖς οἱ Σάξονες ἔχομε σπάσει ἀπὸ πολὺν καιρὸ τὴ βέργα καὶ μάλιστα, σύμφωνα μὲ «δηλωμένη εὐχή», δὲν ἐπιτρέπεται πιά τὸ ξύλο. Μὲ τὴν ἐξορία ὅμως τοῦ ὄργάνου τοῦ δασκάλου δὲ σχηματίσαμε καὶ τόση καλὴ ιδέα γιὰ τὴν κατάργησιν αὐτῆς. Ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ μέσα στοὺς δασκάλους πολλοὶ πού νοσταλγοῦν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς σωματικῶν ποινῶν. Ἀποδείχτηκε δηλαδή, ὅτι καὶ τὰ ζητήματα τῶν σωματικῶν ποινῶν προϋποθέτουν μιὰ καλὴ συνεργασία δασκάλου καὶ οἰκογένειας. Γιατί, ὅταν μερικὰ παιδιά ἔρχονται στὸ σχολεῖο χαλασμένα, κακομαθημένα, τὴ φιλικὴ μας συμπεριφορὰ

ἀπέναντί τους τὴν παίρνουν γιὰ ἀδυναμία μας, τὴν καλωσύνη μας γιὰ ἐπιπολαιότητα, τὴν καλόκαρδη ὑπομονὴ μας γιὰ ὑπεκφυγὴ μας νὰ πάρωμε μιὰ ἀσθηρὴ γι' αὐτοὺς ἀπόφαση.

Λέγουν ὅτι στοὺς νέους τοῦ Rinsgau δίνεται ἡ ἀκόλουθη συμβουλή: «Ἄν ἰδῆτε, ὅτι ἓνα κορίτσι δὲν ἔχει ἐξωγκωμένο τὸ λαιμὸ (τὸ θυροειδῆ ἀδένα), νὰ ξέρετε, πῶς κάτι τοῦ λείπει καὶ πρέπει ν' ἀποφεύγετε νὰ πάρετε γυναῖκα μιὰ τέτοια χηνολαίμα». Ἔστι καὶ σ' ἓνα σχολεῖο, πού τὰ παιδιά δὲ θορυβοῦν, δὲν γκρινιάζουν, δὲ χτυπιοῦνται· φαίνεται, πῶς κάτι τοὺς λείπει καὶ πρέπει νὰ πιστεύωμε, πῶς ἐδῶ κάτι δὲν εἶναι στὴ θέση του.

Ἡ ὅποιος λοιπὸν θέλει νὰ δώσῃ στὰ παιδιά του χαρούμενη σχολικὴ ζωὴ, πρέπει νὰ συνηθίσῃ τ' ἀγόρια του καὶ τὰ κορίτσια του ἀπὸ τὸ σπῆτι στὴ φαιδρότητα, πού τὰ περιμένει στὸ σχολεῖο. Ἐλπίζω νὰ ζήσω καὶ νὰ ἰδῶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, πού δὲ θὰ θεωροῦν πιά τὸ δάσκαλο σὰν ἓναν μαῦρο ἄνθρωπο, πού δουλεῖα του εἶναι νὰ ἐπανορθώσῃ ἐκείνο, πού παραμέλησε τὸ σπῆτι μὲ τὴ μαλθακότητα καὶ τὴν τυφλὴ ἀγάπη, νὰ ἰδῶ τὴν ἐποχὴ, πού οἱ γονεῖς θὰ φοβερίζουν τὸ παιδί τους λέγοντας: «γιὰ τιμωρία, πού ἔκανες τοῦτο ἢ ἐκείνο, δὲ θὰ σὲ στείλω σήμερα στὸ σχολεῖο!»

Μὲ τίς συζητήσεις γιὰ τὴ χρῆση τῆς βέργας, ἢ συνομιλία περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζομαστε τὸ παιδί συνήθως ξετροχιάζεται. Γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν ὑπάρχει ἓνα σπουδαιότερο ζήτημα ἀπὸ τὸ ἂν πρέπει νὰ δέρνωμε ἢ ὄχι· τὸ ζήτημα πῶς θὰ δημιουργηθῇ ὀλόγυρα ἀπὸ τὸ παιδί μιὰ ἀτμόσφαιρα γεμάτη καλωσύνη. Ἄν σκοπὸς ἦταν νὰ χωρίσωμε τοὺς δασκάλους σὲ καλοὺς καὶ σὲ κακοὺς, δὲ χρειαζόνταν νὰ λογαριάσωμε ποιοὶ μεταχειρίζονται καὶ ποιοὶ δὲ μεταχειρίζονται τὴ βέργα, ἀλλὰ ποιοὶ ξέρουν νὰ δημιουργοῦν γιὰ τὰ παιδιά τὸ κατάλληλο περιβάλλον γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους. Ὅταν ἤμουνα παιδί, εἶχα μιὰ φορὰ ἓνα δάσκαλο, πού δὲν ἔδερνε ποτέ. Κανένας ὅμως μαθητῆς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν συμπαθήσῃ· δύσκολα μποροῦσε κανένας νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ σὲ κάτι· στὴν ὁμιλία του εἶχε

κάτι τι τὸ ἀποκρουστικὸ καὶ δυσάρεστο κι ἐμεῖς τὰ παιδιὰ τὸν λέγαμε σὲ καθάρια γερμανικὴ γλῶσσα : «στραβόξυλο».

Ἄν καμιά φορὰ πετάξῃ στὸ παιδικὸ μαγουλάκι κανένα χελιδονάκι, - ἓνα μικρὸ ράπισμα—τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι δὰ καὶ τόσο τραγικὸ, ἀρκεῖ μόνο τὸ ὄλο περιβάλλον νὰ εἶναι ἠλιόλουστο, χαρωπὸ. Ἡ αἰώνια γκρίνια ὁμως εἶναι ὑπουλοδηλητήριο.

* * *

Ἡ γκρίνια ὁμως εἶναι δηλητήριο καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο, πὸν ἴσως βασανίζεται ἀπὸ κανέναν γκρινιάρη προϋστάμενό του. Ὁ δάσκαλος δηλαδὴ κατὰ τὰ τρία τέταρτα εἶναι καλλιτέχνης καὶ μόνο κατὰ τὸ ἓνα τέταρτο καθηγητὴς τῆς ἔδρας. Χρειάζεται λοιπὸν, γιὰ νὰ εἶναι καλὸς δημιουργός, νὰ ἔχῃ πάντα καλὴ διάθεση, ἓνα συναίσθημα ἐλευθερίας, ἓνα παντοτινὸ κέφι.

Ἄν γινόμεον ποτὲ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, θὰ ἔστελνα γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τὴν ἀκόλουθη ἐγκύκλιο :

«Διευθυντὴς σχολείου θὰ διδρῖζεται μόνον ἐκεῖνος, πὸν θέλει νὰ χαρίζῃ στοὺς μαθητὲς του τὴν τέλεια εὐτυχία. πὸν ἀρμόζει στὴ χαρούμενη παιδιάτικη ἡλικία. Ὅποιος θὰ τολμοῦσε νὰ πικράνῃ τὸ δάσκαλο μὲ τὴν αἰώνια γκρίνια του ἢ νὰ περιορίξῃ τὴ χαρούμενη προπέτεια τῶν μαθητῶν καὶ τὴ φωτεινὴ χαρὰ τῆς ζωῆς τους, αὐτὸς πρέπει ν' ἀλλάξῃ ἐπάγγελμα καὶ νὰ πάῃ νὰ γίνῃ ἠθικολόγος ἢ νὰ δημοσιεύῃ ἄρθρα γιὰ τὴ σκληραγωγία τῶν παιδιῶν!»

Ποιὸ θὰ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα ; Θὰ κατηγοροῦσαν αὐτὸν τὸν Ὑπουργό, ὅτι καταργεῖ τὴν ἀπαιτούμενη σοβαρότητα στὸ σχολεῖο! Σοβαρότητα εἶναι μιὰ ὠραία λέξη, πὸν μπορεῖ κανεὶς μ' αὐτὴν νὰ σκεπάζῃ τὴν τέλεια ἄγνοια τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Κατὰ τὸ Γουλιέλμο Raabe τὸ γέλιο εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σοβαρότερες ὑποθέσεις τῆς ἀνθρωπότητος, ἓνας ἄνθρωπος ὁμως ἀξιοπρεπής, σοβαρὸς προκαλεῖ σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους μεγαλύτερη ὑπόληψη, παρὰ ἓνας γελαστὸς φίλος. Πολ-

λὲς μάλιστα ὁμάδες ἀπὸ ταξιδιωτὲς νέους μας ἔχουν ἀρρωστήσει ἀπ' αὐτὴ τὴ σοβαρότητα. Βέβαια ὁ καθένας θὰ ἔχῃ ἀκούσει τὶ λόγια τσαπαλίζουιν νεαροὶ ἀνθρωπάκοι γιὰ τὸ πρόβλημα τῶν νέων καὶ γιὰ τὰ σπουδαιότατα ζητήματα τῆς ἀνθρωπότητος! Ὅχι, ἡ νεολαία πρέπει νὰ τραγουδᾷ, νὰ χορεύῃ, νὰ διαβάξῃ καλὰ βιβλία, νὰ κάνῃ σπόρτ, νὰ συνηθίξῃ στὴν εὐγενικὰ κοινωνικότητα, νὰ εἶναι ὁδοιπὸρος ἐρευνητῆς τῆς πατρίδας μας ὡς τὴ μακρινώτερη γωνία της, κι ὄχι νὰ κάνῃ ὁμιλίες μὲ φιλοσοφικὲς ἑυτιδες στὸ μέτωπο καὶ νὰ μπαίνη στὸ ρυθμὸ τῆς σπουδαίας σοβαρότητας!

Ἀγαπῶ τοὺς νέους, πὸν παρουσιάζονται ὅπως εἶναι : Γερὰ παιδιὰ καὶ κορίτσια ἔρχονται ἀπὸ τὸ σπῖτι τους φρέσκα, χαρούμενα. Ἀγαπῶ νέους ἀνθρώπους μὲ λεπτὸ, καλλιεργημένο κοινωνικὸ φρόνημα, νέους, πὸν διατηροῦν τὴν ἀπροσποίητη φαιδρότητά τους. Καὶ γι' αὐτὸ λυποῦμαι τὰ δυστυχισμένα παιδιὰ; πὸν ἀπὸ ἔξι χρόνων περιτριγυρίζονται ἀπὸ τὴ πνιχτικὴ σοβαρότητα καὶ πὸν εἶναι ὑποχρεωμένα στὸ σπῖτι τους ν' ἀκοῦν διαρκῶς τὸ παραπονιαρικο τραγούδι γιὰ τὴ διαφθορὰ τῆς νεολαίας!

Τὸ νὰ φωνάζωμε ὁμως γιὰ τὴν ἀνηθικότητα τῆς νεολαίας εἶναι πολὺ τῆς μόδας. Εἶναι ἀπλῶς καθῆκον καλῆς συμπεριφορᾶς νὰ δυσανασχετοῦμε τάχα γιὰ τὴν ἀνηθικότητα τῆς σύγχρονης νεολαίας! Δὲ χρειάζεται ὁμως καὶ μεγάλη πολυμάθεια γιὰ νὰ ἐξακριβώσωμε, ὅτι σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς τὰ ἴδια παράπονα γίνονταν ὁ Γκαῖτε παραπονιόταν, ὁ Λούθηρος παραπονιόταν, ὁ Κικέρων παραπονιόταν. Δὲν ξέρω ἂν ἀκόμη καὶ ὁ προπάτοράς μας, ὁ Ἀδάμ, δὲν ἀγαναχτοῦσε γιὰ τὴ σκληρότητα τῆς νεολαίας· εἶχε μάλιστα καὶ σοβαρῶτατο λόγο γι' αὐτό, ἀφοῦ ἡ περίπτωσις Κάϊν-Ἀβελ εἶναι ἀνήκουστη καὶ ὡς σήμερα ἀκόμη. Ὁπωσδήποτε ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐὰ θὰ εἶχαν δίκιο νὰ ἀγαναχτοῦν καὶ νὰ φωνάζουν μέσα στὶς ταβέρνες καὶ στὶς μίρες καὶ στὰ καφενεῖα γιὰ τὴν ἀξιοθρήνητη κατάστασις τοῦ νέου σχολείου, ὅπου ὅλα εἶναι ἄνω κάτω καὶ ὅπου τὰ παιδιὰ ἀνατρέφονται γιὰ νὰ ἀλληλοσκοτώνωνται!

Ὁχι, ἔντιμοι Κύριοί μου, μὲ τὴν ἅγια ἀγανάκτηση γιὰ τὴ δῆθεν ἐξαχρείωση τῆς νεολαίας γίνεται κανένας καταγέλαστος ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔχουν ἱστορικὴ μόρφωση. Εἶναι πολὺ ἄσχημο πρᾶμα, ὅταν ζητᾶ κανένας νὰ βρῆ «τὸν ἐξιλαστήριο τράγο», γιὰ νὰ φορτώσῃ τὰ δυσάρεστα φαινόμενα τῆς ἐποχῆς, νὰ καταφεύγῃ στὸ δάσκαλο. Πολὺ καλύτερο εἶναι οἱ γονεῖς κι οἱ δασκάλοι νὰ κάθονται σ' ἓνα τραπέζι καὶ νὰ συζητοῦν πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ χαρίσουν στὰ παιδιὰ τους τὴ νεανικὴ χαρὰ καὶ εὐτυχία.

2

«Στὴν ἀρχὴ γίνονται μόνο παιχνίδια, χειροτεχνικὲς ἐργασίες καὶ περίπατοι, αὐτὰ τὰ ὀνομάζουν : στοιχειώδη διδασκαλία!»

Πολὺ σωστά, κύριοι ! Στὴν ἀρχὴ γίνονται μόνον παιχνίδια, χειροτεχνικὲς ἐργασίες καὶ περίπατοι. Ἀναπαυτικώτερο θὰ ἦταν βέβαια νὰ κάθεται κανένας στὴν ἔδρα καὶ ν' ἀφήνῃ τὰ παιδιὰ νὰ λογαριάζουν, νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ γίνεται εἶναι καὶ τὸ σωστό: ἐργαζόμαστε λιγώτερο ἀναπαυτικά, ἐπινοοῦμε διδαχτικὰ παιχνίδια καὶ πηγαίνομε περίπατο. Ὅποιος ἀπέναντι τῶν μικρῶν παιδιῶν δὲν παίρνει μιὰ παλιά, σοβαρὴ ὑπηρεσιακὴ φυσιογνωμία, ὅποιος δὲ διδάσκει σοβαρά, σχολαστικά, ἀλλὰ παιδικά, γίνεται πάντα ὑποπτος, πῶς ἔχει πάρει τὸ πρᾶμα πολὺ ἐλαφριά ἢ πῶς δὲν εἶναι ὄριμος ἀκόμη γι' αὐτὴ τὴ δουλειά! Συμβαίνει κι ἐδῶ ὅ,τι συμβαίνει παντοῦ στὴ ζωὴ: ὅποιος παραστρατήσῃ ἀπὸ τὴν παλιὰ παράδοση καὶ θέλῃ ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς φυσικοὺς νόμους, γίνεται καταγέλαστος καὶ ἀξιολύπητος.

Ἐπάρχουν στὴ γλῶσσα τοῦ Kraftmeier μερικὰ ρητά, ποὺ δὲ χάνουν ποτὲ τὴν ἐπιδρασὴ τους: «Μόνον ὅποιος σπέρνει μὲ δάκρυα, θερίζει μὲ χαρὰ». Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς σοφίας μὲ ἀποφθέγματα, ὅταν ἐφαρμόζεται στὴν ἀγωγή καὶ στὴ σχολικὴ ἐργασία, γίνεται πολὺ ἐπικίνδυνος, γιατί πάντα περιέχει μέσα του καὶ κάποιον μόνον ἀλήθειας. Σὲ μιὰ μαλθακὴ νεότητι δὲν μπορεῖ βέβαια ποτὲ ν' ἀκολουθήσῃ γερὴ ἀνδρική ζωὴ καὶ ὅποιος ἀνατρέφεται στὴν παιδικὴ ἡλικία μὲ γάντια γκλασέ, θὰ νιώσῃ μικρότερα τὸ βαρὺ χέρι τῆς

ζωής. Ὑπάρχει ὁμως μιὰ διαφορὰ μεταξὺ τῆς μαλθακότη-
 τας καὶ τῆς ἀνατροφῆς μὲ τὸ πνεῦμα τῆς χαρᾶς, ὑπάρχει
 διαφορὰ μεταξὺ αὐστηρότητας καὶ παραλόγης σκληρότητας.
 Πρέπει κανένας νὰ πληροφορηθῆ καλὰ πῶς μιὰ φορὰ οἱ
 νεοσύλλεκτοι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου προετοιμάζονταν γιὰ τὶς
 ἐξετάσεις: "Ἐπρεπε τὰ παιδιὰ στὸ τέλος τοῦ πρώτου σχολι-
 κοῦ χρόνου νὰ διαβάζουν ἀπρόσκοπτα τὸ Ἀλφαβητάριό τους,
 τὸ τετράδιό τους μάλιστα ἦταν, ἀπὸ τοὺς πρώτους κίβλας
 μῆνες, ἡ μεγάλη γοητεία τῶν λαϊκῶν ἀνθρώπων. Σὲ λίγο
 ὁμως πολλὰ παιδιὰ ὑποχρεώνονταν νὰ βάλουν γυαλιά·
 καὶ πολλὰ κορίτσια στὰ ὀχτῶ χρόνια τους ἔχαναν τὴν κοκ-
 κινάδα ἀπὸ τὰ μάγουλά τους καὶ τὸ φαγητὸ δὲν τοὺς φαινό-
 τα· νόστιμα πιά, ἀλλὰ παρηγοριόνταν μὲ τὸ ρητό: «Κάθε
 ἀρχὴ δύσκολη!». Πολλῶν μητέρων αἱμάτων ἢ καρδιά, ὅταν
 ἔβλεπαν πῶς βασανίζονται τὰ μικρούλια τους ὀλόκληρες
 ὥρες μὲ τὴν «κατ' οἶκον» σχολικὴ ἐργασία, κι ὅταν ἔλεγαν
 τὸ παράπονό τους στὸ δάσκαλο, ἔπαιρναν τὴν ἀπάντηση:
 «ἔχετε πολὺ δίκιο, ἀλλὰ πρέπει νὰ διδαχθῆ ὅλη ἡ ὕλη τοῦ
 προγράμματος, ἄλλωστε ὁ γιός σας θὰ μείνη στὴν ἴδια τάξη».
 Σὰν ἄγγελος σωτῆρας παρουσιαζόταν τότε ὁ ἰδιαίτερος δά-
 σκαλος. Μάλιστα! Ἰδιαίτερα μαθήματα σὲ μαθητὲς δημο-
 τικοῦ σχολείου!

Ἀφοῦ ἡ μάθηση προχωροῦσε μὲ τὸ τέμπο τοῦ πρώτου
 σχολικοῦ χρόνου, ἀφοῦ κάθε χρόνο διδάσκονταν ἐντελῶς νέοι
 κύκλοι στὴν περιοχὴ τῆς ἀνάγνωσης, γραφῆς καὶ ἀριθμη-
 τικῆς, ὕστερ' ἀπὸ φοίτηση ὀχτῶ χρόνων ἔβγαιναν τὰ παιδιὰ
 μας ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο σὰν μέλλοντες προφασόροι. Μά,
 ἀλοίμονο! Ἀπὸ τὸ δεύτερο σχολικὸ χρόνο παρουσιάζονταν
 σὲ πολλοὺς ρήγματα. Ἐπαναλήψεις λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχή,
 παραγέμισμα τῶν χασμάτων, ἀναστηλώσεις καὶ στερεώματα
 σὲ ὅ,τι δὲν εἶχε καλὰ χτισθῆ. Κάθε νέος δάσκαλος ποὺ ἔμ-
 παινε στὴν ὑπηρεσία ἔπαιρνε τὴν δεύτερη τάξη. Αὐτὴ νομιζό-
 ταν ἡ εὐκολώτερη, γιὰ τὴν τὰ παιδιὰ κάθονταν πιά στερεὰ στὴ
 σέλλα καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν τώρα πιά καὶ πολὺ δύσκολο.

* * *



« α - ε - ι - ο - υ — ἔβγα ἔξω τώρα σύ! » Τὸ παιγνίδι τῆς
 ἀριθμῆσεως, ποὺ τὶς πρώτες μέρες γίνεται μὲ τοὺς
 φθόγγους. Ἀργότερα ἄλλο ἀριθμητικὸ παιγνίδι.
 Ὅποιος στὸ μέτρομα πάρη ἀριθμὸς, ποὺ διαιρεῖται μὲ
 τὸ 7, βγαίνει ἔξω. Ἄλλα παιγνίδια μετροῆσεως διδά-
 σκουν τὸ χωρισμὸ σὲ συλλαβὲς «Κά-τω στὸ για-λὸ στὸν
 ἄμ-μο-σύ νὰ κάτσης τώρα χάμω!» Τίποτε δὲν γί-
 νεται στὸν πρώτο σχολικὸ χρόνο ποὺ νὰ μὴ μαθαί-
 νεται «παίζοντας».

Μ' αὐτὴ τὴν ἄγουρη καλλιτεχνικὴ ἀγωγή δὲν μποροῦσε νὰ προχωρήσῃ ἢ δουλειά. Οἱ ἐπιστήμονες παιδαγωγοὶ ὕψωναν τὴ φωνὴ τους. Ἀπαιτοῦσαν νὰ λαβαίνωμε ὑπ' ὄψη τοὺς νόμους, ποὺ ρυθμίζουν τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου. Κι οἱ παιδαγωγοὶ καλλιτέχνες ἀπαιτοῦσαν: «Ἐλευθερία! Μακριὰ ἀπὸ τὰ παιδιά τὰ καθυστερημένα προγράμματα, ποὺ ἐμποδίζουν κάθε φυσικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ! Ὁχι πιά συζήτηση ἀκαδημαϊκὴ ἢ θεωρητικὴ, ἀλλὰ συζήτηση γιὰ τὸ παιδί! Τὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν πορεία τῆς μορφώσεως πρέπει νὰ τὴν καθορίζῃ μόνος ἐκεῖνος, ποὺ γνωρίζει τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ!

Ἡ λέξη «πνεῦμα» λέγεται ἑλληνικὰ **ψυχή**. Τοὺς ἐπιστημονικοὺς παρατηρητὲς τοῦ πνεύματος ὀνομάζουν ψυχολόγους. Αὐτοὶ ἔκαναν σοβαρὰ πειράματα, μερικοὶ μάλιστα μεταχειρίστηκαν καὶ τεχνικὲς συσκευὲς γιὰ νὰ καταμετρήσουν τὰ ψυχικὰ φαινόμενα, τὴν παραστατικὴ δύναμη, γιὰ νὰ γνωρίσουν τέλος πάντων ἀκριβῶς τὴν πορεία κάθε ψυχικοῦ φαινομένου. Τοὺς ἐπιστήμονες αὐτοὺς τοὺς λέν πειραματικοὺς ψυχολόγους. Καὶ αὐτοὶ ἀπαίτησαν ἀνακαίνιση τῆς διδασκαλίας μὲ βάση τὸ ζωογόνο, δημιουργικὸ παιγνίδι. Τώρα πιά δὲν μπορεῖ νὰ λήθῃ ὁ καθένας παιδαγωγικὸς δυνάστης: «Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι...», ἀλλὰ ἡ Πειραματικὴ ψυχολογία δείχνει στὸ δάσκαλό πῶς πρέπει νὰ καταπιάνεται αὐτὴ καὶ ἐκεῖνη τὴν ἐργασία. Ἡ ἐπιστήμη, ποὺ ἐξετάζει τὸν ἀεροπόρο, ἂν εἶναι κατάλληλος γιὰ τὸ ἐπάγγελμά του, ἔχει ἐπίσης—ἐνα παράδειγμα μόνον—καθορίσει τί εἶδους γραφὴ ἐντυπώνεται εὐκολώτερα στοὺς μαθητές. Ἐχει ἐξερευνηθεῖ ὅτι μορφές, χρώματα καὶ ἀριθμοὶ εἶναι κολλημένα στὰ πράγματα προτοῦ χωριστοῦν ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο γιὰ νὰ ζήσουν αὐτότελη ψυχικὴ ζωὴ. Ἡ ἐξερευνητικὴ αὐτὴ ἐργασία κατάληξε σὲ σπουδαῖα ἀποτελέσματα γιὰ τὴν πρώτη διδασκαλία. Τὸ νέο σχολεῖο λοιπὸν δὲν εἶναι καμιὰ τυχαία θεμελίωση τοῦ 1918!

Τὸ σωματικὸ μέρος, ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος κοινὸ μὲ τὰ ζῶα λέγεται φύση. Οἱ φυσιολόγοι ἔχουν ἀναντίρρητα καθωρισμένα μὲ ζυγίσεις καὶ μετρήσεις καὶ παρατηρήσεις πόσο ἐλατ-



Διδασκαλία ἀναγνώσεως στὸ ὑπαιθρο. Τὰ μεγάλτερα παιδιά τοῦ σχολείου ἔχουν κάμει στὸ ἐργαστήριό τῆς χειροτεχνίας διάφορα κεφαλαῖα γράμματα μὲ χοντρὸ χαρτόνι. Αὐτὰ τὰ γράμματα τὰ παίρνομε στὴν αὐλὴ ἢ σὲ καμιὰ γωνία τοῦ δάσους καὶ μὲ αὐτὰ συνθέτομε λέξεις. Τί ἐνθουσιασμὸ νιώθουν τὰ παιδιά, ὅταν ἀπὸ μιὰ λέξη βγαίνει μιὰ ἄλλη ἢ ὅταν χωρίζουν μιὰ λέξη σὲ συλλαβὲς καὶ πάλι τὴν ξανασυνθέτουν!

τωματικά ἐπιδροῦσαν στὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ οἱ διδαχτικοὶ τρόποι τοῦ παλιοῦ σχολείου, πόσο βάρος ἔχανε τὸ παιδί μὲ τὰ φορτικά γιὰ τὶς ἐξετάσεις ἀναγκαστικά γυμνάσματα. Ἐπίσης οἱ φυσιολόγοι μᾶς δίδαξαν τὴ μεγάλη ἀξία τῆς χαρᾶς. Ἡ μεγάλη λοιπὸν σχολικὴ μεταρρύθμιση, ποὺ ἐπιβλήθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνα μας εἶναι, ὄχι διοργάνωση παραστρατημένων δασκάλων, ἀλλὰ διοργάνωση ἀγκυροβολημένη στερεὰ στὴν ἐπιστήμη.

Ἡ ἐπιστήμη, ποὺ ἀπαιτεῖ σύμφωνα μὲ τὴ φύση, ἢ ἀνάγνωση ν' ἀρχίζει μὲ τὰ κεφαλαῖα γράμματα, ἀπαιτεῖ ἐπίσης ὁ δάσκαλος τῆς ἀριθμητικῆς τῶν μικρῶν παιδιῶν νὰ μεταβληθῆ τελείως. Πρωτύτερα ἤξεραν οἱ μαθηταὶ στὸ τέλος τοῦ πρώτου σχολικοῦ χρόνου νὰ λογαριάζουν ὡς τὸ 12 ἢ καὶ ὡς τὸ 20, ὅπως ξέρεῖ ἓνα γκαρσόνι ξενοδοχείου! Καὶ μάλιστα καλύτερα ἀπ' αὐτό. Γιατὶ προβλήματα σὰν αὐτά: $5 + 7$ νὰ διαιρεθῆ μὲ τὸ 4, νὰ πολλαπλασιασθῆ μὲ τὸ 3, πόσα πεντάγρια περιέχει — ποτὲ δὲν παρουσιάζονται στὴ ζωὴ μὲ τέτοια ἀφηρημένη μορφή.

Θὰ σᾶς προσκαλέσω τώρα, πατέρες καὶ μητέρες, σὲ μιὰ ὥρα διδασκαλίας ἀριθμητικῆς.

* * *

Μία ὥρα διδασκαλίας ἀριθμητικῆς στὰ μικρά.

«Αριθμητικὴ, ἃ ὥραῖα!» Τὰ παιδιά ξέρουν πὼς τώρα θὰ βγοῦν στὴν αὐλὴ, στὸν τόπο τῶν παιγνιδιῶν καὶ θὰ διασκεδάσουν πάλι!

Στὴν ἀρχὴ ἔχομε μιὰ δωδεκάδα ἀπὸ ἀσκήσεις, ποὺ εἶναι τόσο πολὺμορφες, ὥστε μποροῦν νὰ ἐπαναλαβαίνονται κάθε μέρα χωρὶς νὰ χάνουν τὸ θέλητρού τους καὶ χωρὶς νὰ κουράζονται. Πρῶτα πρῶτα τοποθετιῶνται οἱ 35 μαθηταὶ μου σ' ἓνα ἡμικύκλιο. Γυρίζω γύρω μὲ μιὰ σακκούλα στὸ χέρι, ποὺ περιέχει 35 νομίσματα. Μονόλεφτα, δίλεφτα, πεντάγρια καὶ ἀκόμη δυὸ δεκάγρια (ὅπως βλέπει κανεὶς, τὸ πορτοφόλι

τοῦ δασκάλου δὲ θὰ δυσκολευτῆ νὰ προπαρασκευαστῆ γιὰ τὸν πρῶτο σκοπὸ τῆς διδασκαλίας).

Βάζω τὰ παιδιά νὰ κλείσουν τὰ μάτια τους καὶ στὴν τύχη νὰ πάρουν ἓνα νόμισμα ἀπὸ τὴ σακκούλα. Ἐρχεται στὴ μέση ὁ πρῶτος ἀπὸ τὸ δεξιὸ καὶ ὁ πρῶτος ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος τοῦ ἡμικύκλιου καὶ δείχνει ὁ ἓνας στὸν ἄλλο τὸ νόμισμα ποὺ ἔπιασε.

— Ἐγὼ μιὰ πεντάγρια!

— Ἐγὼ ἔχω μιὰ δεκάγρια!

— Ἐγὼ ἔχω 5 περισσότερα ἀπὸ τὸ Γιῶργο!

— Ἐγὼ ἔχω 5 λιγώτερα ἀπὸ τὸ Μῆτσο!

Ἀπὸ τὶς πτέρυγες ἔρχονται οἱ δύο κατοπινοὶ μαθηταί.

— Ἐγὼ ἔχω ἓνα λεφτό!

— Ἐγὼ ἔχω μιὰ πεντάγρια, ἔχω 4 περισσότερα ἀπὸ τὸ Γιάννη!

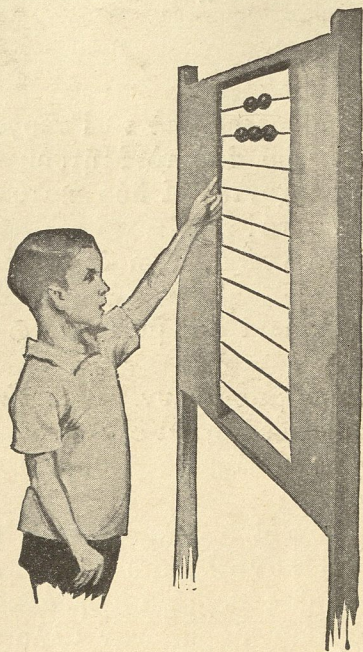
— Καὶ πόσα ἔχετε καὶ οἱ δυὸ μαζί; ρωτῶ ἐγώ.

— Ἐξὶ λεφτιά!

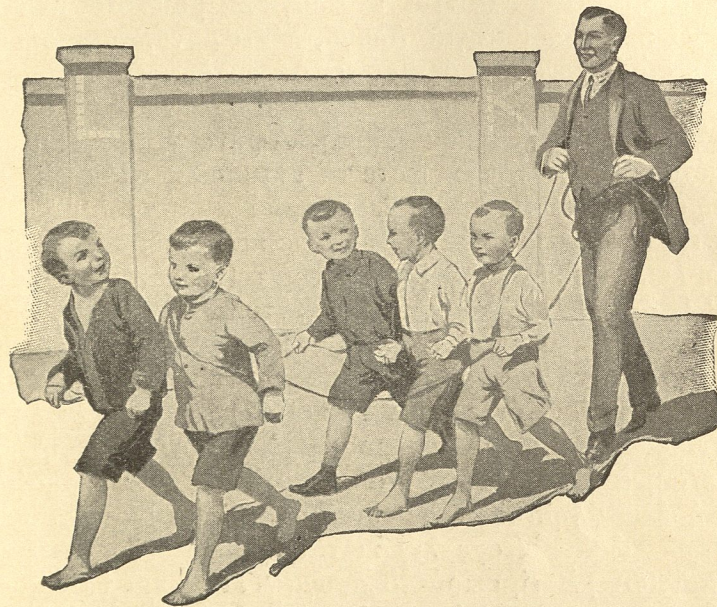
Μὲ τέτοια παιγνίδια μαθαίνουν. Τότε τὰ παιδιά φιλοτιμοῦνται ποῖο νὰ πρωτοέρθῃ καὶ δὲν περιμένουν τὴν σειρὰ τους. «Μὴ σπρώχνετε, ὅλοι θὰ ἔρθετε!» Φωνάζουμε ἔτσι καὶ στὸ παλιὸ σχολεῖο;

Ἐρχονται στὴ μέση οἱ δυὸ κατοπινοί. Ὁ ἓνας δείχνει ντροπαλὰ ἓνα κουμπὶ πανταλονιοῦ ἢ ἓνα ψεύτικο νόμισμα, ποὺ τὰ ἔχω ἐγὼ ἐπίτηδες ριγμένα στὴ σακκούλα. Τὶ γέλια!

Τώρα παίζομε τὸ παιγνίδι μὲ ἓναν ἄλλο τρόπο, ποὺ διευκολύνει τὸ παιδί νὰ ἐχτιμήσῃ τὶς μαθητικὲς του ἰκανότητες καὶ νὰ λύσῃ προβλήματα κατάλληλα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἐρχονται πάλι στὴ μέση οἱ μαθητὲς ἀπὸ τὶς δυὸ ἄκρες. Τώρα δὲν κρατοῦν τίποτε στὸ χέρι, ἀλλὰ φαντάζονται πὼς κρατοῦν δραχμὲς. Ὁ ἓνας ἰσχυρίζεται πὼς κρατεῖ 5 δραχμὲς, ὁ ἄλλος, ποὺ ἀκούει αὐτό, σκέφτεται πόσα πρέπει νὰ πῆ ὅτι κρατεῖ, ὥστε ὁ καθορισμὸς τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς ἰδικῆς του περιουσίας καὶ τοῦ ἄλλου νὰ γίνῃ δύσκολος ἢ εὐκόλος ὅποιος καταλαβαίνει τὸν ἑαυτό του ἀρκετὰ δυνατὸν, θὰ πῆ: ἔχω 9 ἢ 11 δραχμὲς. Ὁ πῖο ἀδύνατος θὰ



Ένα από τὰ ἐποπτικά μέσα τοῦ παλιοῦ σχολείου οἱ μαθητὲς λογαρίαζαν ἐπάνω στὸ ἀριθμητήριο, σὲ ἕνα δηλ. συρμάτινο σκελετό, ποὺ στεκόταν στὴν αἴθουσα, σὰ μιὰ σκιά, καὶ προκαλοῦσε ἀνεξάντλητη ἀνία στὰ παιδιά: $2+3=5$.



Ἀριθμητικὴ διδασκαλία στὸν ἥλιο! Τ' ἀλογάκια μου, ἕνα ἀδάπανο μέσο ἐποπτείας ἀπὸ τὸ σημερινὸ σχολεῖο! $2+3=5$. Τ' ἄλογα ὕστερα ζεύονται: $1+4=5$, ὕστερα $1+2+2=5$ κ.λ.π. Στὸ παιγνίδι αὐτὸ ἐντυπώνονται καλὰ οἱ διάφορες εἰκόνες τοῦ ἀριθμοῦ 5. Ἡ λογιστικὴ αὐτὴ μηχανὴ δὲν μπορούσε νὰ ὑπάρχῃ στὸ παλιὸ σχολεῖο, γιατί προξενεῖ θόρυβο, γέλια, φωνές! καὶ γιατί δὲν ἦταν σωστὸ νὰ παίζει κανένας κατὰ τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας τὰ ἄλογα! τί θὰ ἔλεγαν οἱ ἄνθρωποι ποὺ θᾶβλεπαν αὐτά!

πονηρευτή και θά είπη, ὅτι ἔχει μόνο 6 δραχμές και ἔτσι μπορεῖ γρήγορα νά ὀρίση τή διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ποσῶν, πού ἐπινόησε ὁ καθέννας.

Δεύτερο. Τώρα ἔρχονται τ' ἀλογάκια μου στοῦ στάβλο. Διαλέγω πέντε παιδιὰ γιά ἄλογα, πέντε μόνο, γιατί σήμερα ἡ τάξη διδάχτηκε τὸν ἀριθμὸ 5. Δένω τὸ πρῶτο παιδί μετὰ δύο μικρὰ λουριά. Πίσω ἀπ' αὐτὸ τρέχουν ἀνάμεσα στὰ λουριά δύο ζευγάρια παιδιὰ ἀκόμη. Ἀφήνω τ' ἀλογάκια μου νά τρέχουν γύρω γύρω, ὥστε νά ἐντυπωθῆ στὰ παιδιὰ ἡ πρώτη εἰκόνα τοῦ 5: $1+2+2$.

Ἔστερα ζεύονται δύο μαζί ἐμπρὸς και τρεῖς πίσω: $2+3$. Ἄλλη λοιπὸν εἰκόνα τοῦ 5! Ἔστερα τρίτη, τέταρτη εἰκόνα: $2+2+1$, $3+1+1$. Τέτοιες εἰκόνες ἐντυπώνονται.

«Μὰ ἔτσι παίζομε στοῦ σχολεῖο τὰ ἄλογα!». Μάλιστα. Και τί χαρὲς ἔχω νά χαρίζω σὰν ἀμαξηλάτης! Ἄς παραβάλλη κανέννας τίς δύο εἰκόνες (σελ. 46 και 47) τῶν μεθόδων τῆς ἐποπτείας πού ἔχουν ἐφαρμοστῆ. Ἐδῶ ἓνα ἀριθμητήριο, ἐκεῖ 5 ζωηρὰ παιδάκια στὰ χάμουρα. Ἐδῶ σχολικὸς ἀέρας, μηχανή, ἐκεῖ ἀληθινὴ ζωὴ στὴν ἐλευθερία και στὴ χαρὰ.

Τρίτο. Τώρα παίζομε λιγάκι τὸν ἔμπορο. Δίνω στοῦ χέρι τῶν παιδιῶν μετὰ τὴ σειρά τὸ σουγιαδάκι μου κι ἔστερα τὸν ἀγοράζω ἀπ' αὐτά. Στὴν ἀρχὴ κόστισε δύο μάρκα, τώρα ἀνέβηκε στὰ 5 μάρκα, γιατί ἀπὸ δῶ και πέρα θά ἔχωμε ὡς κέντρο τὸ 5.

—«Σοῦ δίνω γιά τὸ σουγιαδάκι 4 μάρκα,» λέω ἐγώ.

—«Τότε πρέπει νά προσθέσετε ἀκόμη ἓνα μάρκο».

—«Δίνω 10 μάρκα».

—«Τότε θά πάρτε ρέστα 5 μάρκα».

Μερικὰ παιδιὰ ἤξεραν, ὅταν ἦρθαν στοῦ σχολεῖο, πόσο κάνουν $6+6$, $12+12$, μ' ὅλα ταῦτα δὲν τὰ κατάφεραν μετὰ τίς ἀπλούστερες ἐρωτήσεις τοῦ περισσότερο και λιγώτερο κατὰ τὴν πώληση, μετὰ τὴ πρόσθεση και μετὰ τὰ ρέστα. Βέβαια, εἶναι εὐκόλο νά μαθαίνουν τὰ παιδιὰ μετὰ τὴ βία, ἡ σκέψη ὅμως τότε μόνο ἀρχίζει νά δουλεύη, ὅταν συνδέωνται χρῆμα και ἐμπόρευμα. Σκέψη εἶναι ἡ σύγκριση δύο πραγμάτων,



Νά πῶς ἀντιλαμβάνονται τὰ παιδιὰ ἐκεῖνο πού πρέπει νά μάθουν! Μέσα στοῦ δάσος πιάνουν μετὰ τὰ χέρια τους κλαδιὰ φυτῶν μετὰ φουσκομένα μάτια (μπομπουκία), πού εἶναι περιτυλιγμένα μετὰ γόμμα. Στοῦ παλιὸ σχολεῖο μαθαίναμε: «Δὲν πρέπει νά σπάζης τὰ κλαδιὰ τῶν δένδρων!» κι οἱ δάσκαλοι ἔφεραν στοῦ σχολεῖο σπασμένους κλάδους γιά νά διδάξουν! Σήμερα βγαίνομε μετὰ τοὺς μαθητὲς ἔξω και διδάσκομε τὴν προστασία τοῦ δάσους.

ἔδῶ λοιπὸν τοῦ Δοῦναι καὶ Λαβεῖν.

Γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ θάρρος τους οἱ λιγώτερο ἔξυπνοι μαθητὲς καὶ ἐξ ἄλλου γιὰ νὰ μπορῇ νὰ δείχνῃ ὁ ἔξυπνος πόσο καλὰ λογαριάζει, ὁ καθένας μου λέει τὶ πρόβλημα θέλει νὰ λύσῃ.

—Σὲ μένα, παρακαλῶ, ἓνα πολὺ εὐκόλο!

—Καλὰ· σοῦ πληρώνω τὸ σουγιαδάκι 6 μάρκα (ἢ 3 μάρκα).

—Σὲ μένα, παρακαλῶ, ἓνα πολὺ δύσκολο!

Τοῦ ζητῶ νὰ μοῦ δώσῃ ρέστα ἀπὸ 20 μάρκα. Μερικοὶ ξέρουν κίβλας ὡς τὰ 100· γιὰ νὰ τοὺς δυσάρεστήσω;

Τί χαρὰ, ὅταν ἓνας ἀδύνατος μαθητὴς λίγο λίγο ἀποχτᾷ αὐτοπεποίθησι καὶ σήμερα ζητᾷ ἓνα πρόβλημα λίγο δυσκολώτερο!

Αὕτῃ ἢ αὐτοεκτίμησι τῶν παιδιῶν προξένησε ὑπερβολικὴ ἐντύπωση πάντοτε στοὺς ἐπισκέπτες μου. Πρόκειται κι ἔδῶ γιὰ ἓνα πάρα πολὺ σπουδαῖο ζήτημα, γιὰτὶ πάντα στὴ ζωὴ συμβαίνει τοῦτο: τόσο μεγαλύτερη χαρὰ αἰσθάνεται κανεὶς γιὰ ὅ,τι δημιουργήσῃ, ὅσο περισσότερο θάρρος ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴ λύσι θεμάτων. Τὸ ν' ἀνεβῆ κανεὶς ἓναν ἀνηφορικὸ δρόμο ἀναγκαστικὰ μὲ τὸ μαστίγιον, εἶναι πάντα δυσάρεστο, δὲν ὑπάρχει ὅμως διασκεδαστικώτερον πρᾶμα γιὰ τὰ παιδιά, ὅταν σκαρφαλώνουν ἀπὸ δική τους παρόρμησι.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ δίνῃ ἀριθμητικὰ προβλήματα ἀκολουθώντας μιὰ Συλλογὴ προβλημάτων, —αὐτὸ ὅμως εἶναι σὰν ν' ἀγοράζῃ κανένας ἔτοιμα ἐνδύματα. Μπορεῖ ὅμως καὶ κανένας νὰ κανονίξῃ τὰ προβλήματα σύμφωνα μὲ τὸ παιδί καὶ μάλιστα ν' ἀφήνῃ τὸ παιδί νὰ κανονίξῃ—αὐτὸ εἶναι σὰν νὰ κἀνῃ ἐνδύματα «ἐπὶ μέτρον». Οἱ σημερινοὶ δασκάλοι εἶναι ράφτες «ἐπὶ μέτρον». Αὐτὸ ὀνομάζεται: κανονισμὸς τῆς διδασκαλίας σύμφωνα μὲ τὸ παιδί, ἢ ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ ἐκφραστῇ σχολαστικώτερα: ἀτομικοποίησι.

Τέταρτο. Ἐνα ἄλλο παιγνίδι μὲ λογαριασμοὺς: Ἔχομε ἓνα σακκούλι γεμάτο ἄμμο, ποὺ τὸ δυνατότερον παιδί δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ρίξῃ μακρότερα ἀπὸ 10 μέτρα. Τώρα ρίχνει ὁ πρῶτος καὶ ὑπολογίζει τὴν ἀπόστασι τῆς ριξιάς του.



Δὲ διδάσκομε πιά γιὰ τὸ «σκύλο» μέσα στὴ σχολικὴ αἴθουσα, ἀλλὰ πηγαίνομε ἔξω, στὴν πραγματικὴ ζωὴ! Τί εἶναι ἓνας σκύλος, ποὺ διδάσκειτᾳ στὰ παιδιά μὲ μιὰ εἰκόνα, ἀπέναντι σ' αὐτὸν τὸν ὀλοζώντανον ἀστυνομικὸν σκύλον; Μὲ τὰ ἴδια βλέμματα κοιτάζουν τὰ παιδιά ἓνα δάσκαλον, ποὺ διδάσκει μὲ ὅλη του τὴν ἐπιστήμη καὶ τίς καλύτερες διδαχτικὰς μεθόδους του, κι αὐτὸν τὸν ἀστυνομικόν, ποὺ τοὺς διηγίεται τὰ κατορθώματα τοῦ πιστοῦ συντρόφου του καὶ δείχνει στὰ παιδιά τὰ ὅπλα αὐτουνοῦ τοῦ Λυγκέα; Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ζωντανῆς αὐτῆς διδασκαλίας; «Οἱ κύριοι δασκάλοι πάλι βγήκαν περίπατο!»

Ἐπειτα μετροῦμε μὲ τὸ μέτρο καὶ βρίσκομε ἀκριβῶς πόσο μακριὰ ἔρριξε τὸ σακκούλι· ἔτσι ἔρχεται πάλι τὸ κύριο θέμα : Ποιὰ εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τοῦ μήκους, πὸν ὑπολόγισε, καὶ τοῦ πραγματικοῦ ;

Ἡ δουλειὰ αὐτὴ ἀρχίζει μ' ἓνα μεγάλο ζήτημα καὶ ὁ λογαριασμός γίνεται παίζοντας· σωστὴ διασκέδαση!

Πέμπτο. Βαδίζομε μὲ βῆμα καὶ προσέχομε νὰ τονίζομε κάθε πέμπτο βῆμα. Ἄ, τώρα πρέπει καθένας νὰ λογαριάσει τέλεια! Μὲς στὸ αἶμα κυκλοφορεῖ τώρα τὸ αἶσθημα τοῦ πέμπτου ρυθμοῦ. Ἐδῶ λαβαίνει μέρος καὶ τὸ αὐτὸ στὴν παράστασή τοῦ ἀριθμοῦ 5.

Ἐχτο. Ἀφοῦ τοποθετήσωμε στὸ κέντρο τοὺς δύο, ἀρχίζομε νὰ παίζομε τὴ λουρίδα. Ἐπειδὴ σήμερα πρέπει νὰ ἐμπειρωθοῦν στὴν περιοχὴ τοῦ ἀριθμοῦ 5, τοποθετιούμαστε σὲ κύκλο ἀνὰ 5, καὶ ἐκεῖνος πὸν τρέχει στέκεται μπρὸς στοὺς 5 ὡς ἔχτος. Ὁ ἄλλος, πὸν ἔχει τὴν λουρίδα, εἶναι ὑποχρεωμένος διαρκῶς νὰ μετρᾷ γιὰ νὰ βρῖσκη, πὸν εἶναι 5 καὶ πὸν εἶναι 6. Μετρᾷ ὅμως ὄχι σφαῖρες καὶ σβούρες τοῦ ἀριθμητηρίου, ἀλλὰ ζωντανὰ παιδάκια. Τοῦτο δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ μάθημα ἀριθμητικῆς· τὸ μέτρημα καὶ τὸ ἐκτόπισμα τοῦ ἔχτου γίνεται στὸν ἥλιο καὶ στὴ χαρὰ. Πάντα βέβαια, στὸ τέλος τῆς ὥρας δὲν παρουσιάζονται ὠρισμένα ἀποτελέσματα, τὰ παιδιὰ ὅμως μὲ σταθερότητα καὶ χαρὰ ἐμπεδώνονται στὴν ἔννοια τῶν ἀριθμῶν.

Ἐβδομο. Σ' ὅλες τὶς γνωστὲς συλλογὲς προβλημάτων ὑπάρχουν τέτοιου εἴδους ἀσκήσεις : $5=2+$; $6=4+$; $7=1+$; Ὁ δάσκαλος φυσικὰ ἐξηγεῖ τὰ προβλήματα προτοῦ τὰ δώση νὰ τὰ λύσουν τὰ παιδιὰ στὸ σπῆτι τους. Μερικὰ παιδιὰ παρουσιάζονται τὴν ἄλλη μέρα δείχνοντας πὸς τὰ κατάλαβαν, στὸ σπῆτι ὅμως ἀναγκάστηκε νὰ τὰ βοηθήσει ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα. Σύμφωνοι ;

Ἐπίσης στίς ἀσκήσεις αὐτὲς τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀριθμῶν σὲ μέρη δίνομε μορφὴ παιγνιδιοῦ. Δυὸ παιδιὰ παίρνουν πέντε μικρὰ ξυλάκια. Τὰ μοιράζουν κρυφὰ ἀπὸ τ' ἄλλα παιδιὰ τῆς τάξης, τὰ κρύβουν στὴ τσέπη τους καὶ ὕστερα



Ἐνας πατέρας πὸν ξέρεي νὰ βοηθῆ τὸ σχολεῖο : ἀντὶ νὰ κάθεται νὰ σχολιάσει τὶς ἐργασίες τοῦ σχολεῖου, διδάσκει τὰ παιδιὰ του νὰ παρατηροῦν προσεχτικά. Ἀπὸ τοὺς 35 μαθητὲς τῆς τάξης μου οἱ 6 δὲν εἶχαν ἰδῆ λαγὸ νὰ πηδᾷ, 8 δὲν εἶχαν ἰδῆ σκίουρο (πὸν ἀφθονοῦν στὴ Γερμανία), 23 δὲν εἶχαν ἰδῆ τὸν κορυδαλλὸ πὸν κελαιθεῖ· 29 δὲν εἶχαν ἰδέα τί εἶναι ἡ δροσιά! Νά, τί εὐθύνη ἔχουν οἱ γονεῖς!

παρουσιάζονται στους μαθητές της τάξης. Πόσα μπορεί να ἔχη ὁ καθένας; "Η ὁ Μῆτσος θὰ ἔχη 2 καὶ ὁ Σταῦρος 3, ἢ ὁ Σταῦρος 5 καὶ ὁ Μῆτσος 0, ἢ..... ἢ! "Ἐτσι δὲ χρειάζομαστε τὴ βοήθεια τῆς μητέρας ἢ τὸ μαστούνη τοῦ πατέρα!

"Ογδοο. "Ἐχομε 2 μεγάλα ζάρια. "Οποῖος ρίξει τὰ ζάρια καὶ κάμῃ μεγαλύτερο ἀριθμό, κερδίζει. Ὁ Γιάννης ἔχει ρίξει $3+4$ ἢ $2+5$, ἀλλὰ συγκεντρώνει ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ μὴ δείξῃ τὴ γύμνια του στους συμμαθητές του. Προσθέτουν γρήγορα καὶ σωστά.—Ζήτημα τιμῆς!

"Ἐνατο. "Ἐχομε στὸ ἐργάρι τοῦ σχολείου ἓνα σακκίδιο μὲ σπειριὰ ἀπὸ σιτάρι. Κάθε τόσο σκορπίζομε μιὰ φούχτα σὲ ἓνα ὄρισμένο μέρος τοῦ δρόμου: πού εἶναι στὴν αὐλή τὰ σπουργίτια ξέρουν πὰ τὸ μέρος πὺ θὰ βροῦν τὴν τροφή τους. Χαρούμενα πετοῦν ἐκεῖ 2-3-4. "Ἐνα μεταφέρει τροφή στὴ φωλιά του. Μένουν 3. "Ἐρχονται ἀκόμη δύο· ἀκόμη 2. "Ἐνα πέταξε μακριά, γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ ὅλη τὴν παρέα τῶν σπουργιτιῶν γιὰ τὸ μεξέ. Τώρα παρουσιάζονται τέσσαρες πευνασμένοι κύριοι....

Τότε λέγω: γρήγορα νὰ μετρήσετε, νὰ προσθέσετε καὶ νὰ ἀφαιρέσετε. Κρατῶ σημειώσεις γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ γεύματος τῶν σπουργιτιῶν καὶ μιὰ βροχερὴ μέρα διαβάζομε στὴν τάξη μιὰ φορὰ ἀκόμα τὸ χρονικὸ τῆς πορείας τῶν σπουργιτιῶν. "Ω! νὰ ἤξεραν οἱ σπουργίτες τί σπουδαῖοι παιδαγωγοὶ εἶναι καὶ τί ζωντανὲς ἀσκήσεις ξέρουν νὰ μᾶς παρέχουν!

Τί φιλονικία κάνουν ἀκόμη οἱ σχολικοὶ ἄνδρες καὶ οἱ ἔμποροι γιὰ τ' ἀριθμητήρια καὶ γιὰ τοὺς πίνακες καὶ ἄλλα τέτοια σχολικὰ ὄργανα, πὺ ἢ χρησιμότητά τους εἶναι πολὺ ἀμφίβολη! "Ἄς μοῦ ἀφαιρέσουν ὅλα τὰ τέτοια διδαχτικὰ μέσα τῆς διδασκαλίας καὶ ἄς μοῦ ἀφήσουν μόνον μιὰ γωνιὰ στὴν αὐλή καὶ μιὰ τρύπα νὰ βλέπῃ στὸ δρόμο καὶ ἔχω γιὰ τὶς κατώτερες τάξεις τὴν πολυτιμότερη συλλογὴ ἐποπτικῶν μέσων.

Δέκατο. Ὁ τοῖχος, πὺ χωρίζει τὴν αὐλή μας, εἶναι μοι-



Μιὰ μητέρα πὺ βοηθεῖ τὸ δάσκαλο ὅπως πρέπει. Δὲ στοιβάξει κάθε λογῆς σοφίες στὸ κεφάλι τοῦ Γεωργάκη της, ἀλλὰ τὸν παίρνει μαζί της στὸν ἔμπορο καὶ τὸν ἀφήνει νὰ παρατηρῇ τὰ διάφορα ἐμπορεύματα καὶ νὰ κάνῃ ἐρωτήσεις γιὰ τὴν τιμὴ τους. Κάνει δηλ. ὅτι καλύτερο μπορεῖ νὰ κάνῃ. Τὸ διδάσκει ἐμπορευματολογία. "Ἀντὶ νὰ ἀνακατεύεται στὴ δουλειὰ τοῦ δασκάλου, ἐπωφελεῖται κάθε εὐκαιρία νὰ ἐφοδιάξῃ τὸ παιδί μὲ πνευματικὸ ὑλικό. Ξέρει ὅτι οἱ καλύτεροι ἰδιωτικοὶ δασκάλοι γιὰ τὸ παιδί εἶναι ὁ ἔμπορος, ὁ ξυλουργός, ὁ σιδεράς, ὁ ράφτης, ὁ τσαγκάρης, ὁ κηπουρός.

ρασμένος με παλούκια σε μέρη. Πέντε παιδιά μικρά μοιράζονται σε τρία μέρη του τοίχου, π. χ. στέκουν στο πρώτο μέρος 2 παιδιά, στο β'. 1 παιδί και στο γ'. 2 παιδιά. Τα παλούκια έχουν σταυρούς και σημεία με κιωλία. Τώρα διαβάζουν όλα τα παιδιά την άσκηση, που βλέπουν μπροστά τους: $2+1+2=5$ και τα λογαριάζουν. Βλέπουν λοιπόν τα παιδιά όχι αφηρημένες αριθμητικές έννοιες, όχι χειρόγραφα και χαρτί, αλλά χαρούμενους μικρούς συμμαθητές. Κάνουν την εργασία με χαρά και εμποδώνουν με τον φαιδρότερο τρόπο την έννοια του αριθμού πέντε.

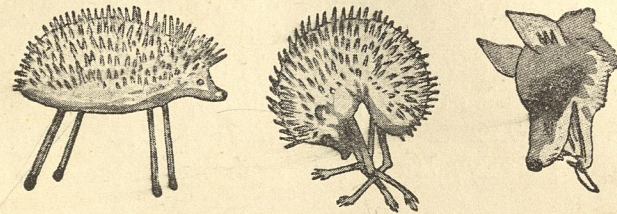
Ενδέκατο. Τοποθετώ μπροστά στην όλη τάξη πέντε παιδιά: δύο και δύο και ένα. Λέγω στο αυτί των δύο πρώτων ότι, μόλις τους κάμω νόημα, πρέπει να φύγουν. Οί μαθητές λοιπόν της τάξης βλέπουν τους πέντε. Μόλις κάμω νόημα φεύγουν οί 2. Τώρα λέγουν τα παιδιά τι συνέβη: $5-2=3$. "Η $5-5=0$ ή $5-0=5$. "Ετσι καταλαβαίνουν τα παιδιά τις ασκήσεις του πλήν (έξω) όχι με σταυρωμένα χέρια, άλλα στέκοντας απέναντι σε μια κεντρική σκηνή, όπου παίζονται ζωντανά έργα. Και τέτοια παιχνίδια είναι σπουδαία προάσκηση για τη γραφτές ασκήσεις.

Δωδέκατο. "Ενα ακόμη φαιδρότερο παιχνίδι: Λένω τα μάτια ενός παιδιού και του λέω να μαντέψη πόσα παιδιά τοποθέτησα πίσω του. Τί χαρά, όταν το παιδί αντί ενός παιδιού, μαντεύει ότι είναι 5! Τα παιδιά φυσικά δεν παρατηρούν, ότι έμένα δεν μ' ενδιαφέρει το άστειο, άλλα πόσα ο μαθητής δεν πέτυχε.

Τέτοια αριθμητικά παιχνίδια παίζαμε κάθε ημέρα' δώδεκα ποικίλες για το ίδιο θέμα: «φαιδρός σχολικός βίος». "Αν τώρα κέντρο είναι ο αριθμός πέντε, σε λίγες μέρες θα έρθη ή σειρά του αριθμού 6.

"Αλλ' έξον απ' αυτές τις ποικίλες ασκήσεις αριθμητικών παιχνιδιών, στο πλαίσιο της γενικής διδασκαλίας βρίσκεται καθημερινώς κάθε λογής νέο για την άσκηση.

Στην αρχή του β' σχολικού χρόνου πήγαμε στα μανάβικα και μιλήσαμε για όλες τις νόστιμες λιχουδιές. "Αγοράσαμε



"Ενα παιδί πέταξε την ερώτηση: γιατί ο σκαντζόχοιρος έχει τόσο κοντά ποδαρία; Κάμαμε με πλαστινή και με φύλλα πεύκου μικρούς σκαντζόχοιρους και τους βάλαμε πόδια από σπέρτα. Οί σκαντζόχοιροί μας λοιπόν κατά το φαινόμενο φτιάστηκαν όπως έπροπε. "Υστερα τους διηγήθηκα για την αλεπού, που επιβουλεύει τη ζωή του σκαντζόχοιρου. Αυτός όμως κρύβει τα πόδια του μέσα στο αγαθωτό φόρεμά του. "Αλλ' ο σκαντζόχοιρός μας, όπως έμεις τον είχαμε φτιάσει, δεν μπορούσε να κρύψη τα πόδια του. Λοιπόν...; — "Ετσι τα παιδιά με τις εργασίες και τις παρατηρήσεις αυτές αποχτούν γρήγορα, θετικά και φαιδρά διάφορες γνώσεις. "Αντι να παρέχωμε στα παιδιά βιολογικές σοφίες, τ' αφήνομε διαρκώς να κάνουν χρσούμενα με τα δημιουργικά χέρια τους κάθε λογής τέτοιες επεξεργασίες.

και φέραμε στο σχολείο κάθε λογής φρούτα και λαχανικά κι έτοιμάσαμε ένα μικρό καροτσάκι, όπου τοποθετήσαμε όλ' αυτά. "Υστερα δώσαμε σ' ένα παιδί μιὰ σάλπιγγα, όπως συνηθίζουν οί πλανόδιοι μανάβηδες, του φορέσαμε μιὰ ποδιά μπλε και ένα κόκκινο μαντίλι στο λαιμό. Είμαι απερίγραπτη ή χαρά των παιδιών, όταν είδαν αυτό το μικρό

μανάβη με τὸ καροτσάκι καὶ δυὸ βοηθοὺς του νὰ μπαίνουν
στὴν αὐλή!

(Ὁ σκοπὸς μας δὲν ἦταν στὴν ἀρχὴ νὰ πουληθοῦν τὰ
πορτοκάλια, μήλα, κουνουπίδια κλπ., ἀλλὰ ν' ἀσκηθοῦν τὰ
παιδιὰ στὴν ὀρθὴ προφορὰ. Ἡ δυνατὴ καὶ καθαρὴ προ-
φορὰ κατωρθωνόταν μὲ τὸ ὅτι τοὺς ἔλεγα νὰ διαλαλοῦν τὸ
ἐμπόρευμά τους μὲ συρμένη καὶ καθαρὴ φωνή: «Ὁραϊαία
μῆλα!»... «Γλυκαὰ πορτοκάαααλια!» Ἡ συρμένη καὶ
καθαρὴ αὐτὴ ἀπαγγελία εἶναι πρώτης τάξεως γλωσσικὴ
ἀσκησις).

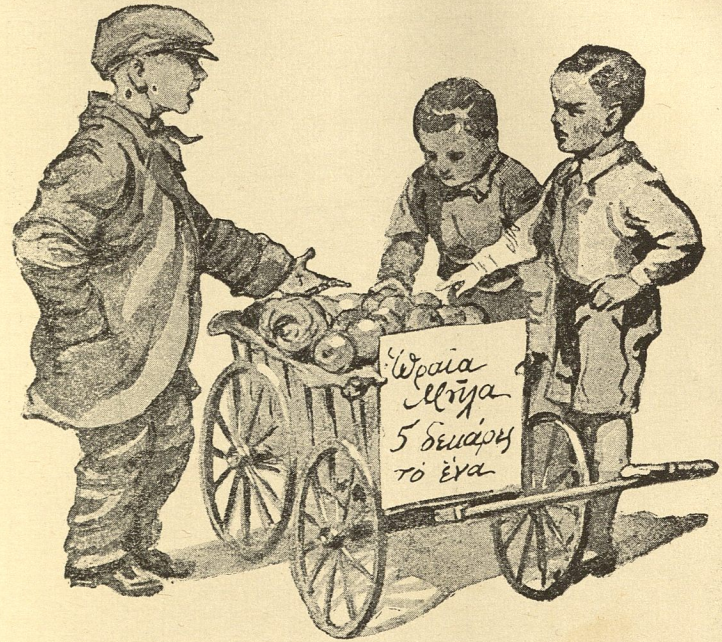
Εἶναι δύσκολο νὰ παραστήσω μὲ λέξεις τὴ χαρὰ τῶν παι-
διῶν μὲ τὴ μασκαράτα αὐτὴ καὶ τὰ φαιδρὰ παζαρέματα.
Ἐνας ἀλαλαγμὸς ἀντήχησε, ὅταν ἡ φαινομενικὰ παιγνιδι-
αρχικὴ αὐτὴ ὑπόθεσις μεταβλήθηκε σὲ μαθηματικὴ.

— «Πάρτε μήλα, ὠραϊα μῆλα! 5 δεκάρες τὸ ἓνα! Φίνο
πρᾶμα!

Πλησιάζαμε μὲ τὴ σειρά μας στὸ καροτσάκι καὶ ἀγοράζαμε:
3, 6, 7, 9 μῆλα. Μὲ τί πληρώναμε; μὲ χάρτινα νομίσματα,
δηλ μὲ κάτι μάρκες κόκκινες στρογγυλές, ποὺ κολλοῦν ἐπάνω
στὶς μποτίλλιες τῆς μπίρας.

Ἡ ζητούσαμε 1,2,4,5 δραχμῶν μῆλα. Πόσα θὰ παίρναμε;
Βδομάδες ὀλόκληρες μᾶς ἀπασχόλησε τὸ διασκεδαστικὸ αὐτὸ
ἐμπόριο τῶν λαχανικῶν. Ὑστερ' ἀπὸ τὰ μῆλα ἦρθε ἡ σειρά
τῶν κρεμμυδιῶν· 4 λεπτὰ τὸ ἓνα! Σὲ λίγες μέρες εἶχαμε
ἐφαρμόσει τὸν πολλαπλασιασμὸ μὲ τὸ 5, μὲ τὸ 4, μὲ τὸ 6, μὲ
τὸ καταραμένο 7, χωρὶς τὰ παιδιὰ νὰ καταλάβουν πὼς πρό-
κειται γιὰ μάθημα ἀριθμητικῆς, ἢ γιὰ τὴν ἐμπέδωσι τῆς
βαρετῆς προπαίδειας. Κι οἱ ἀριθμητικὲς σειρὲς πῆγαιναν
γαϊτάνι!

Αὐτὲς λοιπὸν εἶναι ὥρες ἀριθμητικῆς μὲ τὸ νέο πνεῦμα.
Δὲν ἀναγράφονται στὸ ὥρολόγιό πρόγραμμα· εἶναι ὥρες παι-
γνιδιῶν καὶ μ' ὅλα αὐτὰ εἶναι ὥρες σοβαρώτατης ἐργασίας.
Εἶναι εὐτυχισμένες ὥρες σὲ μιὰ ἡλιόλουστη γωνία τῆς παι-
δικῆς χώρας.



Ὁ πολλαπλασιασμὸς μὲ τὸ 5 στὸ νέο σχολεῖο. Ἀ-
γοράζομε γιὰ τὸ μικρὸ ἐμπόρεμά μας μιὰ ποσότητα
ἀπὸ μῆλα καὶ τοῦ τὰ δίνομε νὰ τὰ πωλήσῃ στοὺς
συμμαθητὲς του. Ὑστερα ζητοῦμε ν' ἀγοράσωμε ἀπ'
αὐτὰ μὲ ὀρισμένο χρηματικὸ ποσό, χωρὶς τὰ παιδιὰ
νὰ καταλάβουν, ὅτι πρόκειται γιὰ μάθημα ἀριθμη-
τικῆς. Ἔτσι μπαίνομε στὴν ἐργασία μας ὄχι μὲ ξερούς
ἀριθμοὺς καὶ ἀφηρημένες λέξεις, ποὺ προξενούσαν
ἀνία στὰ παιδιὰ. Τὰ ἐξυπνότερα παιδιὰ μάθαιναν βέ-
βαια καὶ μὲ τὶς χάρτινες ἀσκήσεις τῶν ἀριθμητικῶν
συλλογῶν, ἀλλὰ τὰ ἀδυνατώτερα στὸ νοῦ μὲ τὰ
τέτοια ἀριθμητικὰ παιγνίδια μαθαίνουν πολὺ πε-
ρισσότερα καὶ πολὺ εὐκολώτερα.



Ἐνα διασκεδαστικὸ μάθημα «ἐμπορικῆς ἀριθμητικῆς» γιὰ πολὺ μικροὺς μαθητῆς.

Δυὸ βδομάδες ὁλόκληρες εἶχαμε συζήτηση γιὰ τὰ λαχανικὰ καὶ ὄπωρὰ. Σ' ἓνα περβάζι κοντὰ στὸν πίνακα ἀπλώσαμε δέκα λογίων λαχανικὰ καὶ φρούτα καὶ ἀπάνω στὸ καθένα—σύμφωνα μὲ τὴν ἀστυνομικὴ διαταγὴ—βάλαμε μιὰ πινακίδα μὲ τὴν τιμὴ κάθε εἴδους.

Σήμερα θελήσαμε νὰ παίξουμε τὸ μανάβη. «Ποιὸς θὰ κάμη τὸ μανάβη;» οἱ μαθητῆς ἐκλεξαν ἓναν. Ὁ μανάβης στάθηκε προστὰ στὰ ἀπλωμένα λαχανικὰ του καὶ περίμενε τοὺς μικροὺς ἀγοραστῆς.

—«Καλὴ μέρα! Ἦθελα πέντε δεκαρῶν πράματα!»

—«Νά, πάρε ἓνα χορμυδι! —ὄχι, ἤθελα δυὸ λογίων! —Θέλεις μιὰ πατάτα καὶ δυὸ ραπανάκια;» —«Ἦθελα κάτι ἄλλο!» —Ἐνα καρύδι καὶ ἓνα καρότο; «Μάλιστα αὐτὸ ἤθελα».

Ἐνας ἄλλος ἀγοραστῆς ἔρχεται. «Ἦθελα 7 λεφτῶν λαχανικὰ.» — «Πόσα κομματια;» — «Ἐνα!» — «Τότε πάρε ἓνα μῆλο!» — «Δὲ θέλω μῆλο!» Τότε πάρε ἓνα γουλί καὶ μιὰ δεκάρα ρέστα! — «Δὲ θέλω γουλί!» — «Τότε πάρε ἓνα λάχανο καὶ δόσε μου ἀκόμη μιὰ δεκάρα.» — «Σύμφωνοι;» — «Θὰ πάρω ἓνα πορτοκάλι καὶ σοῦ φέρνω ἀκόμη 3 δεκάρες!» — «Καλά! Ἀλλὰ μὴν τὸ λησιμονήσης!»

Τώρα ἔρχονται πελάτες μὲ μεγαλύτερα κεφάλαια.

—Ἦθελα μὲ 1 δρχ. ν' ἀγοράσω τριῶν λογίων πράματα! — «Ἐνα καρότο, ἓνα χορμυδι καὶ ἓνα καρύδι;» — «Ὁχι, ἤθελα μισὸ λάχανο!» — Μισὸ λάχανο, ἓνα χορμυδι καὶ ἓνα καρύδι. — Ἐνας ἄλλος προτείνει: «Μιὰ μπανάνα, ἓνα καρύδι καὶ μισὸ πορτοκάλι;» — Ἐνας τρίτος: «Ἐνάμισυ καρότο καὶ μισὸ λάχανο».

Μισὴ ὥρα πέρασε ἔτσι χωρὶς νὰ τὴν καταλάβω. Κάθε μαθητῆς λογάριζε μ' ὅλα τὰ δυνατά του. Ὁ καθένας ἔδειχνε πραγματικὴ χαρὰ, κι ἐγὼ κατάλαβα πὸς ἤμουν περιττὸς σ' αὐτὴν τὴν εὐχάριστη ἀσκηση τῶν παιδιῶν.

«³Α! τώρα θά λογαριάσωμε! Τί χαρά!»

Δὲ γνωρίζω ἂν ἔσεῖς, πατέρες καὶ μητέρες, στήν παιδική σας ἡλικία εἴχατε τὴν αὐτὴ γνώμη γιὰ τὶς ὥρες τοῦ μαθήματος τῆς ἀριθμητικῆς

3

«Ἐπειτα ἀφήνουν τὰ παιδιά νὰ χαζεύουν ἐδῶ κι ἐκεῖ μόνα τους. Αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν: διδασκαλία συνθέσεων μὲ τὸ νέο σύστημα!»

«Νὰ κάνουμε τὸ παιδί ν' ἀποκτήσῃ δημιουργικὴ δύναμη! Νὰ κατορθώνουμε, ὥστε κάθε ἐργασία νὰ ἔχῃ τὸ γνώρισμα τῆς χαρᾶς!» Αὐτὸς εἶναι ὁ κεντρικὸς πυρῆνας τοῦ σχολείου ἐργασίας. Τὸ νὰ ἀνατρέψωμε λοιπὸν τὸ παιδί μέσα στὴ χαρὰ τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς νέας διδασκαλίας.

Τί πελαγοδρομίες γίνονταν ἄλλοτε κάτω ἀπὸ τὴ σημαία «τοῦ μαθήματος τῶν συνθέσεων»! Στὴ μιὰ τάξη ὁ δάσκαλος διάβαζε στοὺς μαθητὲς τρεῖς φορὲς μιὰ ἱστορία κι οἱ μαθητὲς ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ γράφουν στὸ σπῆτι τους, καὶ μόνο στὸ σπῆτι τους, τὴ σύνθεσιν! Αὐτὴ ἦταν ἡ μέθοδος τῶν «γραφείων ἀντιγράφων»! Τὸ νὰ γράφῃ κανεὶς «κατ' ἀπομίμηση» μπορεῖ νὰ εἶναι ὠφέλιμη ἄσκηση γιὰ τὸ ἀκόνημα τοῦ μνημονικοῦ, τὸ ξαναμάσσημα ὅμως αὐτὸ δὲν ἔχει καμιὰ ἀπολύτως σχέση μὲ τὴ σύνθεσιν. Σὲ ἄλλες πάλι τάξεις ἔγραφαν στὸν πίνακα λίγες χαρακτηριστικὲς μόνον λέξεις. Στὸ βιβλίον μου: «Αὐτὲς οἱ συνθέσεις!» διηγέμαι πὼς ἐγὼ εἶδα μιὰ φορὰ γραμμένο στὸν πίνακα τὸ πολυσύνθετο καὶ πολύτιμο αὐτὸ αἶνιγμα: «χοῖρος-σωρὸς κόπρου-ῤυπαρὸς. Ἐγὼ ὅμως!» Ἄλλοι δάσκαλοι δίνουν ποιήματα γιὰ νὰ τὰ μετατρέψουν οἱ μαθητὲς σὲ πεζὸ (δηλ. σὲ ἀνούσια ἀφιλόκαλα δημιουργήματα) καὶ γίνονται ἔτσι ἔνοχοι νὰ σπρώχνονται τὰ παιδιά στὴ διαστροφή τῆς λογοτεχνίας. Διάβαξε κανένας συνθέσεις

για τὸ δάσος καὶ τὸν κήπο, ποὺ ἦσαν τὶς περισσότερες φορὲς στερεότυπες φωτογραφίες χωρὶς καμιά ἀπολύτως δημιουργικότητα. Ἔδιναν γιὰ θέμα τὴν περιγραφή τοῦ βατράχου καὶ ἀντὶς γιὰ σύνθεση λάβαιναν ἓνα «κατασχετήριο»! Ἔδιναν τὸ θέμα: «ἡ καλύτερη μέρα τῶν διακοπῶν μου» καὶ τὰ παιδιά τὴν ἀντίγραφαν ἀπὸ τὰ παλιὰ βιβλία, ποὺ εἶχαν αὐτὴ τὴ στερεότυπη σύνθεση! Γιατὶ ὑπῆρχαν μερικὰ θέματα, ποὺ τὰ κληρονομοῦσε ἡ μιὰ γενεὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη σὲ τέτοιον τρόπο, ποὺ κατάντησε νὰ δημιουργηθῇ μιὰ γερὴ βιομηχανία παλιῶν συνθέσεων! Φυσικὰ οὔτε λόγος μπορεῖ νὰ γίνῃ γιὰ ἀνάπτυξη δημιουργικῆς δυνάμεως μὲ τὶς γλωσσικὲς αὐτὲς ἀσκήσεις.

Τί γινόταν ὅμως ὡς γιὰ τὴν ἄλλη ἀπαίτηση, ὅτι ἡ πνευματικὴ δημιουργία πρέπει νὰ καλλιεργῆται μέσα στὸ περιβάλλον τῆς χαρᾶς τῶν παιδιῶν; «Ὁ Γιαννάκης μας ἔχει νὰ γράψῃ μιὰ σύνθεση γι' αὔριο!» Αὐτὸ ἦταν πολλὲς φορὲς ἓνας μπαμπούλας, ποὺ σήμαινε τὴν ἐκλειψη κάθε χαρᾶς ἀπὸ τὸ παιδί τῆ σημερινῆς μέρας. Ὁλόκληρη ἡ οἰκογένεια βοηθοῦσε τὸ μικρὸ Γιαννάκη γιὰ νὰ βρῆ τὴν εἰσαγωγή καὶ νὰ κάμῃ τὴν κατάταξη τοῦ ὑλικοῦ, νὰ ταχτοποιήσῃ τὶς προτάσεις. Καὶ σήμερα; Δὲ γνωρίζω ἂν ὑπάρχῃ ἄλλο τίποτε, ποὺ νὰ προξενῇ μεγαλύτερη χαρὰ στὰ παιδιά, ἀπὸ τὸ νὰ γράφουν συνθέσεις. Καὶ γιατί καταπιάνονται μὲ τόση ὄρεξη τὶς συνθέσεις; Γιατὶ ἐμεῖς, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκλέξουν θέμα γιὰ σύνθεση, δὲν τ' ἀφήνομε νὰ συμβουλευθῶνται τὰ βιβλία, ἀλλὰ τὴ ζωντανὴ ζωὴ! Γιατὶ τὰ παιδιά ἀντλοῦν ἐνδιαφέρον ἀπὸ ὅ,τι γίνεται γύρω τους ἢ ἔξω ἀπὸ τὴ φύση καὶ αὐτὰ ὀφείλουν νὰ τ' ἀνακοινώσουν γραπτὰ στοὺς συμμαθητὲς τους. Σήμερα, γιὰ νὰ δοθῇ μιὰ κατάλληλη σύνθεση, πρέπει πρῶτα νὰ λάβωμε καταφατικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα: Αὐτὸ ποὺ θὰ γράψῃ ὁ μαθητὴς εἶναι τέτοιο, ποὺ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ τὸ διαβάσῃ χαρούμενος στὸ δάσκαλο καὶ στοὺς συμμαθητὲς του μαζί; Θὰ διηγηθῇ μὲ χαρὰ ἓνας μαθητὴς τὸ μῦθο, ποὺ ὅλοι διάβασαν στὸ ἀναγνωστικό; ἢ θὰ διηγηθῇ μὲ χαρὰ γιὰ μιὰ ἐκδρομὴ, στὴν ὁποία ὅλοι ἔλαβον μέρος;

Σύνθεση εἶναι ἡ γραπτὴ ἔκφραση ἐσωτερικῆς ζωῆς. Ἡ



Τὶ συμβαίνει λοιπόν; Μήπως πρόκειται γιὰ κανένα διασκεδαστικὸ ταξίδι; Ὁχι, ὁ δάσκαλος ρωτᾷ ποῖο παιδί θέλει νὰ γράψῃ σύνθεση. Καὶ τὰ παιδιά τοῦ κάνουν ἔφοδο! Ἡ νέα μέθοδος τῆς συνθέσεως ἔχει ἰδιαίτερα θέλγητρα στὰ παιδιά!

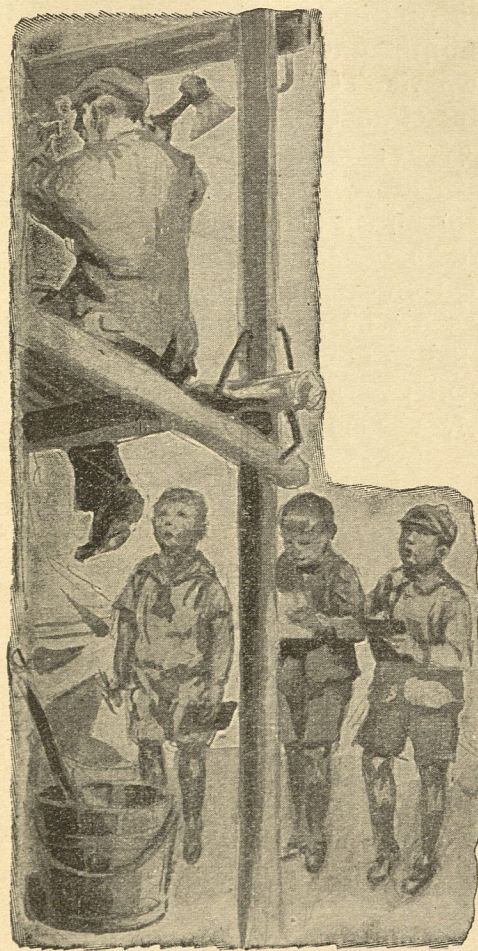
θέληση νὰ γράψῃ κανένας μιὰ σύνθεσιν πρέπει νὰ ἀναμοχλεύῃ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς καρδιάς καὶ νὰ προκαλῆ σὲ δράσιν ὅλες τὶς δημιουργικὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ δημιουργία μὲ δυνατὴ βούλησιν μόνο στὴν ἐλεύθερην σύνθεσιν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Ἡ ἐλεύθερη σύνθεσιν δὲν ἔχει κανένα δεσμὸν καὶ καμιά ἐπίδρασιν ἀπὸ τὸ δάσκαλον· εἶναι γραφτὴ ἐργασία, ποῦ μέσα τῆς ἀντηχεῖ μιὰ ψυχικὴ συγκίνηση, ποῦ προέρχεται ἀπὸ ἓνα γεγονός.

* * *

Ἕνα παράδειγμα ἀπὸ τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν.

Σὲ μιὰ γωνίαν τοῦ δρόμου, δέκα λεπτὰ πέρα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, χτίζεται ἓνα σπίτι. Πρέπει φυσικὰ νὰ ἐπωφεληθοῦμε τὸ πολύτιμον αὐτὸ ὑλικὸ ἐποπτείας γιὰ τὴν διδασκαλίαν μας, γιὰτὶ μιὰ οἰκοδομὴ μᾶς δίνει ἄπειρον ὑλικόν, ποῦ πρέπει νὰ μάθουν τὰ παιδιά. Ἐπῆγα λοιπὸν ἐκεῖ μὲ τοὺς μαθητὰς μου τῶν 9 χρόνων. Κοιτάξαμε καὶ ξανακοιτάξαμε τὶς διάφορες ἐργασίας, ποῦ ἔκαναν ἐκεῖ, καὶ ἔπειτα μιλήσαμε στὸ σχολεῖο γιὰ τοὺς πολυάσχολους ἐργάτας. Τέλος κατωρθώσαμε νὰ γράψωμε καὶ μιὰ σύνθεσιν: «Πῶς παρακολοῦθήσαμε σήμερον τοὺς χτίστες». Ὡραία σύνθεσιν, ὄχι; Μεσ' ἀπὸ τὴν ζωὴν. Θεμελιωμένη ἐπάνω στὴν ἐποπτεία καὶ στὰ γεγονότα. Διανθισμένη μὲ μικρὰς σκέψεις τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν. Ὁχι σύνθεσιν ὅμως τῆς τάξης, γιὰτὶ δὲ θὰ εἶχε καμιά ἀξία, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἐργασία θὰ ἔλειπε κάτι τὸ οὐσιῶδες, θὰ ἔλειπε ὀλωσδιόλου ἀπ' αὐτὴ ὁ χαρακτήρας τῆς ἀνακοινώσεως! Μόνον μιὰ ἐργασία, ποῦ εἶναι προωρισμένη ν' ἀνακοινωθῇ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζεται στὸ δημοτικὸν σχολεῖο σύνθεσιν. Σὲ ποιὸν λοιπὸν ἔπρεπε ν' ἀνακοινώσουν ὅτι εἶδαν οἱ μικροὶ συγγραφεῖς τῆς συνθέσεως; Στὸ δάσκαλον καὶ τοὺς συμμαθητὰς τους, μᾶζι μὲ τοὺς ὁποίους ἔκαμαν τὶς παρατηρήσεις ὅλης αὐτῆς τῆς ἐργασίας;

Γιὰ νὰ βγῇ κέρδος ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τῆς οἰκοδομῆς γιὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς συνθέσεως, πρέπει μὲ κάποιον ἄλλον



Μιὰ πολύτιμη μικρὴ εἰκόνα ἀπὸ τὸ σημερινὸν σχολεῖο: Τρεῖς μαθητὰς πετάχτηκαν, γιὰ νὰ παρακολοῦθήσουν τοὺς ἐργάτας στὴν νέα οἰκοδομὴ, ποῦ γίνεται, καὶ ἔπειτα νὰ γράψουν ἐπάνω σ' αὐτὸ μιὰ σύνθεσιν. Παρατηροῦν, ἀκοῦν, ξετάζουν καὶ ρωτοῦν καὶ χρησιμοποιοῦν κατάλληλα τὸν καιρὸν τους, γιὰτὶ ξέρουν πῶς ἓνας δάσκαλος καὶ 30 μαθητὰς τοὺς περιμένουν μὲ ἀγωνία γιὰ νὰ ἰδοῦν τί νέα θὰ τοὺς ἀνακοινώσουν! Τί ὑπερηφάνεια νὰ γυρίσουν στὸ σχολεῖο μὲ πλούσιον ὑλικόν καὶ νὰ παρουσιάσουν στοὺς συμμαθητὰς τους μιὰ σύνθεσιν γραφτὴ γιὰ ἓνα γεγονός!

Αὐτὰς εἶναι ὥρες δημιουργικῆς ἀναπτύξεως τῶν δυνά-

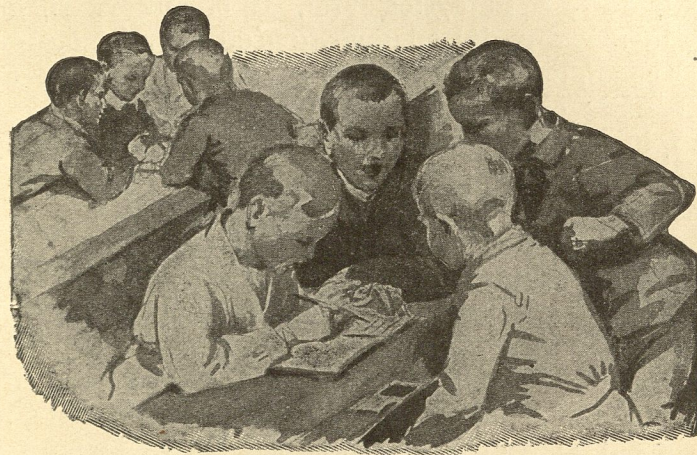
μεων! Εἶναι ὥρες ἐσωτερικῆς προαγωγῆς! Εἶναι ὥρες, γιὰ τὶς ὁποῖες λέγουν οἱ κατήγοροί μας: Βέβαια γι' αὐτὸ πληρώνονται οἱ δασκάλοι! γιὰ νὰ στέλνουν τὰ παιδιά νὰ ρεμπλεῦσουν ἔξω ἐδῶ καὶ ἐκεῖ!

τρόπο νὰ ἐνεργήσωμε. Στέλνομε μερικοὺς παρατηρητές, μερικοὺς ἀγγελιοφόρους, μιὰ προφυλακὴ, νὰ ποῦμε, μετὰ τὴν ἐντολὴν ν' ἀνιχνεύσῃ τὸ στρατόπεδο, δηλ. τὸ γαιλί. Ἐγὼ μετὰ τοὺς λοιποὺς μαθητὲς ἀποτελούσαμε τὸ Κοινό, ποὺ ἀναμένει εἰδήσεις μετὰ ἀγωνία. Τί θὰ μᾶς φέρουν σημειωμένο στὸ σημειωματάριό τους οἱ προφύλακές μας; Θὰ ἰδοῦν ἐκεῖ πέρα τίποτε τὸ ἐνδιαφέρον;

Ὁ μαθητὴς, ποὺ στέκεται ἔξω στὴ σκοπιὰ τῆς παρατηρήσεως, ἔχει φυσικὰ συνείδηση τῆς σπουδαιότητος τῆς ἀποστολῆς του. Ξέρει πὼς ἓνας δάσκαλος καὶ 30 μαθητὲς τὸν περιμένουν. Ξέρει πὼς ἐμεῖς θέλομε νὰ ἔχωμε μιὰ σύνθεση ζωντανὴ καὶ βάζει ὅλες τὶς δυνάμεις του, γιὰ νὰ συλλάβῃ τὴν πνευματικὴν λεία καὶ νὰ μᾶς τὴ μεταβιβάσῃ μετὰ τρόπον τεργνόν. Μερικοὶ ἄνθρωποι λένε φυσικά: «Ὁ μαθητὴς χαζεύει ἔξω, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος! Ὅριστέ καταστάσῃ!».

Στὴν ἀπέναντι εἰκόνα παριστάνεται μιὰ ομάδα μαθητῶν, ποὺ πετάχτηκαν τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος, γιὰ νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ γράψουν στὰ σημειωματάριά τους πὼς μεγαλώνει ἢ νέα οἰκοδομή. Γιατὶ ὅμως μιὰ ομάδα ἀπὸ 3-4 παιδιὰ; Ὅχι μόνο γιὰ τὸ λόγο, ὅτι ἔξι, ὀχτὼ μάτια βλέπουν καλύτερα ἀπὸ δύο μάτια, ἀλλὰ γιὰ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας ἔχει ἰδιαίτερη ἠθικὴ ἀξία. Δραστηριότητα, χαρούμενη προθυμία ἐνός μαθητῆ, εἶναι οἱ καλύτεροι βοηθοὶ τοῦ δασκάλου, γιὰ νὰ διατηρηθῇ καλὰ ὅμως ἢ φιλοδοξία, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ τὸ νέο σχολεῖο στὴν ὁμαδικὴ ἐργασία στηρίζει τὴν ιδεώδη μορφή τῆς παιδικῆς δημιουργίας. Ἡ φιλοδοξία μιᾶς ομάδας μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ ζωντανή, δὲν εἶναι ὅμως φόβος νὰ πάρῃ ποτὲ νοσηρὴ μορφή.

Οἱ μαθητὲς λοιπὸν τῆς ομάδας, ποὺ πῆγε νὰ παρατηρήσῃ, πῆραν τὰ σημειωματάριά τους καὶ ἔγραψαν ἐπὶ τόπου τὶς παρατηρήσεις τους καὶ τὶς σημείωσαν μετὰ μισὲς (κομμένες) λέξεις. Ὅταν γύρισαν στὸ σχολεῖο, διάλεξαν ἓνα μετὰξύ τους, ὁ ὁποῖος ἀνάλαβε νὰ γράψῃ τὴ σύνθεσιν στὸ «τετράδιον τῆς ομάδας» καὶ οἱ ἄλλοι στέκουν γύρω του. Οἱ τέσσαρες πα-



Δυὸ ομάδες ἐργασίας, ἀπὸ 4 μαθητὲς ἢ καθεμία, χωριστὰ ἐντελῶς ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐπισκέφτηκαν μετὰ ἔξοδα τῆς τάξης μιὰ ἐκθεσὴ πουλιῶν. Τώρα μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ σημειωματάριου τους ἀνακαλοῦν στὴ μνήμη τὶς ἐντυπώσεις τους, σχηματίζουν προτάσεις καὶ τὶς καταγράφει ὕστερα ἓνας τους, ποὺ ἐκλέγεται γραφέας. Οἱ συνομιλίες λοιπὸν καὶ οἱ φωνές ὄχι μόνο δὲν ἀπαγορεύονται, ἀλλὰ καὶ συσταίνονται. Ὑστερα διαβάζουν τὶς ἐργασίες τους, ποὺ θὰ γίνων κέντρο διδασκαλίας γιὰ κάμποσες ὥρες, γιὰ τὴν διορθωθῶν πολλὰς πλάνες ἢ θὰ ξεκαθαρισθοῦν διάφορες ἀντίθετες γνώμες τῶν δύο ομάδων, γιὰ νὰ μείνουν στὸ τέλος οἱ πιὸ ὀρθοί.

ρατηρητές μεταφέρονται πάλι με τὸ νοῦ τους μπροστὰ στὴν οἰκοδομὴ καὶ βάζουν σάρκα καὶ νεῦρα στὶς ἰσχνές σημειώσεις, ποὺ ἔχουν. Ὁ ἕνας συμπληρώνει τὶς ιδέες τοῦ ἄλλου. Καὶ ἀφοῦ κάμουν μιὰ πρόταση τέλεια, στρογγυλὴ καὶ κοκκινομάγουλη, ὅπως τὴ μεταχειρίζονται, τὴ δίνουν νὰ τὴ γράψῃ ὁ γραμματικὸς τους. Ἡ δημιουργία μέσα στὴν ὁμάδα ζωογονεῖ τὴ συρροὴ ιδεῶν. Ἡ ὁμαδικὴ ἐργασία διατηρεῖται ἀγρυπνῆ, διακοπές δὲν ὑπάρχουν. Οὔτε μιὰ στιγμή δὲν τοὺς περνᾷ ἡ ιδέα πὼς εἶναι ὑποχρεωμένοι θέλοντας καὶ μὴ νὰ ἐχτελέσουν ἕνα μικρὸ καθῆκον τραγουδοῦν, ὅπως τραγουδεῖ τὸ πουλί, δημιουργοῦν, ὅπως δημιουργεῖ ὁ καλλιτέχνης.

Τώρα ἄς φανταστῆ κανένας μέσα του τὴν εἰκόνα, ποὺ παριστάνει τὴ σπουδαιότερη στιγμή κατὰ τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας τῆς συνθέσεως! Ἡ ὁμάδα διαβάζει στοὺς ἄλλους μαθητὲς τὸ μικρὸ ἔργο, ποὺ ἐτοίμασε. Μπροστὰ σὲ ἀκροατήριον, ποὺ ἔχει τεντωμένα τ' αὐτιά του ἀπὸ περιέργεια, στέκει ἐπάνω στὴ σκηνὴ καὶ προσπαθεῖ νὰ κάμῃ ἐντύπωση μετὸ ἔργο τῆς καὶ νὰ ἐπαινεθῆ ἀπὸ τὸ δάσκαλο! Ὅποιος ἀπόχτησε τέτοια τιμὴ καὶ χαρὰ, ὅποιος δοκίμασε μιὰ τέτοια ἀνύψωση, αὐτός, ὅταν μεγαλώσῃ, θὰ λογαριάζῃ αὐτὲς τὶς ὥρες τῶν συνθέσεων ἀπὸ τὶς εὐτυχέστερες ὥρες τῆς ζωῆς του—ἂν βέβαια δὲν παρουσιαστοῦν αὐτοὶ οἱ ἀκροατὲς σὰν 30 μικροὶ διαβόλοι, ποὺ προτιμοῦν περισσότερο νὰ κατηγοροῦν εἰλικρινὰ παρὰ νὰ ἐπαινοῦν. Οἱ συμμαθητὲς κι οἱ συμμαθήτριες εἶναι ἕνα ἐπικίνδυνον συνέδριον κριτικῆς. Ἀλίμονο, ἂν μιὰ ὁμάδα θελήσῃ νὰ καυχῆθῃ ἢ νὰ κάμῃ ἐντύπωση μετὰ πλαστὰ γεγονότα! Ἀλίμονο, ἂν κανένας ἀρχίσῃ 5 προτάσεις στὴ σειρὰ μετὸ «τότε»... ἢ «ἔστερα». Τέτοια ἐργασία τοῦ πύθου τῶν Δαναΐδων τὴ διορθώνουν ὅπως πρέπει. Μιὰ τάξη, ποὺ ἔχει ἀσκηθῆ σὲ εἰλικρινῆ κριτικὴ, δὲν ἀφήνει τίποτε ποὺ νὰ μὴ διορθωθῆ καὶ ἐκφραστικῆ ὥραϊα, ὅσο δηλαδὴ εἶναι δυνατὸ σ' αὐτὴ τὴ βαθμίδα.

Τὸ βιβλίον τῆς ὁμάδας δὲν εἶναι βέβαια ἀμεμπτον. Ὅποιος ἰδῆ ἕνα τέτοιο χειρόγραφο, παίρνει μιὰ ιδέα τοῦ τσαλακωμένου σχεδίου μετὰ τὰ σβησίματα καὶ διορθώματα καὶ τὶς ση-

ἀναμεταξὺ στὶς κολῶνες τοῦ μπρε-
τόν ἔχτιζε τραγουδοῦντας. Ἐστρώσε
πρῶτα μετὰ πολλὴ λάσπη καὶ ἔστε-
ρα ἔβαζε μιὰ σειρὰ τοῦ βλα κόκκι-
να. Τὸ ράμα τοῦ ἔδειχνε τὴν ἴσια
γραμμὴ. Ἐνας χτίστης γελῶντας
μᾶς ρώτησε ἂν καπνίζομε καὶ ἐμεῖς.
Ἀλλὰ ὁ Τάκης τοῦ εἶπε πὼς τὰ παι-
διὰ δὲν καπνίζουν. Τότε γέλασε
ὁ μάστορας καὶ μᾶς εἶπε «μπράβω»

Μιὰ σελίδα καθαρῆς ἀντιγραφῆς τῆς συνθέσεως ποὺ ἐγίνε ἔστερον ἀπὸ τὴν ποικίλη ἐπεξεργασία τοῦ πρώτου σχεδίου. Τὸ σχολεῖο Ἐργασίας ἀπαιτεῖ νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ παιδιὰ μιὰ γνήσια χαρὰ βλέποντας στὸ τέλος μιὰ καθαρὴ, ἀφογῆ ἐργασία ὡς ἀποτέλεσμα τῶν κόπων τους.

Τὸ πανομοιότυπον εἶναι ἀκόμα ἕνα δείγμα γραφῆς μετὰ γράμματα (ἐκτὸς ἀπὸ λίγα) ὅμοια μετὰ τὰ κεφαλαῖα, ποὺ πρέπει νὰ πρωτοδιδάσκονται στὸ σχολεῖον, χωρὶς μεγάλες μεταβολές. Τὴ σύνδεση τῶν γραμμῶν θὰ μάθουν ἀργότερα τὰ παιδιὰ, ἄλλο νωρίτερα κι ἄλλο ἀργότερα.

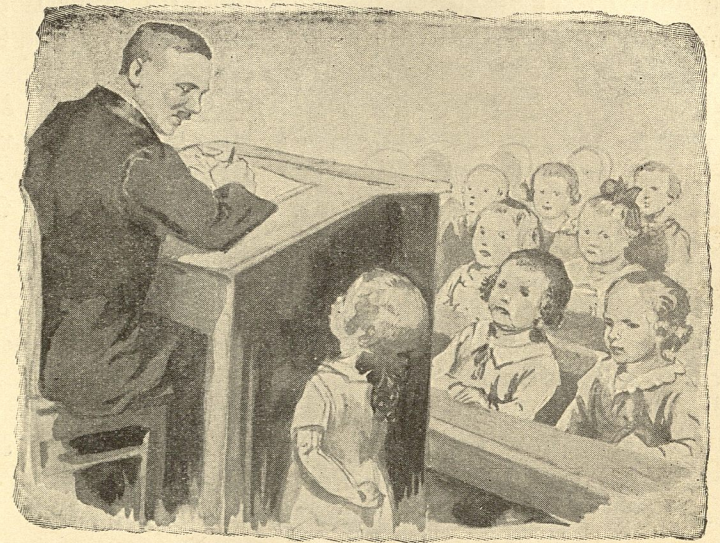
μειώσεις στὸ περιθώριο καὶ μὲ τὴ μουντζούρα, μὲ τὴ σφραγίδα δηλ. τοῦ «θείου ζήλου». Βλέποντας τὶς ἀκαταστασίες αὐτὲς μποροῦν νὰ βρεθοῦν μερικοὶ ἄνθρωποι νὰ μὴ συμφωνήσουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τῶν συνθέσεων. Πρωτύτερα οἱ συνθέσεις ἦταν πολὺ καθαρότερες! Σ' αὐτοὺς τοὺς κυρίους πρέπει νὰ τὸ εἰποῦμε καὶ νὰ τὸ ξαναεἰποῦμε: Ἡ ξαναδιήγηση ἐνὸς μύθου, ἡ ἀπόδοση μιᾶς ἱστορίας, ποὺ τὴ διηγηθήκαμε πρωτύτερα, μπορεῖ βέβαια νὰ γράφεται καθαρά, ἡ καθαρογραφία ὅμως δημιουργικῆς ἐργασίας ποτὲ καὶ πουθενά! "Ἄν ἔρριχναν μιὰ ματιὰ σὲ χειρόγραφο μεγάλων ἀνδρῶν τῆς λογοτεχνίας, οἱ ἄμοιροι λογοτεχνίας θὰ βαθμολογοῦσαν π. χ. ἓνα χειρόγραφο τοῦ Σίλλερ μὲ βαθμὸ ὄχι προβιάσιμο! Κι ἂν ἤθελα, μποροῦσα νὰ ἐπικαλεστῶ χειρόγραφα τοῦ Λέσσιγγ, τοῦ Ἐρρ. Χάϊνε, τοῦ Φρειδεο. τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Βλύχερ γιὰ ἐλαφρυντικὰ ἀποδείξεις τῆς ἀκαταστασίας τῶν μικρῶν μαθητῶν μου! (*)

* * *

Ὅταν πρόκειται γιὰ δημιουργικὴ ἐργασία, δὲ δίνομε στὴν ἀρχὴ σημασία στὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση. Οὔτε παίζει κανένα ρόλο, ἂν τὸ παιδὶ ἔγραψε μόνο του τὴν σύνθεση ἢ τὴ σχεδίασε μόνο του.

Ἡ υπερτίμησις τῶν τυπικῶν σφαλμάτων σὶς συνθέσεις ἔγινε ἡ αἰτία νὰ γεννηθῇ ἡ περίφημη συνήθεια. ποὺ εἶχαμε στὸν παλιὸ καιρὸ, νὰ δίνωμε συνθέσεις μόνον σὲ παιδιὰ τοῦ 3^{ου} ἢ 4^{ου} σχολικοῦ χρόνου. Δὲν ξέραμε, ὅτι ἓνα γερὸ παιδὶ ἔξι χρόνων φέρνει στὸ σχολεῖο κάθε τι ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ μιὰ ζωντανὴ σύνθεση: φυσικὴ ἐξυπνίδα ἀπορίες γιὰ τὰ διάφορα πράγματα, εὐχαρίστησις νὰ φλυαρῇ, νόστιμες ξαφνικὲς ιδέες, πολὺτιμη καὶ ζωηρότατη φαντασία. Ἐνα παιδὶ 4,5,6.

* Στὸ πρωτότυπο ὑπάρχουν γιὰ σύγκρισιν δυὸ εἰκόνες μὲ διορθώσεις καὶ μουντζούρες διάφορες. Ἡ μιὰ εἶναι φωτογραφία ἐνὸς χειρογράφου τοῦ Σίλλερ καὶ ἡ ἄλλη ἐνὸς χειρογράφου μαθητῆ μὲ σχέδιο συνθέσεως.



Μοντέρνα παιδαγωγικὴ εἶναι ἡ παιδαγωγικὴ τῆς ἀνοιχτῆς πόρτας τοῦ σχολείου: Τὰ παιδιὰ ἔξω! Οἱ γονεῖς μέσα! Ἀπὸ τὶς πρώτες σχολικὲς ἡμέρες εἰσάγομε μέσα στὸ σχολεῖο τὴ ζωὴ τοῦ δρόμου. Ἀπὸ τὶς πρώτες σχολικὲς μέρες γίνονται συνθέσεις. Τὸ μικρὸ κοριτσάκι τῆς εἰκόνας κοίταξε δυὸ λεπτὰ τῆς ὥρας ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σχολείου καὶ τώρα ὅ,τι εἶδε τὸ ὑπαγορεύει στὸ δάσκαλο καὶ αὐτὸς τὸ γράφει. Πρωτύτερα οἱ ἐκθέσεις ἄρχιζαν ἀπὸ τὴν τρίτη τάξη. Γιατὶ νὰ μὴ ἐπωφελοῦμαστε τὴν ὁρμὴν καὶ τὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν καὶ στὰ δυὸ πρώτα χρόνια;

χρόνων μᾶς βοηθεῖ πολλές φορές, με τὰ ἔξυπνα σχόλια ποὺ κάνει, στὴν ὑπερβολικὰ βαρετὴ ἀνάβαση τοῦ τραίνου. Καὶ ὅταν τὸ παιδί αὐτὸ γίνῃ 10 χρόνων καὶ πρόκειται νὰ γράψῃ τὴ σύνθεση: «ἓνα ταξίδι με̄ σιδηρόδρομο» ἀνήκει ἴσως στὰ παιδιά, ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε παραμικρὴ πρωτότυπη ιδέα.

Πρέπει λοιπόν, σὲ τέτοιες περιστάσεις νὰ περιμένουμε δυὸ χρόνια νὰ γράψουμε αὐτὴ τὴ σύνθεση; Ὁχι, θέλομε νὰ ἐπωφεληθοῦμε τὴν εὐχαρίστηση, ποὺ ἔχει τὸ παιδί νὰ φλυαρῇ ἀπὸ τὶς πρῶτες βδομάδες! Ἐπειδὴ ὅμως τὰ παιδιά στὴν ἡλικία αὐτὴ δὲν μποροῦν νὰ γράφουν, τὰ βάζομε νὰ μᾶς ὑπαγορεύουν τὶς συνθέσεις, ὅπως ὁ Γκαῖτε ὑπαγόρευε καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ νέοι συγγραφεῖς ὑπαγορεύουν. Ἡ εἰκόνα τῆς σελ. 73 δείχνει πῶς ἓνα κοριτσάκι ἕξι χρόνων στὶς πρῶτες σχολικὲς μέρες ὑπαγορεύει στὸ δάσκαλο ὅ,τι εἶδε μπροστὰ στὴ πόρτα τοῦ σχολείου.

Ἡ στενογραφικὴ σύνθεση, ποὺ γράφει ἔτσι ὁ δάσκαλος, λίγο διαφέρει ἀπὸ τὴν προφορικὴ σύνθεση, γιατί τὸ ὕφος τότε μόνο βελτιώνεται, ὅταν ἀφήνωμε τὰ παιδιά διαρκῶς καὶ πολλές φορές νὰ νιώθουν μόνο τους τὸ καλύτερο. Μόρφωση ὕφους θὰ εἰπῇ ἀσκηση τοῦ αὐτιοῦ· τὸ αἶσθημα τοῦ ὕφους πρέπει νὰ βελτιώνεται με̄ ὅμοια καὶ ἀντίθετα παραδείγματα. Δὲν ἐπιτρέπεται, σὰν πρῶτα, ν' ἀφήνωμε τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ὕφους στὸ κόκκινο μελάνι τοῦ δασκάλου! Τέτοιες διορθώσεις ἦταν πάντα ἐνωμένες με̄ ἀρνηση, με̄ μαλλώματα καὶ γκρίνιες· ἐμεῖς ὅμως θέλομε τὰ παιδιά μας ἀμέσως ἀπὸ τὶς πρῶτες βδομάδες ν' ἀνατρέφονται μέσα στὴ χαρὰ, ποὺ γεννᾷ ἢ καθημερινὴ βελτίωση. Δὲ βάζομε τὰ παιδιά, ποὺ εἶναι ἀκόμη ἀρχάρια στὸ ὕφος, κάτω ἀπὸ ἓνα ψυχρὸ ντοῦς κανόνων! Ἐξευγενίζομε προσεχτικὰ καὶ διατηροῦμε ἄγρυπνη τὴ χαρὰ πρὸς δημιουργία, τὴ χαρὰ νὰ πλάθουν τὰ παιδιά μύθους ἀπὸ τὴν προσχολικὴ περίοδο!

Ὅταν ὁ δάσκαλος ἐπὶ 2—3 χρόνια ἐξακολουθήσῃ αὐτὴ τὴ στενογραφικὴ ὑπηρεσία, ἀν φροντίσῃ νὰ διατηρηθῇ φρέσκη ἢ ἐκφραστικὴ βούληση καὶ ἀν ἐνισχύσῃ τὰ παιδιά κατάλληλα καὶ στὴν ὀρθογραφία, τότε ἡ ἀπαίτηση τῶν παιδιῶν νὰ γίνουν

ἀνεξάρτητα στὸ γράψιμο τῶν συνθέσεων διαρκῶς μεγαλώνει. Πανηγυρικὴ θὰ εἶναι ἡ ἡμέρα ποὺ θὰ εἰποῦμε: «Σήμερα θὰ γράψῃς μόνος σου τὴ σύνθεσή σου!».

Ὅπωςδήποτε καὶ ἀν εἶναι γραμμένο τὸ σχέδιο τῶν συνθέσεων, φροντίζομε στὸ τέλος νὰ παρουσιάζονται με̄ ἀμεμπτη καθαρογραφία, γιατί μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἀπαιτήσεις τοῦ Σχολείου Ἐργασίας εἶναι νὰ συνηθίσῃ τὸ παιδί νὰ νιώθῃ εὐχαρίστηση στὴν ὥραία καὶ στὴν καθ' ὅλα ἀψογὴ ἐργασία.

Ὅποιος διαρκῶς διορθώνει καὶ μπαλώνει, μένει ἓνας μπαλωματῆς τσαπατσούλης· ὁ καλὸς μάστορας θέλει στὸ τέλος ν' ἀπολάβῃ τὴ χαρὰ ἐνὸς ὅλου ὥραίου! Ἄφοῦ, με̄ κοινὴ συνεργασία ὅλων τῶν μαθητῶν, ἡ ὁμαδικὴ σύνθεση γιὰ τὴν οἰκοδομὴ καθαριστῆ ἀπὸ τὰ ὀρθογραφικὰ καὶ συνταχτικὰ λάθη, ἀναλαβαίνει ἓνας μαθητῆς νὰ τὴ γράψῃ στὸ λεγόμενο «καθαρὸ φύλλο.» Τὰ φύλλα αὐτὰ εἶναι πολὺ σκοπιμώτερα ἀπὸ τὰ παλιὰ «καθαρὰ τετράδια,» γιατί ἀποτελοῦν μιὰ καλύτερη ἐπεξεργασία κάθε συνθέσεως, παρὰ ἓνα τετράδιο ἀπὸ ἐργασίες τοῦ ἴδιου μαθητῆ ἀλυσσοδευένες τὴ μιὰ με̄ τὴν ἄλλη. Αὐτὸ τὸ πλεονέκτημα φαίνεται ἀργότερα. Ὑστερ' ἀπὸ 6 μῆνες ἐπάνω κάτω μοιράζω πάλι αὐτὰ τὰ «καθαρὰ φύλλα» καὶ λέγω: «τώρα διαβάστε ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ σύνθεση ποὺ γράψατε ἐδῶ κι ἕξι μῆνες! Τί ἔχετε νὰ εἰπῆτε γιὰ τὸ ἔργο σας ἐκεῖνο;» Καὶ νά, μερικὰ παιδιά ποὺ στὸ ἀναμεταξὺ προώδεψαν στὸ καλὸ ὕφος, βρίσκουν πολλὰ ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν γράψῃ τότε πολὺ ἐλαττωματικά: «ἐδῶ ἔχω ἀρχίσει τρεῖς προτάσεις στὴ σειρὰ με̄ τὸ καί!» «ἐδῶ ἔχω κάμει ἓνα συνταχτικὸ λάθος! Μεταχειρίστηκα ἀκατάλληλες ξένες λέξεις!» Ὁ καθένας βρίσκει καὶ μιὰ λέξη κριτικῆς γιὰ τὸ πρωτόλειο ἔργο του! Ἐχουν πιά λάβει τὴν ἀναγκαῖα ἀπόσταση ἀπέναντι τοῦ μικροῦ ἔργου τους, τὴν ἀπόσταση, ποὺ εἶναι χρήσιμη στὴν αὐτοκριτικὴ κάθε δημιουργοῦ.

«Πάρτε τὴν πέννα κι ἀλλάξτε ὅ,τι δὲ σᾶς ἀρέσει!» Τώρα ἀρχίζουν νὰ διορθώνουν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους σκοπούς τοῦ Σχολείου Ἐργασίας πέτυχε! Τὸ παιδί με̄ δικές του

δυνάμεις βρίσκει τὴν καλύτερη μορφή. Πρωτύτερα ἢ διόρθωση τοῦ δασκάλου μὲ τὸ κόκκινο μελάνι σήμαινε, τὶς περισσότερες φορές, κούρεμα συνωδευμένο μὲ ἐπίπληξη. Ὅταν τὸ παιδί βρίσκη μὲ δικές του δυνάμεις τὴν καλύτερη μορφή, αὐτὸ πιά δὲν εἶναι διόρθωση, ἀλλ' ἐσωτερικὴ ἀνύψωση!

* * *

Ἡ ἐλεύθερη σύνθεση τότε μόνο μπορεῖ ν' ἀναπτυχθῆ σὲ φιλολογικὸ ὕψος, ὅταν αὐξάνεται παράλληλα σύμφωνα μ' ἓνα σχέδιο κι ὁ γλωσσικὸς πλοῦτος τῶν παιδιῶν. Τὰ περισσότερα ἀναγνωστικὰ βιβλία μας γεννοῦν ἀπογοήτευση ὡς γιὰ τὴν παροχὴ θεραπευτικοῦ γλωσσικοῦ πλούτου, γιατί κατὰ τὰ ἑννέα δέκατα δὲν εἶναι κομμένα γιὰ τὰ δικά μας παιδιά. Νὰ μποροῦσε ὁ ἴδιος ὁ δάσκαλος νὰ δημιουργήσῃ τὸ λογοτεχνικὸ ἀναγνωστικὸ του! Ἔχω ὡς ἀρχή μου, ἀφοῦ τελειώσω τὴν ἐπεξεργασία μιᾶς διδακτικῆς ἐνότητας, δηλαδὴ ὕστερ' ἀπὸ 3—4 βδομάδες, νὰ καταγράψω κανονικὰ τὸ ἐπεξεργασμένο ὕλικὸ σὲ ζωντανὴ γλῶσσα. Δὲ διαβάζω ὅμως μόνος μου ἐκεῖνα ποὺ γράφω, ἀλλὰ παρακαλῶ ἓνα κορίτσι τῆς ἀνώτερης τάξης νὰ τὸ διαβάσῃ κι ἐγὼ κάθομαι στὸ θρανί, ἀνάμεσα στοὺς μαθητές. Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς χίλιες μικροδουλειές, ἀλλὰ δὲ φαντάζεται κανένας πόσο μεγάλη εἶναι ἡ εὐχαρίστηση τῶν μαθητῶν, ὅταν ξέρουν: ὁ δάσκαλός μας κίθεται μαζί μας! Δὲ μυρίζει σχολεῖο ἐδῶ! ὁ δάσκαλος μοιράζει μαζί μας τὴ χαρὰ καὶ μοιρασμένη χαρὰ εἶναι διπλὴ χαρὰ!

Ἄς ἀκούσωμε τώρα τί διηγίεται στὰ παιδιά ἡ μικρὴ βοηθός μου, ποὺ εἶναι στὴν ἀπέναντι εἰκόνα, γιὰ τὴν οἰκοδομή:

«Ἡ μάστιγα κροταλίζει· οἱ ἄξονες τρίζουν· ἓνα κάρο μὲ τοῦβλα μπαίνει μὲς στὴν πόλη! Ὁ καραγωγέας ἔχει στολισμένο τὸ κάρο του μὲ σμυριές καὶ πάνω στὸ σκούφο του ἔχει δυὸ λουλούδια. Τὰ τοῦβλα λάμπουν μὲ μιὰ κοκκινάδα σὰν μιὰ βραγιὰ παπαροῦνες. Τὸ ἀμάξι σταματᾷ στὸ γαπὶ μας. Τ'ἀλογα τινάζουν τὶς χαιῖτες τους· ἦταν πολὺ βαρὺ τὸ φόρτωμα! Ἀλλὰ τώρα πιά τελείωσε! Τὰ καημένα τὰ τοῦβλα



Εἰσαγωγή νέων γλωσσικῶν ἀγαθῶν. Ὁ Δάσκαλος ποὺ διαρκῶς ζητᾷ ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ προσφέρουν κάτι δικό τους, πρέπει νὰ φροντίζει καὶ γιὰ τὸ συστηματικὸ πλουτισμὸ τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῶν μαθητῶν. Ἀφοῦ ἡ ομάδα μάζεψε τὶς ἐντυπώσεις τῆς ἀπὸ τὴν νέα οἰκοδομή, γράφει καὶ ὁ δάσκαλος μιὰ δική του σύνθεση γι' αὐτὴ τὴν οἰκοδομή. Δὲν τὴ διαβάζει ὁ ἴδιος, ἀλλὰ, ἐπειδὴ θέλει νὰ αὐξήσῃ τὴ χαρὰ ποὺ σὺσθάνονται τὰ παιδιά ἀπὸ κάθε λογοτεχνικὴ ἀπόλαυση, κάθεται κι αὐτὸς σὰν ἀκροατὴς ἀναμεταξύ τους καὶ βάζει ἓνα κορίτσι μιᾶς ἀνώτερης τάξης νὰ διαβάσῃ τὴ σύνθεσή του. Ὡς τὸ 1918 ἡ ἀδελφοποίησις τῶν ἀξιωματικῶν μὲ τοὺς στρατιῶτες τους τιμωροῦσαν αὐστηρά!

πού ήταν υποχρεωμένα να μείνουν όχτώ μέρες στο καμίνι, ως που να κοκκινίσουν, δροσίστηκαν τώρα με την πρωινή δροσιά. Ο καρλόγος βγάζει τα σανίδια, που τα συγκρατούν, και κριτάζει τα τουβλα, σαν να ήθελε να ειπῆ: «Κατεβήτε τώρα, κύριοί μου!» Άνεβαίνει στο άμαξι και τα τουβλα πετούν από χέρι σε χέρι. Άνάμεσα σε μεγάλους σωρούς από άμμο και άσβέστι υψώνονται κόκκινες κολῶνες που διαρκῶς γίνονται ψηλότερες. Τώρα κατεβαίνει από πάνω από τὸ σπίτι, που χτίζεται, ένα κιβώτιο δεμένο με σιδερένιο σχοινί. Τα τουβλα μας θ' άνεβούν με τὸ κιβώτιο, σαν μέσα σε άσσανσέρ, δυὸ πάτώματα ψηλά! Ἐκεῖ ἐπάνω φυσά άέρας, αλλά τα τουβλα εἶναι συνηθισμένα από μικρά. Ὅταν σκόμη ήταν άπλωμένα στο ξερὸ χορτάρι, πῶς βούιζε στ' αυτιά τους ὁ καθαρός άέρας! Ὁράτα που φαίνονται ἐκεῖ ψηλά! Ἐάν ὅμως κοιτάξουν κάτω στο βάθος αυτὰ τα παιδιά τῆς λάσπης. . . νά! ένα τουβλο ζαλίστηκε, ἔπεσε κάτω! Ὁ χτίστης, που χτίζει αυτὴ τὴ στιγμή, παίρνει τουβλά τὸ ἐνᾶ ὕστερ' από τὸ άλλο, τοὺς ετοιμάζει ἐνᾶ κρεβάτάκι από λάσπη και τὰ τοποθετεῖ πολὺ προσεχτικᾶ στὴ σειρά ἐπάνω στο μαλακὸ στρώμα. Βάζει τὸ ἀλφάδι πότε ὀριζόντια, πότε κάθετα και κανονίζει κάθε τουβλο, ὡς που νὰ τοποθετηθοῦν ὅλα στὴ γραμμὴ, ὅπως θέλει. Ἐξαφνα ὁ χτίστης κάνει ἕνα μορφασμό. Ἀνακάλυψε ἕνα τουβλο με χονδρὴ καμίζόλα! «Ὁ παλιάνθρωπος!» μουρμουρίζει, και πετᾶ τὸ τουβλο. Ἐννοεῖ τὸν κεραμιδᾶ, που δὲν ἔκαμε καλὰ τὸ καθήκον του. Πόσες ἑκατοντάδες ἀνθρώπων πρέπει νὰ ἐργαστοῦν, γιὰ νὰ ετοιμάσουν ὅλα τὰ ὕλικα που χρειάζονται γιὰ μιὰ οἰκοδομή. Ἐάν τύχη κανένας ἀπ'αὐτοὺς νὰ εἶναι ἐπιπόλαιος, κινδυνεύει ὅλη ἡ οἰκοδομή!—ὦ, ἀλίμονο! στενάζουν τὰ τουβλα! τὸ μαλακὸ κρεβάτι τῆς λάσπης ὅσο πάει και γίνεται σκληρότερο! Τώρα βάζουν από πάνω ἄλλη μιὰ σειρά από λάσπη και τουβλα! Γιατὶ ἄλλο σᾶς ἔβαλαν ἐδῶ; Εἴστε υποχρεωμένα νὰ βαστάτε διαρκῶς νέα στρώματα από τουβλά και δοκάρια και σιδερένια πάτερα! Ἐ! πόσο πιέζει τὸ βάρος!—Μόνον οἱ κόκκινοι τοῖχοι καμαρώνουν περήφανοι. Ὑστερα ἔρχονται

και ἄλλοι σύντροφοι και στολίζουν τὸ σπίτι. Οἱ ἄνθρωποι περνοῦν ἀπ' ἐκεῖ και λένε: Τί καθαρὴ οἰκοδομή! Τί ὠραῖα κίτρινα στολῖδια! Και τί ὠραῖες φιγοῦρες από γύψο! Οἱ κακόμοιροι ὅμως σύντροφοι που κρατοῦν τὴ στέγη λησμονήθηκαν! Και ὅταν οἱ βροχὲς και οἱ καταιγίδες και οἱ χιονοθύελλες και οἱ φοβερὲς καλοκαιρινὲς ζέστες θρυμματίζουν αυτὰ τὰ στολῖδια, στραβομουτσουνιάζουν οἱ ἄνθρωποι και λένε: Πφ! ἐδῶ φάνηκαν τὰ τουβλα! Ὁ! τί ἀχάριστος που εἶναι ὁ κόσμος!»

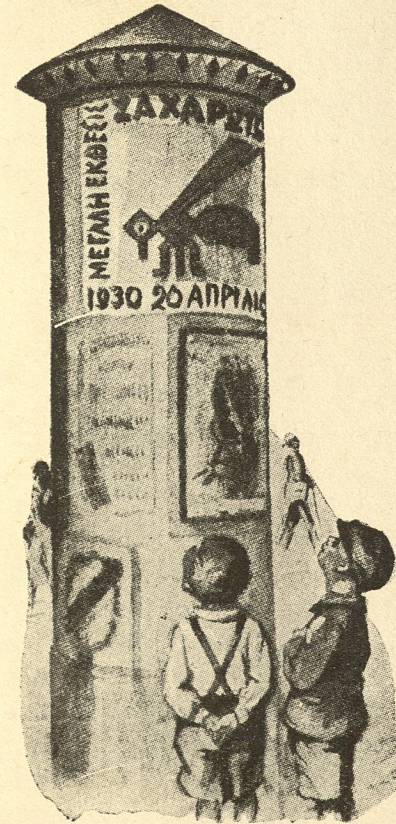
Πρέπει νάχη κανένας ἐμπυχωμένο τὸ συναίσθημα τῆς υπερηφάνειας: νὰ βλέπη πόση εὐχαρίστηση προξενεῖ ἡ λιτὴ καλλονὴ τῆς γλώσσας. Πῶς τὰ παιδιά ἀκοῦνε προσεχτικᾶ, πῶς ὕστερα από λίγες βδομάδες κατὰ τὸ τρίτο ἢ τέταρτο διάβασμα σιγὰ σιγὰ ψιθυρίζουν ἐκεῖνα που διαβάζονται. Σὲ ἕναν ἀρέσει τοῦτο, στὸν ἄλλο τὸ ἄλλο, ὁ καθένας ὅμως σχηματίζει μιὰ εἰκόνα μέσα του. Ἐτσι λίγο λίγο κυλᾶ μέσα στο αἷμα τους τὸ κατάλληλο ὕφος. Και ὕστερ' από τέτοια μαθήματα ὕφους ἀρχίζει ὁ δρόμος, που ὀδηγεῖ στὴν κατανόηση τῶν ποιητῶν.

«Ωρολόγιο πρόγραμμα δὲν ὑπάρχει πιά· οἱ δασκάλου κάνουν ὅ,τι τοὺς κατεβαίνει στὸ κεφάλι· αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν «ἐνιαιία διδασκαλία!»).

-- «Σὰς βεβαιώνω, πὼς στὰ σχολεῖα ἐπικρατεῖ τώρα ἓνα νοικοκυριὸ ἀλαμπουρνέζικο! Οὔτε κὰν ἓνα λογικὸ πρόγραμμα δὲν ὑπάρχει πιά! Ἄλλοτε ξέραμε μὲ ἀκρίβεια: τὸ παιδί μας ἔχει: 8—9 Σύνθεση, 9—10 Ἀριθμητική, 10—11 Γεωγραφία, 11—12 Φυσικὴ Ἱστορία, 2—3 Ἴχνογραφία, 3—4 Γεωμετρία. Σήμερα οἱ ὥρες τὶς διδασκαλίας σημειώνονται ἐπάνω στὸ πρόγραμμα μὲ κάτι σταυρούς, ὅπως γίνεται γιὰ τοὺς ἀναλφάβητους! Τί θὰ γίνῃ σὲ κάθε ὥρα, φαίνεται πὼς τὸ φορτώνουν στὸν πετεινό! Καὶ αὐτὴ τὴ γενικὴ παραλυσία τὴ λένε: Γενικὴ (ἐνιαία) διδασκαλία!»

Ἄν αὐτοὶ οἱ δυσारेστημένοι μὲ τὸ νέο σχολεῖο δέχονταν τὴ πρόσκληση τοῦ δασκάλου καὶ πήγαιναν νὰ παρακολουθήσουν τὴ διδασκαλία 1—2 μέρες, θὰ καταλάβαιναν τὴν ἔννοια καὶ τὴν οὐσία τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας—γιατὶ τὸ σημερινὸ σχολεῖο ἔχει τὶς πόρτες του ἀνοιχτὲς γιὰ τοὺς γονεῖς. Γι' αὐτοὺς ὅμως, πὺ δὲν στέλνουν παιδιά στὸ σχολεῖο μας καὶ γι' αὐτὸ ἔχουν λιγώτερη εὐκαιρία νὰ σχηματίσουν γνώμη, ἄς ἀναφέρωμε ἐδῶ λίγα γιὰ τὴ μυστηριώδη αὐτὴ διδασκαλία, πὺ ὅσο πάει καὶ ἐκτοπίζει τὴν εἰδικὴ (κατὰ κλάδους) διδασκαλία.

Τὴν τελευταία βδομάδα τῆς Πεντηκοστῆς οἱ μαθητὲς μου τῶν 9 χρόνων ἐπινόησαν ἓνα νόστιμο ἀστεῖο. Ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν, πὼς εἶδαν τάχα νὰ κάθεται σ' ἓναν τοῖχο τοῦ δρο-



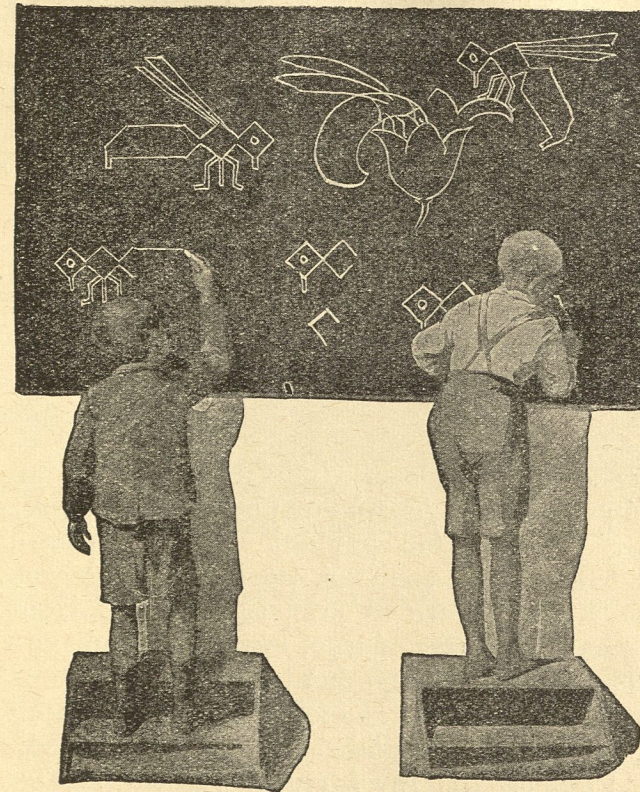
Στὸ Μαγδεμποῦργο πρόκειται νὰ γίνῃ μιὰ Ἐκθεση ζαχαρωτῶν. Οἱ διευθυντὲς τῆς Ἐκθέσεως κάνουν ρεκλάμες κατὰ τὸ ἀμερικανικὸ σύστημα: σὲ κάθε ἐφημερίδα βρίσκει κανεὶς καὶ κάτι γραμμμένο γιὰ τὴ ζάχαρη καὶ γιὰ τὴν Ἐκθεση. Μιὰ μέρα τοιχοκολλήθηκε στὶς στήλες τῶν ρεκλαμῶν τῆς πόλης μας μιὰ τεράστια μέλισσα. Δυὸ μαθητὲς τῆς τάξης μου εἶδαν τὸ σπάνιο αὐτὸ ζῷ καὶ μοῦ ἔφεραν χαρούμενοι

τὴν εἴδηση. Τώρα βοήκαμε δουλειά! Κάθε μαθητὴς ξέρεي νὰ μᾶς διηγηθῇ κάτι γιὰ τὴν Ἐκθεση· τοῦ ἑνὸς ὁ πατέρας εἶπε τοῦτο, τοῦ ἄλλουνοῦ ὁ θεῖος σχεδιάζει ἐκεῖνο. Ἡ ζάχαρη λοιπὸν βρίσκειαι στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος. Νὰ ἓνα γλυκὸ θέμα, πὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ μερικὲς βδομάδες.

μου μιὰ μέλισσα πολὺ μεγάλη, σὰν ἕνας σκύλος! Μισογελώντας μου φανέρωσαν στὸ τέλος, ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ τεράστια ρεκλάμα τοιχοκολλημένη γιὰ τὴν μεγάλη Ἐκθεση ζαχαρωτῶν, ποὺ γίνεται στὸ Μαγδεμποῦργο. Ἕνας ἔλεγε, πὼς ὁ πατέρας του θὰ ταξιδέψῃ σὲ λίγες μέρες στὸ Μαγδεμποῦργο, γιὰ νὰ ἐκθέσῃ σοκολάτες. Ἕνας ἄλλος εἶχε μαζί του ἕνα γράμμα, ποὺ εἶχε στὸ φάκελλο μιὰ σφραγίδα μὲ τὴν παραπάνω ἀξιοπερίεργη μέλισσα. Στὶς ἐφημερίδες καὶ στὰ περιοδικὰ γινόταν πολὺς λόγος γιὰ τὴν Ἐκθεση τῶν ζαχαρωτῶν· εἰδικὰ τραῖνα πηγαιναν στὸ Μαγδεμποῦργο. Γενικὰ τὸ θέμα «ζάχαρη» ἐπικρατοῦσε σ' ὅλη τὴν ἀτμόσφαιρα. Ἀποφάσισα λοιπὸν ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή ὡς τὶς θερινὲς διακοπὲς νὰ μιλήσωμε γιὰ τὴ ζάχαρη.

Πέντε βδομάδες; Μάλιστα. Διαιροῦμε τὴν ὅλη σχολικὴ ἐργασία μιᾶς χρονιάς σ' ἕναν πολὺ μικρὸ ἀριθμὸ ἀπὸ ἐνόητες καὶ μ' αὐτὲς παρέχομε στοὺς μαθητὲς τὴ δυνατότητα νὰ ἐνημερωθοῦν πραγματικὰ σ' ἕναν ὀρισμένο κύκλο πραγμάτων καὶ γεγονότων. Θέλομε νὰ προφυλαχτοῦμε ἀπὸ τὸ συνηθισμένο ποὺ γίνεται, μ' ἕνα χτύπημα δηλαδὴ τοῦ κουδουνιοῦ ν' ἀποσποῦμε τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν ἀπὸ ἕναν κύκλο παραστάσεων καὶ νὰ τὰ παραπλανοῦμε σ' ἕναν ἄλλο κλάδο γνώσεων! Γιατὶ στὸ παλιὸ σχολεῖο μποροῦσε νὰ συμβῆ τοῦτο τὸ παράδοξο: σὲ 4 ὥρες συγκρατητὲς ν' ἀκούσουν τὰ παιδιά: γιὰ τὸν Πύργο Βαβέλ, γιὰ τὸ ψάρεμα τῆς φάλαινας, γιὰ τὸν γ' Καρχηδονιακὸ πόλεμο καὶ γιὰ τὸ Σινικὸ τείχος!

Στὴν παλιὰ ἐποχὴ ἡ μητέρα ρωτοῦσε τὰ παιδιά της: «Τὶ μάθημα ἔχετε σήμερα στὸ σχολεῖο;» Τότε ὁ Κωστάκης καὶ ἡ Μαρούλα ἔβγαζαν ἀπὸ τὴ σάκκα τους τὸ πρόγραμμα καὶ διαβάσαν μιὰ λίστα μὲ ποικιλία μαθημάτων. Ἄν τύχαινε νὰ διαβάσουν κατὰ λάθος καμιὰ ἄλλη στήλη, κι ἂν παρατοῦσαν τὰ ψεύτικα ἐγχειρίδια, ἦταν μεγάλο δυστύχημα! Ἄν τώρα μιὰ μητέρα ρωτοῦσε ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά της τὶς πρώτες μέρες ὕστερ' ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή: «τὶ μάθημα ἔχετε σήμερα;» τότε..... ὄχι, ἡ μητέρα δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ κάμῃ τέτοια ἐρώτηση, γιατί ἡ περιέργεια τοῦ παιδιοῦ της αὐτὲς



Τώρα ὑπάρχει δουλειὰ γιὰ ὅλους! οἱ μέλισσες τῆς ρεκλάμας τοῦ Μαγδεμποῦργου ζωγραφίζονται μὲ τέτοια ἀπομίμηση καὶ μὲ τέτοιο ζῆλο, ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ καλέσῃ ὅλους τοὺς παλιούς δασκάλους τῆς Ἰγχογραφίας στὸ σχολεῖο μας καὶ νὰ τοὺς πῆ: Γιὰ κοιτάξετε, τί ὠραῖα ποὺ ζωγραφίζουν αὐτὰ τὰ παιδιά τῶν ἐννιά χρόνων τοὺς ῥόμβους, ὅταν κινῆ τὸ χέρι τους τὸ ἐνδιαφέρο! Πόσες βδομάδες ἤθελαν ἄλλοτε τὰ παιδιά σας, γιὰ νὰ καταφέρουν τὸ τετράγωνο;

τις τελευταίες ημέρες έχει κορυφωθεί. Κάνει δηλαδή διαρκώς αναρίθμητες ενοχλητικές παρακλήσεις και ερωτήσεις, που έχουν σχέση με τη ζάχαρη και τη χρησιμοποίησή της στην κουζίνα. Όταν στις πέντε βδομάδες, που θα χρησιμοποιήσωμε στή συνομιλία για τη ζάχαρη, κάθε ώρα διδασκαλίας υπηρετή τη «γενική διδασκαλία», θα έχουμε διδάξει ευχάριστα όλη την ύλη που χρειάζεται. Κι αυτό είναι το σωστό. Άλλ' όμως, όταν οι γονεῖς ρωτήσουν, τί μαθήματα κάνουν τὰ παιδιά και πληροφορηθῶν τὰ παραπάνω, λένε τὴν παροιμιώδη φράση τοῦ Σαίξπηρ: «Βέβαια, κάτι σάπιο ὑπάρχει στὸ κράτος τῆς Δανίας!»

* * *

Όταν κατὰ τὸ Πάσχα σχεδίαζα τὸ πρόγραμμα γιὰ τὸ σχολικό μου ἔτος, εἶχα στὸ νοῦ μου νὰ βάλω γιὰ κεντρικό σημείο τῆς διδασκαλίας μου ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή ὡς τὶς θερινὲς διακοπὲς τὸ νερὸ καί, γιὰ διάφορους λόγους, μόλις κατὰ τὰ Χριστούγεννα νὰ μιλήσωμε γιὰ τὴ ζάχαρη. Ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα δὲν εἶνε σήμερα, σὰν ἄλλοτε, μόνιμο καὶ σταθερό. Πολὺ σπουδαιότερο ἀπὸ τὸ χάρτινο σχέδιο εἶναι γιὰ μᾶς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παιδιοῦ! Όταν παρουσιαστῆ ἕνα ζωηρὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν, αὐτὸ συνεπαίρνει ὅλα τὰ ἄλλα καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας.

Εἶχα προμηθευτῆ χρυσοτυπωμένες σφραγίδες τοῦ Μαγδεμπούργου, ρεκλάμες γιὰ τὴν ἐκθεσὴ τῶν ζαχαρωτῶν, καὶ χάρισα μιὰ σὲ κάθε παιδί. Σὲ λίγο πλημμύρησαν ὅλοι οἱ τοῖχοι μὲ σχηματοποιημένες μέλισσες! Τότε ἕνας μαθητὴς πέταξε τὴν ἐρώτησιν: «μήπως μπορούσαμε κι' ἐμεῖς νὰ διοργανώσωμε μιὰ Ἐκθεσὴ ζαχαρωτῶν;» Μπράβο! Ἡ πρότασις προκάλεσε μεγάλον ἐνθουσιασμό! Ἀποφασίσαμε λοιπὸν νὰ ἐνεργήσωμε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ Μαγδεμπούργο καὶ νὰ κάμωμε μιὰ δική μας Ἐκθεσὴ ζαχαρωτῶν στὸ σχολεῖο μας. Ὅποιος δὲν ἔλαβε ποτὲ τὴν εὐτυχία νὰ μπορῆ νὰ βλέπῃ μέσα στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, δύσκολα μπορεῖ νὰ νιώσῃ



Μὲ τὰ ἔξοδα που θὰ κάναμε νὰ πᾶμε στὴν Ἐκθεσὴ τοῦ Μαγδεμπούργου διοργανώσαμε μιὰ δική μας Ἐκθεσὴ ζαχαρωτῶν στὸ σχολεῖο. Κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς δέκα ἐργατικὲς ομάδες ἔχει ἐκθέσει ἀπὸ ἕνα εἶδος ζάχαρης καὶ ζητεῖ πελατεία. Ἡ ομάδα αὐτή, που φαίνεται στὴν εἰκόνα, ἔχει ἐκθέσει κωνικὴ ζάχαρη. Ἐνα παιδί μετὰ τὴ βοήθεια τῶν δύο ἄλλων, που ἀσχολοῦνται νὰ τριφρουν τὴ ζάχαρη μετὰ ἕναν τρίφτη, σχεδίασαν μιὰ προκλητικὴ ρεκλάμα, γιὰ νὰ προσελκύσουν τοὺς πελάτες:

«Ἄπὸ δῶ, κυρίες καὶ κύριοι! πάστε κωνικὴ ζάχαρη! ἀποφεύγετε τὴν ψιλὴ ζάχαρη! Γιὰ σκεφθῆτε, ἀν σπάσῃ ἢ σακκούλα που τὴν ἔχετε μέσα! Πάστε ζάχαρη χοντροὶ καὶ τριφρτε τὴν: Καὶ τί διαφανὴς που εἶναι! ἀκοῦστε τί συμβαίνει μετὰ τὴ κωνικὴ ζάχαρη...».

Αὐτὴ εἶναι μιὰ σύνθεσις στὸ πλαίσιο τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας.

τὸν ἀλαλαγμὸ τους. Τὰ παιδιά θέλουν νὰ λάβουν μέρος σὲ μιὰ ἐπιχείρηση, θέλουν νὰ σχεδιάσουν κάτι ἐξαιρετικό· κι ἡ μεγαλύτερη χαρὰ τους εἶναι, ὅταν προπαρασκευάζουν τὴν χαρὰ. Ὅταν καμιά φορὰ πρόκειται νὰ παίξουν θέατρο (εἶδος Καραγκιόζη), ποῦ ἡ παράστασή του θὰ διαρκέση λίγα μόνο λεπτά, οἱ προπαρασκευές τους διαρκοῦν ὥρες! Κι ἂν τώρα οἱ προπαρασκευές μας γιὰ τὴν ἐκθεσὴ τῶν ζαχαρωτῶν ἀπατήσουν τρεῖς βδομάδες, θὰ εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος. Τὸ παιδί εἶνε σ' ὅλη του τὴν ὕπαρξιν ἓνα ὀλόκληρο πρόγραμμα καὶ σ' αὐτὸ ἀφοσιώνεται ὀλόκληρο· ἀνσπύσσει ὅλες τὶς καλύτερες δυνάμεις του στὴν προπαρασκευὴ μιᾶς παιδικῆς ἐπιχείρησης.

Ἡ τάξη μου ἀποτελεῖται ἀπὸ δέκα ἐργατικὲς ομάδες. Δὲν ἦταν ἀνάγκη λοιπὸν νὰ καταρτίσω νέες ομάδες.

— «Ἡ δική μας ομάδα θὰ ἐκθέσῃ ζάχαρη καραμέλα σὲ κύβους!»

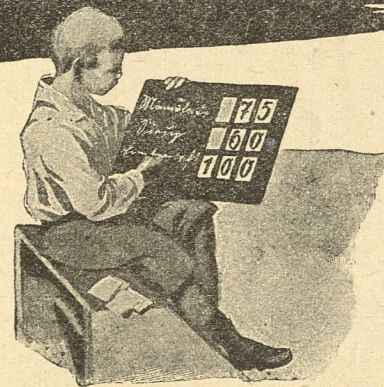
— «Ἡ δική μας διάφορες καραμέλες!»

Ἡ τρίτη ομάδα διάλεξε τὴ βανίλια· ἄλλες ἤθελαν νὰ ἐκθέσουν κουφέτα, σοκολάτες, σιρόπια, μαρμελάδες, παστέλια, χαλβάδες κ.λ.π. Ἡ ομάδα, ποῦ εἶχε μέλος τῆς ἓνα παιδάκι φαρμακοποιοῦ, ἀποφάσισε νὰ ἐκθέσῃ ζαχαρίνη!

Τώρα λοιπὸν ἀρχίζει ἡ δουλειὰ τῶν μικρῶν ἐργατικῶν κοινοτήτων. Τὰ τρία, τέσσερα, παιδιά κάθε ομάδας μαζεύονταν στὸ σπίτι ἑνὸς συμμαθητῆ τους καὶ ἔκαναν σύσκεψη νὰ βροῦν τρόπο, ὥστε τὴν ἄλλη μέρα νὰ προκαλέσουν ἐκπληξὴ στοὺς συμμαθητὲς μὲ τὰ κατασκευάσματά τους. Τὰ παιδιά τῆς πρώτης ομάδας προμηθεύτηκαν ἀπὸ τὸ ἐρμάρι τῆς κουζίνας τῆς μητέρας τους κάθε εἶδος κυβικῆς ζάχαρης, ἔπαιρναν μάλιστα πληροφορίες ἀπὸ τὸν ἔμπορο γιὰ τὴν ἡμερησία τιμὴ καὶ ἔγραφαν στὸ σημειωματάριο, τί θάλεγαν στὸ Κοινὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἐκθέσεως, γιὰ νὰ προκαλοῦν τοὺς ἀγοραστὲς γιὰ τὸ ἐμπόρευμά τους.

Ἡ ἔδρα τοῦ σχολείου μεταβλήθηκε σὲ τραπέζι ἐκθέσεως ἀκουμπισμένο στὸν τοῖχο. Ἐπάνω τῆς τοποθετήσαμε μιὰ κάσα μὲ τρία ράφια· γι' αὐτὸ χρησιμοποιήθηκε ἡ σκάλα, ποῦ

2 ὀν ζάχαρη	$\frac{79,30 \cdot 2}{38,60}$	δρ 38,60
3 ὀν μέλι	$\frac{35,50 \cdot 3}{106,50}$	δρ 106,50
1/2 ὀν ζαχαροπυρήμα	$\frac{22,40 \cdot 2}{11,20}$	δρ 11,20
1/4 ὀν σοκολάτα	$\frac{56 \cdot 4}{14}$	δρ 14,00
		<u>170,80</u>



Εἶναι γλυκὸ πράμα νὰ μιλοῦμε γιὰ τὴ ζάχαρη, ἀρκεῖ νὰ λείπῃ αὐτὴ ἢ καταραμένη Ἀριθμητικὴ! Στὴν ἐνιαία διδασκαλία κάνομε καὶ ὅλους τοὺς λογαριασμούς.

Κάτω: ἓνας πίνακας, ποῦ γράφονται οἱ τιμὲς τῶν ζαχαρωτῶν μὲ κινητοὺς ἀριθμούς, γιατί οἱ τιμὲς ἀνεβοκατεβαίνουν. Τὴ χαρὰ, ὅταν μέσα σὲ 5 βδομάδες ἔχομε διακυμάνσεις τιμῶν!

είχαμε μπροστά στο μαυροπίνακα, αφού πρώτα την κάμαμε επιβλητική ντύνοντάς την με χρωματιστό χαρτί. Αυτό μᾶς ἔδωκε ἀφορμὴ γιὰ μιὰ ἀξιόλογη φυσιογνωστικὴ μελέτη: Πῶς νὰ κάνουμε τὴ διακόσμηση γιὰ νὰ προσελκύσωμε τὴν προσοχὴ τῶν λαίμαργων παιδιῶν; Διαλέξαμε λοιπὸν γιὰ προσελκυστικὸ ντύσιμο τοῦ ραφιοῦ τῆς ἐκθέσεως ἓνα ζωηρὸ κίτρινο κι ἓνα προκλητικὸ κόκκινο χαρτί.

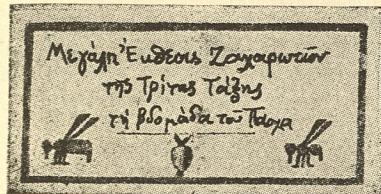
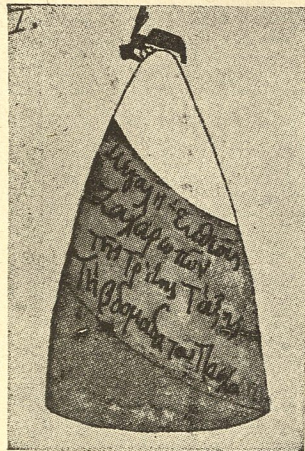
Ἡ πρώτη ομάδα ἔχτισε προκλητικὲς πυραμίδες μὲ ζάχαρη κέραμέλας κι ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς, πού τὸν ἔκλεξαν διαλαλητὴ τοῦ ἐμπορεύματος, ἔκαμε ἓνα γραφτὸ σχέδιο, πῶς νὰ διαλαλῆ τὸ ἐμπόρευμά του στοὺς ἀγοραστὲς (ἔκαμε δηλαδὴ μιὰ σύνθεση):

«Παρακαλῶ, κύριοί μου, προτιμῆστε τὴν κυβικὴ ζάχαρή μας. Ἔχει γωνίες μυτερές, δὲν εἶναι θρυμματισμένη. Δὲ σᾶς φαίνεται ὀρεχτικὴ; Στὸν καφὲ λειώνει ἀμέσως. Καὶ τί φτηνὴ! 4,80 τὰ 100 δράμα! 10 κατοστάρια μόνον 48 δραχμές! θὰ μετανοῆστε, ἂν δὲν πάρτε! Ἐμπρὸς στὴ φτήνεια! Λίγα κατοστάρια ἔμειναν ἀκόμη!»

Γιατί τὰ ἐμπορεύματα στὴ χονδρικὴ πώληση εἶναι φτηνότερα παρὰ στὴ λιανικὴ; Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ κανονίζουμε τίς τιμές, γιὰ νὰ προκαλοῦμε τοὺς ἀγοραστὲς; Πρέπει ὅλα νὰ ὑπολογιστοῦν καὶ νὰ ἐξακριβωθοῦν. Κάναμε διάφορα πειράματα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε πῶς λειώνει ἡ ζάχαρη καὶ πῶς ἐξατμίζεται μιὰ γαβάθα μὲ νεροζάχαρη, ἰχνογραφήσαμε κυβικὴ ζάχαρη κάθε λογῆς—ἦταν μιὰ εὐχάριστη δημιουργία μέσα στὴν παράσταση ἑνὸς διασκεδαστικοῦ θεάματος!

Τὴν ἄλλη μέρα εἶχε συζήτηση ἡ δευτέρη ομάδα. Εἶχε ἐκτεθειμένη σὲ γαβάθες σκοῦρες ζάχαρη ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι, χοντρού, μέτρια, ψιλή· σὲ μιὰ τέταρτη γαβάθα κιτρινωπή. Αὐτὴ ἡ ομάδα ἀπάγγελνε τὴν ἀκόλουθη ρεκλάμα στοὺς μαθητὲς:

«Κύριοί μου! ὅταν ὁ ψωμᾶς ζυμώνη τὸ προζύμι γιὰ τὸ γλυκὸ τῆς μητέρας καὶ λέει: «Δὸς μου τώρα τὴ ζάχαρη,» καὶ ἡ μητέρα τοῦ δίνει κυβικὴ ζάχαρη, ὁ ψωμᾶς γελάει! Ἡ ψιλὴ ζάχαρη εἶναι πολὺ γλυκότερη, γνήσιο ἐμπόρευμα τοῦ Μαγδεμπούργου!»



Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ διαγωνισμοῦ πού κάναμε, γιὰ μιὰ ρεκλάμα τῆς ἐκθέσεώς μας τῶν ζαχαρωτῶν: Τὰ 3 πρῶτα σχέδια πού βραβεύτηκαν, γιὰ τὰ ὁποῖα πληρώθηκαν μερικὲς δραχμές ἀπὸ τὸ ταμεῖο τῆς τάξης. Τὸ τελευταῖο σχέδιο μὲ τὴν περιέργη Σφίγγα μ' ἓνα ζαχαρότευτλο, κτίθηκε ἐκτὸς συναγωνισμοῦ, γιὰτὶ στὴν ἐκτέλεσή της βοήθησε τὸ μαθητὴ ἡ μεγαλύτερή του ἀδελφή. Τοῦ δώσαμε ὅμως ἓνα ἐνθαρρυντικὸ βραβεῖο, παινέσαμε δηλ. τὴν πρωτότυπη ἰδέα του.

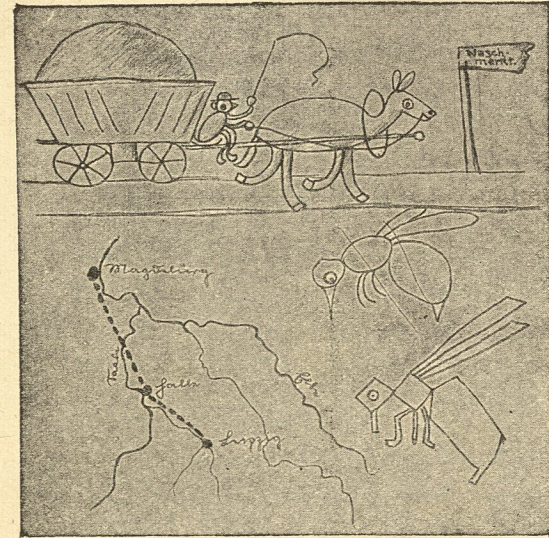
Πρέπει να σημειωθεί, ότι δεν υπάρχει καλύτερη μέθοδος για να συνηθίσουν τα παιδιά να διαβάζουν καλά, από την τέτοια ελεύθερη ρεκλαμαριστική απαγγελία. Όταν το παιδί διαβάσει ένα κομμάτι από το Άναγνωστικό του και από μέσα του λίγο ενδιαφέρεται για το υλικό αυτό, κουράζεται πολύ για να πετύχει έναν κατάλληλο τόνο απαγγελίας. Πολλές φορές μάλιστα οι κόποι του πάνε χαμένοι. Όταν όμως ένα παιδί ζητήσει με την απαγγελία μιας ρεκλάμας, που ο ίδιος την έτοιμασε γραφτή, να πείσει πραγματικά τους άκροατές του και να τους παρασύρει, τότε διαβάζει όπως διαβάζει κανένας, όταν έχει να ειπεί κάτι. Δε συλλογίζεται ποιες λέξεις θα τονίσει, αλλά τονίζει.

* * *

Ότι έκαναν οι Μαγδεμπουργιανοί, το έκαναν σε μικρογραφία και οι μικροί μου Λειψιανοί. Ζήτησαν για την έκθεσή τους μια ρεκλάμα, για να τοιχοκολλήσουν. Προκηρύξαμε τρία βραβεία: 20, 10 και 5 δραχμών.

Και νά! το αποτέλεσμα ήταν εκπληκτικό! Και οι πιο άδελφοί μαθητές παρουσίασαν ένα σκίτσο. Κάμαμε μια κριτική Επιτροπή από τρεις δασκάλους και τέσσερες μαθητές, για να κρίνουν ποιο ήταν το καλύτερο. Ύστερ από μια μακριά συνεδρίαση, εγκρίναμε το σκίτσο, που βρίσκεται στη σελίδα 89.

Μερικοί από εκείνους, που άποτύχαν στο διαγωνισμό παρουσιάστηκαν να επικρίνουν την απόφαση. Παιδιά δηλ. που σε τέτοιες περιστάσεις δεν κάθονται με σταυρωμένα τα χέρια, εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους όρθια-κοφτά με μια φρεσκάδα διασκεδαστική. Ο τρόπος που οι δυσαρεστημένοι υποτάχθηκαν στην κρίση της Επιτροπής όχι από την επιβολή του αξιώματός μου, αλλά από ανώτερη φρόνηση, αποτελεί ένα σπουδαίο κεφάλαιο κοινωνικής αγωγής. Και ο πιο απλός άνθρωπος όμως μπορεί να καταλάβει, ότι τέτοιες κοινωνιολογικές υποδείξεις δεν παραχώνονται σε κανένα



Και Ιστορία και Γεωγραφία ακόμη περιλαμβάνονται στην «ένιαία διδασκαλία». Δυό σκίτσα από το τετράδιο της εργασίας ενός μαθητή! Έπάνω: Ένας έμπορος της Νυρεμπέργης μεταφέρει στην αγορά της Λειψίας το μηδαμινό ποσό της ζάχαρης, που έβγαλε από το ζαχαροκάλαμο. Κάτω: Ο δρόμος που μεταφέρουν τη ζάχαρη από τα λιβάδια του Μαγδεμπουργου Ύσαμε τη Λειψία.

σχολικό πρόγραμμα. Τέτοια σπουδαία εργασία, που άπευθύνεται στο βάθος της καρδιάς των παιδιών, δεν είναι δυνατό να την ορίσει το πρόγραμμα για τη Δευτέρα 8-9! Πρέπει κανείς να σπέρνει, ένόςσω το αλέτρι ανοίγει τ' αυλάκια του χωραφιού. Αυτό είναι το πνεύμα της «ένιαίας διδασκαλίας!»

* * *

Μερικές ομάδες είχαν ετοιμάσει πίνακες τιμών. Η ομάδα του σιροπιού είχε κάμει αριθμούς κινητούς. Γιατί κινητούς; Γιατί οι τιμές της ζάχαρης ανεβοκατεβαίνουν. Αιτίες, αποτελέσματα! Έτσι χαράχτηκε στο νου των μαθητών μου κάτι και από τις απλούστερες σχέσεις της πολιτικής οικονομίας.

Σε λίγες βδομάδες όλες οι καρέκλες και τα παράθυρα της αίθουσάς μας είχαν πιασθή από τα είδη ζαχαρικής, που οι μαθητές μου αυθόρμητα είχαν κουβαλήσει για το θέμα που συζητούσαμε. Εκεί έβλεπες άρθρα έφημερίδων εικονογραφημένα, που μέσα είχαν εικόνες για το θερισμό του ζαχαροκάλαμου ή το πέραςμα από την πόλη μας ενός άμαξιού φορτωμένου με ζαχαρωτά! Ένα παιδί μάλιστα είχε φέρει έναν τόμο Λεξικού του πατέρα του, για να μās δείξει ένα επιστημονικό άρθρο για τη βιομηχανία της ζάχαρης!

Η ομάδα, που καταγίνονταν με το κριθάρι που βγαίνει ή μπίρα, έστρωσε ένα κρεβατάκι με προνίδια και έρριξε κριθάρι να φυτρώσει. Γενικά επικρατούσε μέσα στην τάξη μια πνευματική κίνηση, που δεν την φανταζόμαστε πρωύτερα έμεις οι δασκάλοι, όταν στο παλιό διδασκαλείο κάναμε ακόμη υποδειγματικές διδασκαλίες. Μās δίδασκαν τότε με τη βία κάθε λογής παιδαγωγικούς κανόνες, δεν είχαμε όμως ακούσει τίποτε απόλυτως για τους τρεις σπουδαιότατους παιδαγωγικούς νόμους: Να προκαλής αδιάκοπα στο παιδί δημιουργική δύναμη! Αφηνε το παιδί να αναπτύσσεται μέσα στο πνεύμα της χαράς! Και τρίτο: προσπαθείτε διαρκώς, ή δουλειά να γίνεται όσο είναι δυνατό άνετώτερα και βολικώτερα! Σχολείο δηλ. εργασίας είναι εκείνο το σχολείο,



Στο κιβώτιο του άμμου τα παιδιά μου φτιάχνουν μια μέλισσα από κουρέλια με χρώματα της μέλισσας, από χαρτί, κουμπιά και φτερά, και την τοποθετούν επάνω σ' ένα λουλούδι φτιασμένο από κορδέλλα, για να ρουφάη μέλι. Η ομάδα ασχολείται να λύση το πρόβλημα, πώς να στέκεται ή μέλισσα επάνω στο λουλούδι.

Άς φανταστή κανείς τώρα, ότι στο παλιό σχολείο όφειλαν οι μαθητές σήμερα Τρίτη, μόλις τελειώσει ή ώρα, να διακόψουν αυτή την εργασία, στην οποία έχουν αφιερώσει αυτή τη στιγμή όλη την ψυχή τους, για να την επαναλάβουν την Παρασκευή! Η ένιαία διδασκαλία με απαλλάσσει από τέτοια διάγνση της προσοχής, από τέτοια μπαλωματίστικη εργασία! Στη θέση του ώρολογίου προγράμματος είναι τώρα το πρόγραμμα της εργασίας.

πού οί δασκάλου ἀναθέτουν κάθε ἐργασία στοὺς μαθητές, νὰ ἐργάζωνται δηλαδή αὐτοὶ στή θέση τοῦ δασκάλου. Δὲν εἴμεθα πιά κλητῆρες τῆς τάξης καὶ δὲν παρουσιάζομε δέκα εἰδῶν ἐποπτικά μέσα, πού τὰ παιδιὰ μποροῦν, κατὰ τὸ δυνατό, νὰ τὰ προμηθεύωνται μόνα τους! Ὁ σημερινὸς δάσκαλος δὲν προσφέρει σοφίες στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὸν μαθαίνει πῶς ν' ἀποκτήσῃ μόνος του γνώσεις καὶ δυνάμεις. Δὲν παραδίνει τὸ μάθημα, ἀλλὰ τὸ ὀργανώνει. Συμβαίνει δηλ. ἐδῶ, ὅ,τι συμβαίνει παντοῦ στή ζωὴ: Μόνον ἓνας καλὸς ὀργανωτὴς μπορεῖ νὰ ἐργάζεται κατ'ἀλληλα! Νὰ κινῶμε τὰ παιδιὰ πρὸς χαρούμενη δημιουργία μὲ δική τους δύναμη! αὐτὸ εἶναι τὸ ὄλο.

Ὅταν ἄλλοτε ἓνας δάσκαλος ἔλεγε τὸ παράπονό του, ὅτι δηλ. ὕστερ' ἀπὸ πέντε ὥρῶν διδασκαλία βράχνιασε, τοῦ ἀποκρίνονταν: «ἡ πιστὴ ἐκπλήρωση τοῦ καθήκοντος φέρνει τὸ γνῶρισμα τῆς κοπώσεως αὐτῆς». Σήμερα τοῦ ἀπαντᾶμε: Πῶς μπορεῖς νὰ μεταχειρίζεσαι ἀκόμη τὴν κακοφημισμένη αὐτὴ πολυτέλεια, νὰ τὰ κάνης ὄλα μόνος σου; Κάθησε στὸ βᾶθος σὰν σκηνοθέτης! Σχολεῖο ἐργασίας εἶναι τὸ σχολεῖο, πού ἐκμεταλλεύεται πέρα ὡς πέρα τὴν ὁρμὴ καὶ τὴ δύναμη τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν ἐργασία. Πρέπει νὰ ἐπωφεληθῆται ὅ,τι τοῦ παρουσιάζεται σήμερα, κι ὅμως νὰ ἔχη σταθερὸ πρόγραμμα τῆς ἐργασίας ὄλου τοῦ χρόνου γιὰ τὰ παιδιὰ νὰ χαράξῃ μόνον ἀκριβῶς τὸ σκοπὸ, ἀλλὰ νὰ μὴν τὰ χειραγωγῆ. Νὰ πετυχαίνει ὅσο μπορεῖ περισσότερα, κι ὅμως νὰ τὰ παρουσιάζῃ ὄλα σὰν διασκεδαστικὰ παιγνίδια.

— Τοῦτο εἶναι τὸ μεγάλο ὀργανωτικὸ ἔργο τοῦ σημερινοῦ δασκάλου. Αὐτὸ ὅμως ἀπαιτεῖ μεγάλον ὄγκο προπαρασκευῆς καὶ ἐπεξεργασίας — ἀπὸ τὰ παρασκήνια!

* * *

Οἱ μαθητές μου, συνηθισμένοι μὲ τὴν ἐνιαία διδασκαλία, κατ'ὀρθωσαν αὐθόρμητα νὰ ἐξερευνήσουν ὄλο τὸν ἐκπολιτιστικὸ κύκλο, πού μέσα του ἡ ζάχαρη παίζει μεγάλο ρόλο.



Τέλος τῆς ἐκθέσεώς μας μὲ τὰ ζαχαρωτά. Γιὰ ν' ἀποφύγωμε τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐκθεμάτων, τὰ τρώμε ὄλα! Γιὰ νὰ μὴ γεννηθοῦν ὅμως προστριβές, κάνομε ἓνα λαχείο μὲ πολλοὺς ἀριθμοὺς γιὰ τὰ διάφορα ζαχαρωτά!—Τὸ θέμα τῆς ὀμιλίας τῶν ἀνθρώπων τοῦ καφενεῖου: «Τὸ νέο σχολεῖο φταίνει καὶ γιὰ τὴν λαιμαργία τῶν παιδιῶν, πού ὅσο πάει καὶ αὐξάνει!»

Μερικοί μάλιστα έδειξαν μιὰ ιδιαίτερη δεξιότητα, ὥστε νὰ μπορέσουν ν' ἀποχτήσουν παροιμιώδεις σχετικὲς γλωσσικὲς ἐκφράσεις ρωτώντας τοὺς γονεῖς τους ἢ ἄλλους γνωστούς.

Αὐτὸ εἶναι ἐνιαία διδασκαλία. Εἶναι ἡ μορφή τῆς διδασκαλίας, ποὺ ἀπαιτεῖ νὰ γίνεται κανεὶς πραγματικὰ ἐνήμερος ἐνὸς κύκλου γνώσεων καὶ ν' ἀναγνωρίζη τὶς διαφορὲς σχέσεις τους.

Ἡ καθωρισμένη μέρα γιὰ τὸ ἀνοιγμὰ τῆς ἐκθέσεως ἔφτασε. Ἡ τελευταία εἰκόνα δείχνει, ὅτι ἡ ἐπιμελημένη αὐτὴ ἐργασία βρῆκε τὴν καλὴ ἀμοιβή της. Ὁργανώσαμε κι ἓνα λαχεῖο, ὅπου δὲν ἔχανε κανεὶς. Ὁ κλῆρος κόστιζε δρ. 1. Ἔτσι δημιουργήθηκε τὸ μικρὸ κεφάλαιο, ποὺ χρειάζόταν, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε τὰ ἔξοδα τῆς διδαχτικῆς ἐνότητος, ποὺ θὰ εἴχαμε κατόπι.

5

«Δὲν προσφέρουν στὰ παιδιὰ καμιὰ θετικὴ γνώση, οὔτε καὶ ἐργάζονται πιά· αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν :

«Σχολεῖο Ἐργασίας!»

Τώρα φτάσαμε πιά (ἑβδομο σχολικὸ ἔτος) στὴν Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία. Μὲ ποιὰ σημεῖα ἀπόψεως πρέπει νὰ παρασκευάσουμε μιὰ ὥρα διδασκαλίας γιὰ τὴν Ἰσπανία; «Πολλοὶ ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς Ρώμην» καὶ πολλὲς ἐπίσης στὴν Μαδρίτη. Μπορεῖ κανεὶς νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπάνω σὲ ὅσα ἔχουν ἀκουσμένα τὰ παιδιὰ γιὰ τὴν Ἰσπανία. Γιὰ τὴ μεγάλη πόλη της μπορεῖ κανεὶς νὰ λάβῃ ἀφορμὴ ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα, ποὺ εἶναι στὶς βιτρίνες, ἢ ἀπὸ τὴ γενικὴ παγκόσμια ἱστορία ἢ καὶ ἀπὸ βιβλία ταξιδιωτῶν — δὲ μᾶς ἐνδιαφέρουν πιά οἱ θαυματουργὲς διδαχτικὲς ρετσέτες μὲ τὶς ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες! Ἐπιζητοῦμε μόνον νὰ τηρήσουμε τοὺς δυὸ θεμελιώδεις παιδαγωγικοὺς νόμους: «προκάλεσε στὸ παιδί δημιουργικὴ δύναμη!» «Κάνε κάθε προαγωγή του μὲ φαιδρὸ τρόπο!»

Θὰ σᾶς διηγηθῶ τώρα, πῶς ἐγὼ ἔκαμα μάθημα γιὰ τὴν Βόρειο Ἰσπανία, αὐστηρὰ μὲ τὸ σύστημα τοῦ Σχολεῖου Ἐργασίας. Οἱ μαθητὲς μου ἔπρεπε μόνονι τους ν' ἀποχτήσουν μὲ κάθε λογικὴ σκέψη ὅσες γνώσεις εἶναι ὅπωςδῆποτε δυνατό! Ἐπρεπε νὰ δείξουν ὅ,τι καλύτερο τοὺς ἔχει ἐφοδιάσει ὡς τώρα τὸ σχολεῖο: ὄφειλαν νὰ διαβάξουν καλὰ τὸ χάρτη! Μὲ τὸ χάρτη στὸ χέρι περνᾶ κανεὶς ὅλες τὶς χῶρες, ἀρκεῖ νὰ ξέρῃ νὰ τὸν χρησιμοποιῆ. Ἡ γεωγραφικὴ διδασκαλία — καὶ ἄς διδάσκεται μὲ τόση ἐπιμονή — εἶναι ἐνὰ μάταιο τσαμπούνισμα, ἐνόσω τὰ παιδιὰ δὲν ξέρουν νὰ συμβουλευτοῦν τὸ

Βέβαια, φταεὶ τὸ σχολεῖο! 7

χάρτη. Τὸ νὰ διδάσκωμε τὰ παιδιά ν' ἀναγνωρίζουν ἀπὸ τὸ χάρτη, πὺ εἶναι τὸ πρόσωπο μᾶς χώρας, καὶ τὴν ψυχὴ ἀκόμη τῆς χώρας, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἀρχὲς τῆς μοντέρνας γεωγραφικῆς διδασκαλίας.

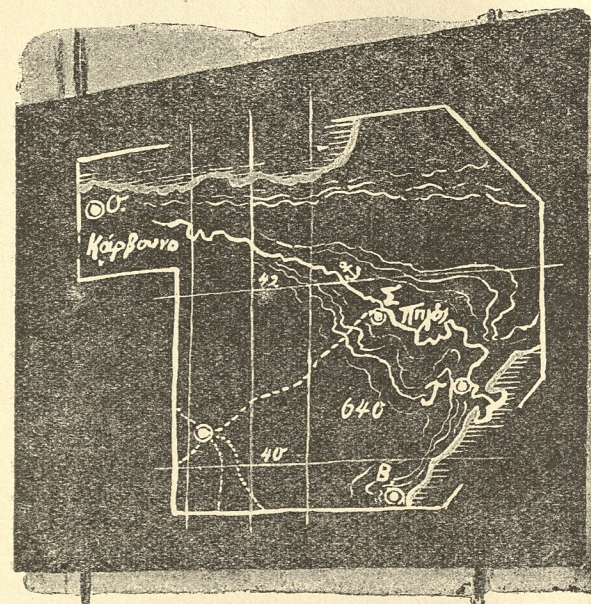
Ἡ ἐργασία ὅμως αὐτῆ, πὺ ἔχει τόσο ἐνδιαφέρον, μπορεῖ νὰ προξενῇ ἀηδία στὸ μαθητῆ, ὅταν τὸ διάβασμα τοῦ χάρτη γίνεται μὲ ἀνιαρὴ σχολαστικότητα. Ἐπάνω στὴ σημαία τῆς παιδαγωγικῆς προόδου γράφεται: «Γιατὶ ὁ δάσκαλος νὰ παρουσιάσῃ μὲ ἀρειμάνια σοβαρότητα, ὅταν εἶναι προτιμότερη ἢ φαειρότητα;» Γι' αὐτὸ προσπάθησα νὰ κάμω στὰ παιδιά τὴ σπουδὴ τοῦ χάρτη ὅσο μποροῦσα εὐχάριστη καὶ σύντομη. Τοὺς διηγῆθηκα μιὰ ἱστορία, πὺ δὲν τῆς ἔλειπε τίποτε ἀπὸ τὸ ρομαντισμὸ καὶ ἔτσι παρουσίασα στὰ δέκα τριῶν χρόνων παιδιά ἕνα κατάλληλο διδαχτικὸ συμπόσιο.

«Πρὸ 17 χρόνων δυὸ συμπατριῶτες μας, πὺ δὲν τοὺς ἄρεσε πιά ἡ πατρίδα τους, θέλησαν νὰ μεταναστεύσουν στὴν Ἀμερική. ἕνας τσουκαλᾶς καὶ ἕνας γεωργός. Ἐνῶ βρίσκονταν στὸ μέσο τοῦ Ὠκεανοῦ, κηρύχτηκε ξαφνὰ ὁ παγκόσμιος πόλεμος καὶ τὸ πλοῖο τους, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν καταδίωξη ἑνὸς ἐγγλέζικου πολεμικοῦ, κατάφυγε στὴν παραλία αὐτῆς τῆς «μακρινῆς χώρας», πὺ βλέπετε σχεδιασμένη στὸν πίνακα».

«Ποιὰ χώρα μπορεῖ νὰ δείχνῃ αὐτὸς ὁ χάρτης;» ρώτησα.

Ἄκρα σιωπὴ! Τὸ ὅτι μπορεῖ ἕνα παιδὶ νὰ μαντέψῃ, πὺς πρόκειται γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἰσπανικοῦ Ἐβρου, δὲν τὸ περίμενα! Τὰ ὀνόματα εἶναι ἦχος καὶ καπνὸς καὶ πολλὲς φορὲς ἐμποδίζουν τὴ δημιουργικὴ σκέψη. Γιατὶ ὅποιος ἔχει μάθει ἀπ' ἔξω πολλὰ ὀνόματα, νομίζει, πὺς μπορεῖ νὰ συνομιλῇ, καὶ ἄς εἶναι ἀκόμη στὴ συνείδησή του οἱ παραστάσεις ἀσαφεῖς καὶ ἀταχτοποιήτες. Οἱ μαθητὲς μου ὅμως χωρὶς προκατάληψη καὶ ἡμιμάθεια μπόρεσαν νὰ μποῦν στὸ νόημα τοῦ χάρτη. Σ' ἐκεῖνον, πὺ ἔχει μάτια γιὰ νὰ βλέπῃ, ὁ χάρτης διηγῆται τὰ τρία τέταρτα ἀπ' ὅσα χρησιμεύουν νὰ ξέρῃ κανένας.

Εἶπα: «Δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει πολὺ, ἂν εἶναι ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἄνω Ἰνδία ἢ Αὐστραλία».



Οἱ μαθητὲς τῆς ἑβδομῆς τάξης τοῦ σχολείου μας βρῆκαν μιὰ μέρα, μόλις μπῆκαν στὴν τάξη, αὐτὸ τὸ σκίτσο γραμμένο στὸν πίνακα. Δὲν ἤξεραν πὺς πρόκειται γιὰ τὴ ΝΑ. Ἰσπανία. Ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθουν γι' αὐτὴ τὴ χώρα, ὑποχρεώθηκαν νὰ τὰ βροῦν μόνοι τους διαβάζοντας αὐτὸ τὸ χάρτη.

— «Αυστραλία δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι», μοῦ ἀπάντησε ἕνας. «Γιατὶ ἐδῶ μετριέται τὸ γεωγραφικὸ πλάτος πρὸς τὰ ἐπάνω, ἐνῶ στὴν Αὐστραλία μετριέται πρὸς τὰ κάτω, πρὸς Ν.».

— «Καλὰ εἶναι λοιπὸν μιὰ χώρα τοῦ Β. ἡμισφαιρίου. Ὅταν οἱ δυὸ μας ταξιδιώτες ἄκουσαν τὸ ὄνομα τῆς χώρας, ἔμειναν μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Δὲν εἶχαν ἰδέα τι λογῆς χώρα εἶναι αὐτή».

Βέβαια, ὅταν κανεὶς δὲν εἶχε καλὰ χωνέψει ἕνα μάθημα τοῦ παλιοῦ σχολείου, ἀργότερα τὸ πλήρωνε ἀκριβὰ. Ὁ τσουκαλᾶς εἶχε προνοήσει νὰ πάρῃ μαζί του στὸ ταξίδι ἕνα γεωγραφικὸ βιβλίο. Σ' αὐτὸ μέσα ἦταν γραμμένο, πόσο ψηλὰ εἶναι τὰ βουνὰ ὅλου τοῦ κόσμου, πόσο βαθιὲς οἱ θάλασσες, πόσο μεγάλες οἱ πόλεις καὶ πόσο μακρὸς ἔχουν οἱ ποταμοί, γιὰ τὴ «μακρινὴ χώρα» ὅμως οὔτε συλλαβή!

Ἔχει ἄρα γε καὶ τὴν παραμικρὴ σημασία τὸ νὰ βάλωμε στὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ πόσα τετραγωνικὰ χιλιόμετρα περιλαμβάνει μιὰ περιοχὴ ποταμοῦ; Ἡ Γεωγραφία τοῦ παλιοῦ σχολείου ἦταν κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος ἕνα φόρτωμα τῆς μνήμης. Ποὺς ἀπὸ μᾶς τοὺς ἐνήλικους μπορεῖ σήμερα νὰ θυμηθῆ κι ἕνα μονάχα ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοῦς; —

«Οἱ δυὸ ταξιδιώτες μας παρακάλεσαν νὰ τοὺς δείξουν τὸ δρόμο πρὸς τὴν πρωτεύουσα ἀλλὰ δὲν μπορούσαν νὰ συνεννοηθοῦν, γιατί δὲν ἤξεραν τὴ γλῶσσα τοῦ τόπου ἐκεῖνου».

— «Αὐτὴ ἡ πόλη, ποὺ εἶναι κάτω, στὰ ΝΔ, βέβαια θὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα, γιατί πρὸς τὰ ἐκεῖ συγκεντρώνονται πολλὲς σιδηροδρομικὲς γραμμές!» λέει ἕνας μαθητῆς.

— Σωστά. Οἱ δυὸ ξένοι μπῆκαν τέλος στὴν πρωτεύουσα. «Ἄν ἤξεραμε, πὼς κάνει ἐδῶ τόση ζέστη, δὲ θὰ ὀρχόμαστε σ' αὐτὴ τὴν πόλη», ἔλεγε ὁ γεωργός.

— «Αὐτὸ μπορούσαν νὰ τὸ ἰδοῦν στὸ χάρτη,» εἶπε ἕνα παιδί. «Ἡ πόλη βρίσκεται στὸν ἴδιο παράλληλο μὲ τὴ Νεάπολη.» Βλέπει λοιπὸν καθένας, ὅτι καὶ στὸ σχολεῖο Ἔργασίας δίνομε ἀξία στὶς θετικὲς γνώσεις. Σπουδαιότερο ὅμως ἀπὸ τὸ «γινώσκειν» εἶναι τὸ «δύνασθαι.»

Ἐνα ἄλλο παιδί ἀνακάλυψε τὸ μικρὸ ἀριθμὸ 640.



Οἱ δυὸ αὐτοὶ ὁδοιπόροι, ἕνας γεωργὸς κι ἕνας τσουκαλᾶς, βρέθηκαν στὴ «μακρινὴ χώρα», ἀλλὰ δὲν μπορούσαν νὰ καταλάβουν ποῦ βρίσκονται. Πῆραν βέβαια στὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας τὸ ἄριστα, ἔξερουν πολλὰ πράγματα,

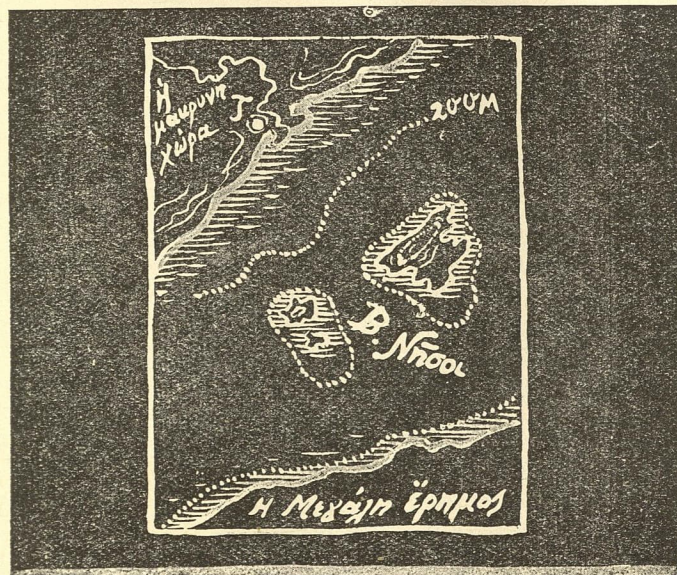
ἀλλὰ δὲν μπορούν τίποτε! Δὲν ἔμαθαν νὰ συμβουλευθῶνται ἕνα γεωγραφικὸ χάρτη, γιατί μιὰ τέτοια ἐργασία τοῦ σχολείου θάκανε λιγώτερη ἐντύπωση στὶς ἐξετάσεις ἢ στὴν ἐπίσκεψη τοῦ Ἐπιθεωρητῆ ἀπὸ τὴ γρήγορη ἀπαγγελία ἀριθμῶν καὶ ὀνομάτων ποὺ ἔχουν παπαγαλίσει. Τώρα ὅμως τοὺς ἔτυχε καὶ μιὰ ἄλλη δυσάρεστη δυσκολία: Δὲν εἶχαν διδαχτῆ στὸ σχολεῖο «τὴ μακρινὴ χώρα,» γιατί τότε ἔτυχε νὰ εἶναι ἄρρωστος ὁ δάσκαλος! Τώρα λοιπὸν τὰ βρίσκουν μαστουνία!

Εἶπε: «Σ' αὐτὴ τὴν πρωτεύουσα θὰ κάνη περισσότερη ζέστη, γιατί ἡ Νεάπολη εἶναι κοντὰ στὴ θάλασσα, ἐνῶ αὐτὴ ἡ πόλη εἶναι ἐπάνω σ' ἓνα ὄροπέδιο.» Ἄλλοι ἀμφισβήτησαν μὲ διαφορὲς δικαιολογίες πὼς κάνει «περισσότερη ζέστη.»

Γιὰ ν' ἀνταμείψω τοὺς μαθητὲς, ἐπειδὴ διαβάζουν μὲ τόση ἐπιμέλεια τὸ χάρτη, ἐτοίμασα τὸν προβολέα καὶ τοὺς ἔδειξα μιὰ κάρτα μὲ τὴν ἀποψη τῆς Μαδρίτης. Αὐτὴ ἡ παρατήρηση τῶν εἰκόνων εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη διακοπὴ τῆς ἐργασίας. Πρέπει κανεῖς νὰ ξέρη ἀκόμη νὰ διαβάζη καλά καὶ τίς κάρτες! Χάρτες καὶ κάρτες ὑπάρχουν γιὰ κάθε γωνία τῆς γῆς, ἀρκεῖ νὰ ξέρη κανεῖς νὰ μεταχειρίζεται πότε τὸ ἓνα πότε τὸ ἄλλο ἀπ' αὐτὰ τὰ συμπληρωματικὰ μέσα τῆς διδασκαλίας. Ὅποιος ἔχει μαζὶ του ἓναν καλὸ χάρτη καὶ στέκεται στὶς βιτρίνες, ὅπου εἶναι ἐκτεθειμένοι διάφορες χάρτες τοπίων καὶ ἀπόψεων, αὐτὸς καιάχιτ' ἀνὰ χώρα! Σ' αὐτὲς τίς κάρτες μπορεῖ κανεῖς ν' ἀναγνωρίσῃ καθαρά, ἂν ὑπάρχῃ σὲ μιὰ πόλη ὑψηλὴ θερμοκρασία, γιατί ἡ κυκλοφορία τοῦ κόσμου γίνεται στὸν ἥσκιό τῶν δρόμων, ἂν καὶ τὸ μακρὸς τοῦ ἥσκιου δείχνει, ὅτι εἶναι ἀργὰ μ. μ.!

— «Στὴν πρωτεύουσα αὐτὴ θὰ βρέχῃ λίγο, σκέφτηκε ἓνας ἄλλος μαθητῆς. Τὰ σύννεφα, ποὺ πηγαίνουν ἀπὸ τὴ θάλασσα πρὸς Α. καὶ Β., ψυχραίνονται, ὅταν περνοῦν ἀπὸ τίς κορφὲς τῶν βουνῶν. Στὰ βουνὰ λοιπὸν πέφτουν βροχές, στὴν πρωτεύουσα ὅμως θὰ πέφτουν λίγες!».

Οἱ δυὸ τυχοδιῶκτες μας ἔνωσαν φυσικὰ νοσταλγία γιὰ τὴ θάλασσα. Ἐφτασαν κοντὰ στὴ Β. (Βαλεντία), σὲ κάτι εὐφοροὺς τόπους μὲ πρωτοφανῆ βλάστηση, εἶδαν νὰ πρασινίζουν σιτάρια καὶ καλαμπόκια, ἑλιές καὶ ζαφουρά, πορτοκαλιές καὶ καστανιές καὶ ἀμπέλια. Τὶ πληθώρα ἀπὸ ἐκλεχτὰ κρασιά! Ἐκεῖ ἔλπιζε ὁ γεωργός, πὼς θὰ μπορέσῃ ν' ἀγοράσῃ ἓνα καλὸ χωράφι. Ὁ τόπος δὲν εἶναι πολὺ ἀκριβός, ἀλλὰ τὰ ἔξοδα τοῦ νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα; Τί; Ἐκεῖ πρέπει νὰ πληρώνῃ κανεῖς γιὰ τὴ βροχὴ; Στὰ Α. παράλια τῆς μακρινῆς χώρας βρέχει τόσο λίγο, ὥστε οἱ κάτοικοι εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ καταφεύγουν σὲ τεχνητὸ πότισμα.



Γιατὶ στὰ Α. παράλια τῆς μακρινῆς χώρας δὲ βρέχει, ἂν καὶ φαίνεται πὼς ὑπάρχουν ὄλες οἱ προὔποθέσεις γιὰ τὴ βροχὴ; Σ' αὐτὴ καὶ σὲ μιὰ δωδεκάδα ἀκόμη ἄλλες ἐρωτήσεις δίνει τὸ σκίτσο αὐτὸ τὴν ἀπάντησιν.

Πατέρες καὶ μητέρες, ἂν θέλετε νὰ μάθετε, τί εἶναι Σχολεῖο Ἐργασίας, διαβάστε στὸ κείμενο ποιῆς γνώσεις γιὰ τὴ μακρινὴ χώρα ἀπόχτησαν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ ἀπλὸ αὐτὸ σκίτσο.

Περίεργο! Μ' όλα αυτά εκεί θα έπρεπε να βρέχει!»

Για να διευκολύνω τους μαθητές, τους δείχνω τώρα το δεύτερο χάρτη (σ. 103).

— «Βλέπετε τώρα, γιατί στα παράλια βρέχει τόσο;» Τότε μερικοί από τους έξυπνότερους άρχισαν να καταλαβαίνουν:

Στά Α. παράλια της «μακρινής χώρας» ή γραμμής, που φανερώνει το βάθος 200 μέτρων, είναι πολύ έξω στη θάλασσα, ενώ η ίδια γραμμή, που είναι προς Ν, κοντά στη μεγάλη έρημο, είναι πολύ κοντά στην παραλία. Αυτό σημαίνει, πώς οι άνεμοι φυσούν μάλλον από ΒΔ και δεν αφήνουν καθόλου τα σύννεφα να σταθούν στο όροπέδιο της Α. παραλίας.

Ένας άλλος σκέφτηκε: «Από πάνω στη μεγάλη έρημο ανεβαίνει ζεστός αέρας, και τότε από Β. φυσάει προς τα εκεί ή δροσερή θαλάσσια αύρα».

Ένας τρίτος: «έπίσης από τη γραμμή, που σημειώνεται γύρω από τα νησιά Β. (Βαlearίδες), μπορεί να καταλάβη κανείς, πώς οι θύελλες έρχονται από ΒΔ.»

Μια περίφημη σκέψη ξεστόμισε ο τέταρτος: «αν τα κύματα έσπαζαν στα Α. παράλια, θα έπρεπε ο μεγάλος ποταμός (Έβρος) να μην κάνει Δέλτα».

— Πολύ σωστά! λέγω. Μια ταραχώδικη θάλασσα δέ σηκώνει τέτοια παιχνίδια των ποταμών. Στις παραλίες, όπου γίνονται συχνά τρικυμίες, δεν υπάρχουν Δέλτα».

Υστερ' απ' αυτά έδειξα στους μαθητές μου δυο εικόνες, οι οποίες δεν τους κέντησαν βέβαια να σκεφτούν καλύτερα, για να κάμουν νέες αναγνωρίσεις, αποτελούσαν όμως ένα ζωηρό και πειστικό Ναι στις υποθέσεις τους. Με τους νέους προβολείς μπορούμε να προβάλλουμε στο πανί μια κοινή ταχυδρομική κάρτα*. Τέτοιες πολυτελείς συσκευές μπορούμε σήμερα να προμηθευώμαστε για τα σχολεία, γιατί οικονομούμε στο σημερινό σχολείο πολλά χρήματα. Δεν

* Τέτοιους προβολείς (επιδιασκόπια), που μπορούν να προβάλλουν στο πανί όχι μόνο κάρτες και εικόνες, αλλά και διάφορα αντικείμενα, έφερε στην Ελλάδα ο Έκδοτικός Οίκος Δημητράκου.

αγοράζουμε πια υποδείγματα για άλεκτρι και σβάρνες, αλλά βλέπομε τα εργαλεία έξω στη φύση. Δεν αγοράζουμε πια εικόνες, για να βλέπομε τα διάφορα είδη των σιτηρών, αλλά κάνουμε το μάθημα στο χωράφι. Κι ακόμη κάθε λογής συσκευές από άτσάλι και χάλκωμα, που άλλοτε τις αγοράζαμε πολύ ακριβά, σήμερα τις κατασκευάζουν τα παιδιά από κουτιά κονσερβών κτλ. Αγοράζουμε όμως καλούς χάρτες και κάρτες με διάφορα τοπία και με άλλα αξιοθέατα πράματα!

Μια τέτοια λοιπόν κάρτα έδειξα στα παιδιά. Πόσο άβαθη είναι ή θάλασσα στα Α. παράλια της Ισπανίας! Μια άλλη έβεβίωσε την υπόθεση των παιδιών, πώς ή θάλασσα, που δέρονται από τις ΒΔ. θύελλες, επηρεάζει και τις Β(αlearίδες)!

Τι εύτυχισμένοι θα ήταν οι τυχοδιώχτες μας, αν είχαν μάθει στο σχολείο να διαβάζουν κάρτες! Τώρα στέκονται σ' αυτή την ξερή πόλη Β(αλεντία) σκεφτικοί μπροστά στο μεγάλο αϊνιγμα, που θα τους το έξηγουσε μια κάρτα.

Ο τσουκαλός σκοπεύει να μελετήσει καλύτερα από το φίλο του την επιχείρηση, που θέλει να κάμη. Προτού ζητήσει δηλ. δουλειά σ' ένα εργοστάσιο πορσελάνης, αποφάσισε ν' αγοράση ένα γεωλογικό χάρτη.

Το είπε και τόκαμε!

Ψάχνει μέσα στο χάρτη, για να βρή ποιά βρίσκεται κατάλληλος πηλός και πορσελάνη στη μακρινή γη. Στην κοιλάδα της Σ(αραγόσας) βρίσκει σημειωμένο ότι ζητεί. Λοιπόν προς τη Σαραγόσσα! Γελούν και τα μουστάκια του, όταν ο τσουκαλός βρίσκει στην αποξηραμμένη σχεδόν κοίτη του ποταμού κατάλληλο πηλό! Φυσικά θα έπρεπε να υπάρχουν στη Σαραγόσσα μεγάλα κεραμιδάτικα και εργοστάσια πορσελάνης! — Πώς; Ούτε ένα; Φαίνεται λοιπόν ότι ο αφελής αυτός άνθρωπος δεν ξέρει να διαβάξη κάρτες!

«Για ν' αναπτυχθή σ' ένα μέρος μεγάλη βιομηχανία, πρέπει να είναι εύκολη ή μεταφορά του πετροκάρβουνου», λέγει ένας. Η περιφέρεια όμως της Ο(βίδεο), που βγάζει κάρβουνο, είναι πολύ μακριά! Και για αυτό στοιχίζει πολύ ακριβά».

— «Πολύ μακριά; ρωτῶ ἐγώ. Πόσο μακριά; Βέβαια δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ βρῆτε, γιατί ὁ χάρτης, ποὺ εἶναι γραμμένοι στὸν πίνακα, δὲν ἔχει κλίμακα».

— «Δὲ χρειάζομαστε κλίμακα, φωνάζει ἕνας ἄλλος. Εἶναι σημειωμένες γραμμές, ποὺ δείχνουν τὸν παράλληλο τοῦ Ἴσημερινοῦ! Τώρα ἀρχίζει ἕνας διασκεδαστικὸς ὑπολογισμὸς:

Ἐὶς Ἴσημερινὸς εἶναι 40.000.000 μέτρα. Διαιροῦμε τὸν ἀριθμὸ αὐτὸ μὲ 360°. Κάθε μοῖρα λοιπὸν τοῦ Ἴσημερινοῦ ἔχει πάνω κάτω-κάτω 111.000 μ. Τὸ αὐτὸ περίπου μήκος ἔχει καὶ κάθε μοῖρα τοῦ μεσημβρινοῦ. Ἀπὸ τὸν παράλληλο 40 ὡς τὸν παράλληλο 42 εἶναι λοιπὸν ἀπόσταση 222.000 μ. πάνω-κάτω. Ἄς μετρήσωμε τώρα πόσο χωρεῖ ἡ ἀπόσταση αὐτὴ τῶν δύο παραλλήλων, ποὺ εἶναι στὸ χάρτη, στὴν ἀπόσταση τῶν δύο πόλεων!

Λοιπὸν ἀπὸ τὴ Σ. στὸ Ο. (ἀπὸ Σαραγόσσα σὲ Ὀβίδεο) μιὰ εὐθεῖα γραμμὴ εἶναι περίπου 400 χιλιόμετρα!

«Ἄ, κοστίζει πάρα πολὺ ὁ ναῦλος!» Λογαριάζομε πόσο ἀκριβῶς θὰ στοίχιζε στὴ Γερμανία ἡ μεταφορὰ ἑνὸς τόνου πετροκάρβουνο, ἂν γινόταν στὴν ἴδια ἀπόσταση.

Ἐνας μικρὸς τετραπέρατος λέγει: «Μ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἀπόσταση δὲν παίζει κανένα ρόλο, γιατί ἀπὸ τὸν τόπο ποὺ βγαίνει τὸ πετροκάρβουνο, ὡς τὸ μέρος, ποὺ εἶναι ὁ πηλός, περνᾷ ἕνας ποταμὸς».

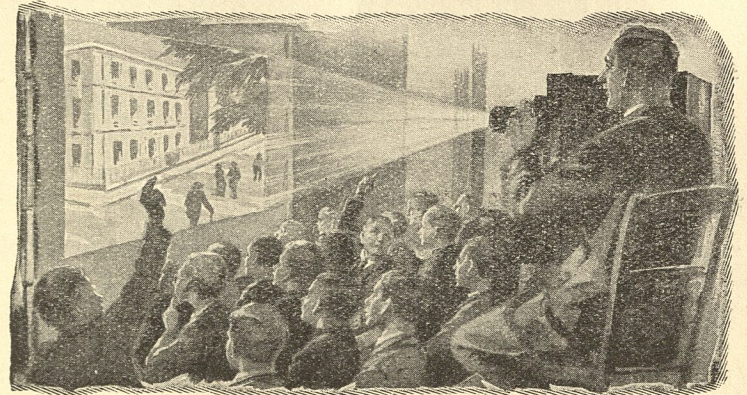
«Ὁχι, τοῦ σφυρίζει ὁ γείτονας του. Δὲ βλέπεις λοιπὸν τὴ μικρὴ ἄγκυρα; Ὁ ποταμὸς αὐτὸς (Ἐβρος) εἶναι πλευστός λίγο μόνο παρὰ πέρα ἀπὸ τὴ Σαραγόσσα». Βέβαια, μικρὸ μου φίλε. Ὁ χάρτης δίνει καλὲς πληροφορίες μόνο σ' ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει ἀνοιχτὰ μάτια.

Τώρα ἔρχεται μιὰ πετυχημένη ἰδέα σ' ἕναν ἔξυπνο παρατηρητὴ. Μ' ἐρωτᾷ:

— «Ἡ μακρινὴ χώρα ἔχει γύρω θάλασσα καὶ στὸ Βορρῖα καὶ στὸ Νότο;»

— «Βέβαια καὶ στὸ Νότο!»

— Τότε μπορεῖ κανεὶς νὰ μεταφέρῃ κάρβουνο ἀπὸ τὸ Ὀ(βίδεο) γύρω γύρω μέχρι τῆς Τ(ορτόζας). Τὸ χῶμα τῆς πορ-



Μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὴν προτεύουσα τῆς «μακρινῆς χώρας.» Τί ὥρα εἶναι; Τί θεοκρασία; κ.λ.π. Ὁχι μόνο γεωγραφικοὺς χάρτες, ἀλλὰ καὶ κάρτες εἰκονογραφημένες πρέπει νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ διαβάζουν καλά.

«Οἱ δασκάλοι ἔπρεπε μ' ὅλα ταῦτα νὰ μὴ νεωτερίζουν τόσο πολὺ, ἀλλὰ νὰ ἔκαναν σοβαρώτερη διδασκαλία, ὅπως ἀρμόζει! Καὶ γιὰ τὴν ἐπιδημία τοῦ Κινηματογράφου τὸ σχολεῖο φταίει! Τὰ παιδιὰ μαθαίνουν σήμερα στὸ σχολεῖο νὰ διασκεδάζουν μὲ τέτοια μασκαραλίκια!»

σελάνης μπορεί να μεταφέρεται πολύ εύκολα ως την Τ.
—ως άκατέργαστο ύλικό. Στην πόλη Τ. μπορεί λοιπόν ν'
άναπτυχτή πολύ εύκολα μιὰ βιομηχανία πορσελάνης

— «Σωστά, τὸ μάντεψες! Ὁ τσουκαλᾶς μας ἀπὸ τὴ Σ.
ἔφυγε ἀμέσως καὶ πραγματικῶς βρῆκε καλὴ δουλειὰ στὰ
ἐργοστάσια τῆς Τ(ορτόζας)!

Τί αἴσθημα ὑπερηφάνειας στοὺς μαθητὲς μου! Τί λάμψη
στὰ μάτια τους! Δὲν τοὺς λέμε τίποτε, ὅλα τὰ βρίσκουν
μόνοι τους!

* * *

Ὁ γεωργός, ποὺ συνῶδευε τὸν τσουκαλᾶ στὴ Σ., βρίσκεται
πάντα ἐκεῖ καὶ βλέπει γύρω του μιὰ ξερὴ ἔκταση, ποὺ εἶναι
κατάλληλη μόνον γιὰ βοσκὴ ποιμνίων.

— «Δεῖξατέ του δρόμο σὲ καμιὰ γόνιμη γῆ!»

— «Πρέπει νὰ ἐρευνήσουν πρὸς τὴ θάλασσα, στὰ ΝΑ.
Ἐκεῖ θὰ πέφτουν ἄφθονες βροχές, γιατί ἐκεῖ κοντὰ πρὸς
τὰ βόρεια δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἔρημος, ποὺ ν' ἀπομακρύνῃ τὴ
βροχὴ.

— «Αὐτὸ συμβαίνει πραγματικῶς, λέγω. Ἐκεῖ εἶναι γόνιμη γῆ. Κι ἂν μαντεύω καλά, ὅπ' ἐκεῖ περνάει τὸ ὠκεάνειο ρεῦμα».

— «Ἐέρω. Ὑπάρχει λοιπὸν γλυκὸς χειμῶνας.»

— «Ἄ!» φωνάζει ἓνας. «Τότε ἢ «μακρινὴ χώρα» θὰ εἶναι
στὴ δυτικὴ παραλία τῆς Εὐρώπης!» Τώρα μερικοὶ παίρνουν
μυρουδιά! Τὸ πρᾶμα παρουσιάζεται πιά πολὺ «ἰσπανικά.»
Σὲ ἄλλους μιὰ εἰκόνα ταυρομαχίας προκαλεῖ τὴν χαρούμενη
ἀναφώνηση: Ἰσπανία!

* * *

Μὲ ἔξυπνη σκέψη οἱ μαθητὲς μόνιμοι τους βρῆκαν ὀλόκληρο
σακκὶ ἀπὸ γνώσεις γιὰ τὴ Β. Ἰσπανία. Γι' αὐτοὺς ἔχουν νὰ
σκεφτοῦν: Ἄν τώρα ἀντὶ τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ τσουκαλᾶ

βρίσκονταν στὴν Ἰσπανία ἓνας σιδερᾶς, ἓνας ὑφαντῆς,
ἓνας μεγαλέμπορος τροφίμων κι ἤθελαν νὰ βροῦν δουλειὰ;
Γιατὶ δὲ βρίσκει ὁ ὑφαντῆς δουλειὰ στὶς χώρες τοῦ μερι-
νός, ἀλλὰ μόνον στὴ Βαρκελώνη; Γιατὶ ὁ σιδηρουργὸς βρί-
σκει δουλειὰ ἐκεῖ, ὅπου συναντιῶνται σίδηρο, κάρβουνο καὶ
θάλασσα; Ποιὰ βιομηχανία μπορεί νὰ προοδέψῃ ἐκεῖ, ποὺ
βρίσκεται τοίγκος καὶ ἄφθονα κρέατα; (Κονσέρβες!).

Κοντὰ στὴ μιὰ ἀναγνώριση ἔρχεται ἡ ἄλλη. Ἔτσι γίνεται
ἡ ἀπόκτηση γνώσεων στὸ Σχολεῖο Ἐργασίας! Ἡ ἀνία, ποὺ
προξενεῖ ἢ διδασκαλία τῆς ὕλης, οἱ ἐπαναλήψεις κλπ. δια-
λύνεται μὲ τὴ χαρὰ τῆς εὐρέσεως μὲ δικές τους δυνάμεις!
Ἐνα παιδικὸ μυαλὸ δὲν εἶναι σήμερα σὰν μιὰ ἀποθήκη
ἀχρήστων, ποὺ μέσα της εἶναι ἀνακατωμένοι ἀριθμοὶ καὶ
ὀνόματα σὰν μιὰ σαλάτα! Γεωγραφικὲς γνώσεις βρίσκει
κανένας ὅ,τι ὥρα θέλει μέσα στὰ βιβλία, ἐμεῖς ὅμως φρον-
τίζομε γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν γνώσεων, ποὺ βρίσκονται στὰ
βιβλία!

* * *

Variatio delectat (ἢ ποικιλία εἶναι εὐχάριστη). Τὴν
ὑπόλοιπη Ἰσπανία πραγματεύομαι σύμφωνα μὲ τὴ μέθοδο
τῆς λογικῆς ἀκολουθίας. Βάζω τώρα γιὰ κέντρο τὴν πατρίδα
μας καὶ λέγω: «Γιὰ τὸ ἄλλο μάθημα κοιτάξετε στὴν κου-
ζίνα σας καὶ στὶς ἀποθήκες σας καὶ στοὺς δρόμους τῆς Λει-
ψίας καὶ γράψετε κάθε τι, ποὺ ἀναγνωρίζετε Ἰσπανικόν.» Ἄν
μάλιστα σᾶς εἶναι βολετό, φέρτε μου στὸ σχολεῖο ἐκεῖνα τὰ
πράγματα, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὴν Ἰσπανία!»

Κάθε μέρα μοῦ κουβαλοῦν τὰ παιδιὰ νέα πράγματα: Κρασί
ἀπὸ σταφύλι, μιὰ μποτίλια κρασί Μαλάγα, πορτοκάλια καὶ
μανταρίνια, ντομάτες, χουρμάδες, λάδι, φελλοὺς κάθε λογῆς,
ἰσπανικὸ πιπέρι καὶ λινίρι, ἰσπανικὸ κερί (βουλοκέρι), εἰκόνες
περιοδικῶν κι ἐφημερίδες, κουτιὰ σιγαρέτων μὲ ἰσπανικὲς
ἐπιγραφές, θερμομέτρα, δέρμα προβάτου, μιὰ μαντήλα, ἓνα
κουτὶ ἰσπανικὲς σαρδέλλες, τὸ Δὸν Κιχώτη κτλ.—ἓνα νόστιμο

ἀνακάτωμα, πού τὸ διαλέγομε καὶ τὸ ταχτοποιοῦμε!

Δυὸ βδομάδες προσπαθοῦμε νὰ συνδέσωμε τὶς γεωγραφικὰς ἔρευνες σχετικὰ μὲ τὴν Ἰσπανία καὶ στὸ τέλος προσπαθοῦμε ν' ἀναπαραστήσωμε στὴ φαντασία μας, πῶς θὰ φαινόταν μιὰ ἀποψη τῆς Γερμανίας σ' ἓνα σχολεῖο τῆς Ἰσπανίας!

Μιλοῦμε γιὰ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή καὶ ἀναγνωρίζομε τί εἶδους ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία ὑπάρχει μέσα στὸ γενικὸ δίκτυ τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ἰσπανίας. Τὸ μεγάλο πλεονέκτημα τοῦ διδακτικοῦ αὐτοῦ τρόπου βρίσκεται προπάντων σὲ τοῦτο, ὅτι στὸ κέντρο ὄλων τῶν γεωγραφικῶν παρατηρήσεων βρίσκεται ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα μας. Κάθε τέτοια διδαχὴ βασίζεται στὴν ἀποψη, ὅτι ἡ διδασκαλία δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ περνᾷ ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν· κι οἱ ποῖοι ἀδύνατοι ἀκόμη μαθητὲς ἔχουν πολὺ νὰ κερδίσουν ἀπὸ τέτοιες ὥρες διδασκαλίας.

Πάλι γυρίζω στὴ διδακτικὴ μέθοδο, πού μ' αὐτὴν πραγματεύθηκα τὴν Ἰσπανία: Νὰ τονώνετε τὴν πνευματικὴ σας δύναμη! Νὰ εἶστε δημιουργικοὶ! Νὰ προσπαθῆτε νὰ βρῖσκετε μὲ τὴ δική σας δύναμη, γιὰ νὰ μπορέσετε κι ἀργότερα στὴ ζωὴ σας νὰ τὰ βγάλετε πέρα!

6

«Οἱ δασκάλοι πολὺ πρόθυμα ἀναθέτουν διάφορες ἐργασίες στοὺς γονεῖς ἢ συγγενεῖς τῶν παιδιῶν.

Αὐτὸ τὸ λέγουν: «ἀγωγή μὲ τὸ πνεῦμα τῆς κοινότητος!»

Εἶναι ἀρκετὸς καιρὸς, πού ἀναγνωρίστηκε εὐτυχῶς, πῶς ἐμεῖς οἱ δασκάλοι προσπαθοῦμε νὰ δώσωμε στὰ παιδιά κάθε λογῆς παρατάσεις καὶ ἔννοιες ὀδηγώντας τα ἔξω, στὰ ἐργαστήρια καὶ στὰ ἐργοστάσια, στὰ πανηγύρια καὶ στὶς ἀγορές, ἀντὶ νὰ φλυαροῦμε χωρὶς ἄκρη γι' αὐτὰ τὰ πράγματα μέσα στὸ σχολεῖο. Καὶ τὰ λαϊκὰ στρώματα ἀκόμα ἐπιδοκιμάζουν τοὺς καλοὺς αὐτοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας. Ἐκεῖνο πού μαθαίνουν τὰ παιδιά ἔξω σὲ μιὰ μέρα, ὅταν μ' ἀνοιχτὰ μάτια παρακολουθοῦν τὴν καθημερινὴ ζωὴ, ἰσοδυναμεῖ ἴσως μὲ τὸ ἀποτέλεσμα θεωρίας δέκα ὥρῶν μέσα στὴ σχολικὴ αἴθουσα. Θὰ εἶναι ἀδιόρθωτος πεισματάρης κι ἐχθρὸς κάθε προόδου ἐκεῖνος, πού περιπαίξει ἓνα σχολεῖο λέγοντας, πῶς τὰ «παιδιά σκοτώνουν τὸν καιρό τους σὲ περιπάτους καὶ σὲ παιγνίδια!» ἢ ἄλλες τέτοιες ἀνόητες κατηγορίες γιὰ τὸ νέο σχολεῖο.

Μέσα στοὺς κύκλους τῶν γεωργῶν καὶ κηπουρῶν μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῖσκεται διαρκῶς καὶ μ' ὅλα αὐτὰ δὲν μποροῦμε πάντα νὰ παρακολουθοῦμε πολὺ τὶς ἐργασίες τους. Βέβαια, δὲν μποροῦμε νὰ ταξιδεύωμε μὲ τὰ παιδιά μας σὲ μιὰ ὑπόγεια σήραγγα, οὔτε νὰ καθόμαστε σὲ καρτέρι τὴ νύκτα μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Μποροῦμε ὅμως νὰ κάνωμε κάτι ἄλλο: νὰ παρακαλοῦμε ν' ἀρχωνται στὸ σχολεῖο μας ἐργάτες μεταλλείων καὶ κνηγοί, γιὰ νὰ διηγῶνται καὶ

μεταδίνουν στους μαθητές μας ὅ,τι καλύτερο ἔχουν ἀπὸ τὸ θησαυρὸ τῆς πείρας τους! Πόσες τέτοιες εὐκαιρίες, νὰ μαθαίνουν δηλ. τὰ παιδιὰ χίλιες γνώσεις ἀπὸ τὸ στόμα τῶν εἰδικῶν, ἄφηγε τὸ παλιὸ σχολεῖο ἀνεκμετάλλευτες! Ἐνας δάσκαλος ἤθελε κάποτε νὰ δώσῃ στὰ παιδιὰ του μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν κίνηση καὶ γενικὰ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων στὴ Νέα Ὑόρκη τῆς Ἀμερικῆς. Παραπλεύρως στὸ σχολεῖο του κατοικοῦσε μιὰ οἰκογένεια, πὺ φιλοξενοῦσε τὸ θεῖο, πὺ ἦρθε λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Αὐτὸς θὰ μπορούσε νὰ πάῃ εὐχαρίστως μαζί με τὴν ἀνηψιά του, πὺ εἶναι μαθήτρια στὸ σχολεῖο τους καὶ νὰ μιλήσῃ ζωντανὰ μιὰ ὥρα στὰ παιδιὰ γιὰ τὴν ἀμερικάνικη ζωὴ. Ἀλλὰ ἦταν σωστὸ νὰ τὸν παρακαλέσουν; Ἐπρεπε νὰ μπάσουν ἓναν ξένο ἄνθρωπο χωρὶς παιδαγωγικὴ μόρφωση; Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Αὐτὸ δὲν ἦταν σωστό! Μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια ἀφήσαμε αὐτὴ τὴν παλιὰ δασκαλικὴ ξιπασιά, πὺς ἐμεῖς μόνο τὰ ξέρομε ὅλα! «Σχολεῖο καὶ οἰκογένεια χέρι με χέρι!» Αὐτὸ εἶναι τὸ σύνθημα τοῦ σημερινοῦ σχολείου. Καθένας πὺ ξέρει καλύτερα ἀπὸ μᾶς ὠρισμένες γνώσεις καὶ ἔχει ἀποχτήσει καλύτερη πείρα, καλῶς νὰ ὀρίσῃ στὸ σχολεῖό μας, γιὰτὶ μᾶς εἶναι χρήσιμος συνεργάτης!

* * *

Μιὰ μέρα εἶπα στὰ παιδιὰ μου τῆς Δ' τάξης, πὺς τὴν ἐρχόμενη βδομάδα θὰ μιλήσωμε γιὰ ἐκεῖνο τὸ πουλί, πὺ τρῶει τοὺς ποντικούς, γιὰ τὴ **Βαμπακίνα** *

«Ὁ θεῖος μου εἶναι Δασονόμος κι ἔχει ἓνα τέτοιο πουλὶ βαλσαμωμένο», εἶπε ἓνα παιδί. Ἀμέσως φρόντισα νὰ συνεννοηθῶ με τὸ θεῖο τοῦ μαθητῆ καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μᾶς ἐπισκεφτῆ μιὰ μέρα καί, ἂν εἶναι δυνατό, νὰ φέρῃ μαζί

* Γερμ. *Bussard*—Τριόρχης ὁ μυοφάγος, κ. Βαμπακίνα. Ἀνήκει στὴν οἰκογένεια τῶν ἀραχατικῶν. Κοίταξε Ἀρ. Κουρτίδου: Εἰκόνες ἐκ τοῦ «βίου τῶν ζῴων.» Ἐδῶ θ' ἀναφέρωμε αὐτὸ τὸ πουλί με τὸ κοινὸ ὄνομα «Βαμπακίνα» (B).



Μιὰ ἐπίσκεψη πὺ ἔγινε δεχτὴ στὸ σχολεῖο με ἐνθουσιασμό: ὁ κ. Δασονόμος, θεῖος ἑνὸς μαθητῆ, ἀναλαβαίνει νὰ διδάξῃ στὰ παιδιὰ μιὰ ὥρα Φυσικὴ Ἱστορία καὶ διηγίεται διάφορες ἱστορίες, πὺ εἶδε με τὰ μάτια του, γιὰ ἓνα εἶδος γερακιοῦ, πὺ τρῶει τὰ ποντίκια (τριόρχης ὁ μυοφάγος ἢ Βαμπακίνα).

του και τῆ Β(αμπακίνα). Στὴν «αἴθουσα τῶν ἐποπτικῶν μέσων» ἔχομε κάθε λογῆς ἀρπαχτικά πουλιά· ἡμουν ὅμως προκαταβολικά βέβαιοι, πῶς οἱ μαθητές μου θάβρισκαν χίλιες φορές πῶς ἐνδιαφέρο τὸ πουλι τοῦ Δασονόμου παρὰ τὸ δικό μας.

Ὁ θεῖος δέχτηκε. Ὅποιος ξέρει νὰ διαβάζη μέσα στὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν, μπορεῖ νὰ φανταστῆ τί ἐντύπωση ἔκαμε στὰ παιδιά αὐτὴ ἢ εἶδηση, ὅταν τὴν ἀνάγγειλα. Ἡ χαρὰ αὐτὴ μεταβλήθηκε σὲ μεγάλον ἀλαλαγμό, ὅταν παρουσιάστηκε στὸ σχολεῖο ὁ Δασονόμος μ' ἓνα «μυστηριῶδες κιβώτιον». Μιὰ πράσινη οὐνιφόρμα στὸ σχολεῖο! Καὶ μάλιστα μ' ἓνα κιβώτιο; Κάθε καρδούλα χτυποῦσε δυνατά!

Ὁ κ. Δασονόμος πρῶτα πρῶτα ξετύλιξε τὴν Βαμπακίκα του. Μὲ μιὰ ἥρομη τρυφερότητα χάηδεψε τὸ φτέρωμα τοῦ πουλιοῦ, πὸν ἦταν σὲ ἀταξία. Φαντάζομαι ὅτι, ἂν ἐγὼ εἶχα προβάλλει στὰ παιδιά τὰ πῶς πειστικά ἐπιχειρήματα, ὅτι ἡ Β. εἶναι ἓνα ὠφέλιμο πουλι καὶ ἂν εἶχα ζητήσῃ νὰ μοῦ εἰποῦν τρεῖς φορές: «ἡ Β. εἶναι ὠφέλιμο πουλί», αὐτὰ δὲ θὰ ἦταν τίποτε ἀπέναντι στὴ βραθιὰ ἐντύπωση, πὸν ἔκαμε στὰ παιδιά αὐτὸ τὸ γεμᾶτο τρυφερότητα χάηδεμα τοῦ Δασονόμου στὸ φτέρωμα τοῦ πουλιοῦ!

«Σᾶς ἔφερα ὅμως κι ἓν' ἄλλο ὠραῖο πρᾶμα», εἶπε ὁ Δασονόμος, «κάτι πὸν δὲν τὸ βλέπετε κάθε μέρα!». Ξεδίπλωσε μιὰ μεγάλη φωλιά, φτιασμένη χονδροειδῶς ἀπὸ κλαδιὰ λυγαριᾶς καὶ ἐλάτου καὶ μὲ τὰ ἀπομεινάρια ζῶων, πὸν εἶχε φαγωμένα ἡ Β.

«Τί ἀνάβαθη πὸν εἶναι αὐτὴ ἡ φωλιά!», λέει ὁ Δ., «σὰν μιὰ πιατέλλα!».

«Βέβαια, γιατί ἡ Β. δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ κρύβῃ τὰ μικρά της, ἀφοῦ....»

«Ἄλτ! κ. Δασονόμ. Τὰ παιδιά μποροῦν νὰ βάλουν σὲ λίγη κίνηση τὸ ἀξιότιμο κεφαλάκι τους!»

«Ἐέρω», σκέφτηκε ἓνας μαθητής. «Ἡ Β. δὲν ἔχει ἔχτρούς· στὴ φωλιά της δὲν τὴ φτάνει κανένα ζῶο».

«Ναί, ἀλλὰ πῶς προφυλάγεται ἀπὸ τὰ κακὰ παιδιά, πὸν



Οἱ μαθητές μου ξετάζουν προσεχτικά τοὺς βόλους τῆς φωλιᾶς τῆς Β., πὸν ἔφερε ὁ Δασονόμος, καὶ βρίσκουν ἔξὸν ἀπὸ δέρμα κι νύχια ποντικῶν κι ἓνα ράμφος πουλιοῦ!

πετοῦν πέτρες στὴ φωλιά της;»—«Σωστά! Κρύβει τὴ φωλιά της στὴν κορφή τοῦ δέντρου. Τόσο ἐπιτήδεια τὸ κάνει αὐτό, πὸν ἐγὼ ὁ ἴδιος πολὺν καιρὸ προσπαθοῦσα καὶ δὲν μποροῦσα νὰ τὴ βρῶ. Ξέρετε στὸ τέλος πῶς τὴ βρῆκα;» Ὁ Δασονόμος ἔβγαλε ἀπὸ τὴ τσέπη του ἓνα ζευγάρι βόλους μεγάλους σὰν καρύδια! «Αὐτοὶ οἱ βῶλοι μοῦ τὴν πρόδωκαν! Αὐτὸ εἶναι ἓνα πρᾶμα, πὸν τὸ ξερνᾶ ἡ Β., γιατί εἶναι πολὺ βαρὺ στὸ στομάχι της».

Τὰ παιδιά πήραν τὸ μυστηριώδικο αὐτὸ κουβαράκι καὶ τὸ ξέτασαν προσεχτικὰ κάνοντάς το κομματάκια. "Α! τί βλέπουν; ἄπειρα μικρὰ ποντικόνυχα καὶ μικρὰ κομματάκια ἀπὸ δέρμα κολλημένα σφιχτά. «Τί; καὶ πούπουλα πουλιῶν, κ. Δασονόμε; Κι ἓνα μικρὸ ράμφος;»

«Ἡ Β. εὐχαριστιέται πολὺ, ὅταν πηγαίνει σὲ κυνήγι ποντικῶν. Κάπου κάπου ὅμως τρώει λαίμαργα καὶ κανένα σπουργίτη. Πρωτύτερα νόμιζαν πολλοί, πὼς ἡ Β. εἶναι βλαβερὸ πουλί, ἐγὼ ὅμως εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τί τρώγει στὸ φαί της».

«Διηγηθῆτε μας, παρακαλῶ κ. Δασονόμε!»

«Μ' ὄλες τίς λεπτομέρειες!» πρόσθεσε ἓνας ἄλλος. "Ἐφεραν μιὰ καρτέλα στὸ Δ. καὶ καθίσαμε ὅλοι γύρω του.

— «Καθόμουν μιὰ μέρα στὴν ἄκρη τοῦ δάσους, παραμονεύοντας ἓνα ζαρκάδι. Στὰ βαθιὰ χαράματα βλέπω ἐκεῖ κοντὰ ἐπάνω σ' ἓνα πεῦκο μιὰ Β. Κοίταξε ἀκίνητη, ἀγριωπὴ κατὰ τὸ δρόμο, πὺ χωρίζε ἓνα χωράφι μὲ βρώμη ἀπὸ τὸ δάσος. Τί νὰ κοίταξε ἄρά γε; Παίρνω τὰ κιάλια μου καὶ κοιτάζω: ἓναν ποντικὸ! Γύριζε πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ χωράφι τῆς βρώμης καὶ τώρα τραγάνιζε κάτι στὸ δάσος: ἓνα βαλανίδι. Κακόμοιρο ποντικῆκι, σκέφτηκα, νάξερές ποιὸς σὲ φερμάρει!

— «Μὰ μπορεῖ ἡ Β. νὰ ἰδῆ τὸ ποντίκι;» ρώτησε ἓνας.— «Σεῖς εἶπατε, πὼς ἦταν ἀκόμη μισοσκότεινα καὶ πήρατε τὰ κιάλια γιὰ νὰ ἰδῆτε».

— «Μ' ἀρέσουν αὐτὰ τὰ διαβολάκια!», ψιθύρισε ὁ Δασονόμος γυρίζοντας σ' ἐμένα, «μπαίνουν βαθιὰ στὸ ζήτημα!» Ὑστερα ξήγησε στὰ παιδιά, πὼς ἡ Β. ἔχει ἓνα βλέμμα πολὺ διαπεραστικὸ καὶ ξακολούθησε τὴ διήγησή του: «Ἀργὰ ἀργὰ τέντωνε τίς μεγάλες τῆς φτεροῦγες. Ἐξαφνα πετάχτηκε, ὠρμησε σὰ σαῖτα πρὸς τὰ κάτω ἀνοίγοντας γρήγορα σὰν ἀστραπὴ τῆς φτεροῦγες τῆς!»

«Ἐκεῖ ἔβαλε φρένο!»

«Ἀκριβῶς. Τὸ ποντικῆκι θέλησε νὰ ξεφύγῃ, μὰ τότε ἡ

Ἡ Β. χύμιζε πάντα τὸν σὰ
σαῖτα — φερμάρει τὸν ποντικὸ
καὶ τὸν γραπνῆναι μὲ τὰ περὶ-
νια τῆς ὅσο νὰ τῆς τέσσαρα-
ἔχει καταχωνιάσει πομμὸς πον-
τικινοῦ — Πάιφ! τῶσπρε!



Εἴμαστε μιὰ εἰταιρεία, πὺ ἐκμεταλλεύεται τοὺς ἐπισκέπτες τῆς ἴσαμε τὸ ἐλάχιστο. Αὐτὴ τὴ στιγμή ἓνας μαθητὴς ἀρπάζει κάθε φράση καὶ ἀγνωστὴ λέξη, πὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δασοκόμου καὶ τὴ γράφει, στὸν πίνακα. Ἔτσι πλουτίζουμε τὸ λεξιλόγιό μας καὶ τὸ φραστικὸ μας μὲ νέες γλωσσικὲς εἰκόνες, πὺ βάζουν στὸ ὕφος μας νέο αἶμα.

Β. ἀπλώνει τὰ μυτερὰ νύχια της καὶ στὴ στιγμὴ γραπώνει τὸ ποντικᾶκι!»

— «Ἄλτ!», εἶπα ἐγώ. «Πρέπει νὰ γράψωμε στὸν πίνακα ὅλες αὐτὲς τὶς ἐκφράσεις τοῦ κ. Δασονόμου, ποὺ μᾶς εἶναι ἄγνωστες, γιὰ νὰ μὴ τὶς λησμονήσωμε!» Ἀληθινά, ἡ γλῶσσα τῶν κυνηγῶν, τῶν ναυτικῶν, τῶν διαφόρων χειροτεχνῶν εἶναι θαυμάσια πλαστικὴ! Μοῦ φαίνεται, πὼς δὲν ὑπάρχει καλύτερος τρόπος νὰ καλυτερέψῃ κανένας τὸ ὕφος του ἀπὸ τὸ νὰ δέχεται τὴ συχνὴ ἐπίδραση τέτοιων γλωσσικῶν φράσεων, ποὺ συνοδεύονται μὲ «τὴν κατ' αἴσθησιν ἐποπτεῖαν».

Ὁ Δασονόμος ξακολούθησε: «Ὅχι τὸ σπαθὶὰ μυτερὰ περόνιασαν μὲ μᾶς τὸ κορμὶ τοῦ ποντικιοῦ! Γιὰ ψηλαφήστε τὰ νύχια της! Γρήγορα σὰν ἀστραπὴ τότε πέταξε στὸ πεῦκο κρατώντας τὸ ποντικᾶκι!»

Ὁ μαθητὴς, ποὺ μπῆκε σκοπὸς καὶ στέκει κοντὰ στὸν πίνακα κρατώντας καρτέρι γιὰ καμμιά σπάνια γλωσσικὴ ἐκφραση, ἔχει πολλὴ δουλειά.

«Ἀκούω ἀκόμα τὸν ποντικὸ, ποὺ σκούζει. Ἐξαφνα βλέπω τὴν Β. νὰ τὸ σκάζῃ.—Φάπ! ἔγινε ἄρατη!»

Νὰ πάλι ἓνα γλωσσικὸ κειμήλιο: «ἔγινε ἄρατη». Τί κατάλληλα παρασταίνει ἡ κυνηγετικὴ αὐτὴ φράση τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ πουλιοῦ.

— «Ξέρω, ποῦ πῆγε», εἶπε ἓνας μαθητὴς. «Στὴ φωλιά της, στὰ παιδιὰ της».

— «Σωστά! Εἶναι τώρα δεκαπέντε μέρες, ποὺ βγῆκαν ἀπὸ τ' αὐγὰ της τρία μικρὰ Β. Τώρα πὰ ξεπετάχτηκαν. Τί ὄρεξη ποὺ ἔχουν τ' ἀμάλλιαγα! Κάθε μικρὴ Β. χρειάζεται δώδεκα ποντίκια τὴν ἡμέρα, ἢ μεγάλη εἴκοσι! Λογαριάστε τώρα πόσα ποντίκια ξεπαστρέυει μιὰ ὀλόκληρη οἰκογένεια σ' ἓνα μῆνα! Ἡ Β. ὅμως δὲν τρώει μόνο ποντίκια. Κάθε βράδυ ἔγραφα σ' ἓνα τετράδιο ὅ,τι ἔβλεπα τὴν ἡμέρα στὸ δάσος. Ἀκόμα καὶ κάτι νόστιμα στρατιωτικὰ σκέρτσα τῆς φιλενάδας μας Β.»

Φανταστῆτε τὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν μου, ὅταν ὁ Δασονό

μος ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ ἡμερολόγιό του καὶ ἄρχισε νὰ φυλλομετρᾷ.

«Μιὰ μέρα στεκόμουν στὴν ἄκρη τοῦ δάσους παραμονεύοντας νὰ ξεπαστρέψω ἓνα γεράκι. Βλέπω τότε ἓνα χοντρὸ μυωξό, ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν τρύπα του, γιὰ νὰ κάμῃ λίγο περίπατο. Μὲ μᾶς πέφτει ἀπάνω του μιὰ Β. καὶ τὸν γραπώνει τὸ μυωξό μας. Αὐτὸς ὁ κακόμοιρος προσπαθεῖ νὰ ὑπερασπιστῆ καὶ μὲ λύσσα δαγκάνει γύρω του μὲ τὰ μυτερὰ δόντια του. Τί λέτε, μόλις μάτωσαν τὰ πόδια τῆς Β., ν' ἄφησε τὸν παμπόνηρο δαγκανιάρη;»

Ἄλλοι ἔλεγαν ναὶ καὶ ἄλλοι ὄχι. Ὁ Δασονόμος χαϊρόταν, ποὺ ἔφερε τὰ παιδιὰ σὲ δύσκολη θέση, καὶ χαμογελώντας χτυπᾷ μ' ἓνα κλειδὶ τὶς κεράτινες ἀσπίδες, ποὺ προστατεύουν τὰ νύχια τῆς Β.

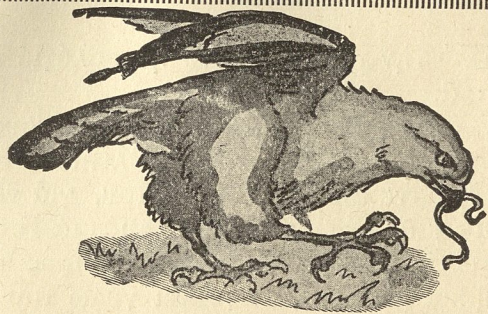
«Ἡ Β. λέει μὲ τὸ νοῦ της: δάγκανε ὅσο θέλεις, μυωξέ μου, ἂν σοῦ ἀρέσῃ! Μὲ τὸ μυτερὸ σὰν σπαθὶ ῥάμφος της χτυπᾷ μιὰ στὸ κεφάλι τοῦ μυωξοῦ καὶ τὸν ἀφήνει ξερό, κόκκαλο!

Ὁ καλοθρεμμένος μυωξὸς ἔχει κρέας πολὺ νόστιμο. Ἄ, θὰ μπῆ στὴ γούλα της (πρόλοβο)».

— «Τί θὰ εἶπῃ στὴ γούλα της;»

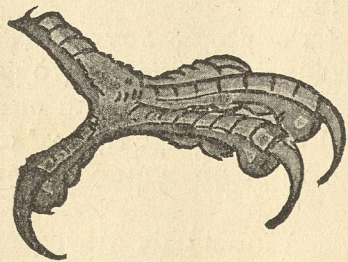
— «Ἡ νεαρὴ Β. ἔχει ξεπαστρέψῃ σήμερα 8 ποντικούς, ἓνα μπούτι μεγάλου ποντικοῦ, μιὰ μερίδα ἀπὸ σαπίτη, ψητὸ μυωξοῦ καί, γιὰ ἐπιδόρπιο ἴσως, ἓνα βάτραχο καὶ μιὰ σαύρα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ μυωξὸς δὲ χωρεῖ στὸ στομάχι της, γι' αὐτὸ τὸν κρατεῖ στὴ γούλα της. Αὐτὸ τὸ μικρὸ καμαράκι χρησιμεύει γι' ἀποθήκη φαγητοῦ».

Ὁ Δασονόμος τώρα διηγέται στὰ παιδιὰ τὶς στενοχώριες, ποὺ ἔχει ἡ Β. τὶς βδομάδες, ποὺ ὅλο βρέχει. Βρίσκει ἀκόμα εὐκαιρία νὰ μιλήσῃ σὲ παιδιὰ δέκα χρόνων γιὰ τὸν ἀγῶνα ὑπάρξεως καὶ γιὰ δέκα λογίων ποικιλίης τῆς Β. — ὅ,τι κολλήσῃ! Ὅταν ἔρχονται στὸ σχολεῖο ἐπισκέψεις ἰδιωτῶν, πρόκειται βέβαια γιὰ μεγάλες γενικὲς ἐντυπώσεις μόνο. Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ γνωρίσουν τέτοιους ἀνθρώπους, ποὺ μέσα τους, σὰν θεϊκὴ λαμπάδα, καίει ἡ ἀγάπη στὸ ἐπάγγελμα τους.



«Έτσι προοιμιάζεται ή μικρούλα Βαμβακίνα στο κνήγι τής οχιάς μ' ένα γρήγορο φτερούγισμα άρπάζει ένα μεγάλο σκυλήκι.»

Αυτά τὰ σκίτσα τὰ έκαμε ένας άλλος επισκέπτης του σχολείου, ένας νεαρός σπουδαστής του Πολυτεχνείου, για να παραστήσωμε με εικόνες τή διήγηση του Δασοκόμου. Αυτό ίσως φαίνεται άσήμαντο. Για ένα όμως μαθητή του σχολείου, που έχει ταλέντο ζωγραφικής έχει πολλή σημασία για τήν έκλογή του επαγγέλματός του, γιατί συναισθάνεται τή χαρά τής δημιουργίας ενός νεαρού καλλιτέχνη.



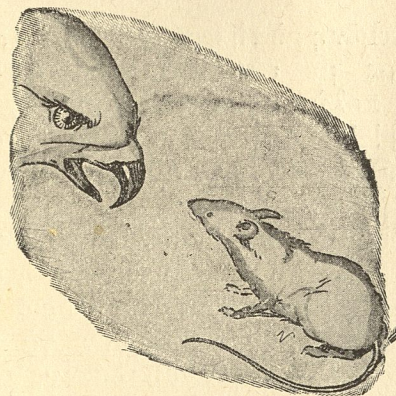
«Με τὸ δομητικὸ πέταγμα φάνηκαν τὰ προφυλακτήρια τῶν νυχιῶν τής.»

Ὁ Δασονόμος φυλλομετρῶ παρακάτω.

«Μιά μέρα παρατήρησα ένα πρῶμα πολὺ ἀξιοπεριεργο. Μιά Β. ρίχτηκε ἐνὸς ποντικοῦ. Δὲν τὸν εἶχε πιάσει ἀκόμα μιά,-περιεργο πρῶμα!—ὁ ποντικὸς δὲ σάλεψε καθόλου ἀπὸ τή θέση του.»

— «Θὰ φοβήθηκε πολὺ.»

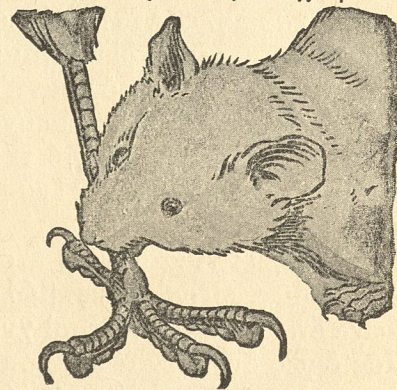
— «Ναί, ἀλλὰ δὲ συνήρθε καθόλου ἀπὸ τήν τρομάρα του ; Για κοιτάξτε : τὰ μάτια



«Τὸ ποντικάκι ἔμεινε ξερό σὰν ὑπνωτισμένο.»

ναμε ξεροί!»

Ὁ Δασονόμος ἐξακολουθεῖ νὰ διηγέται ὕστερα, πῶς ένα καλοκαιρινὸ πρωὶ παρακολούθησε τήν τέχνη του πετάγματος τής οἰκογένειας τής Β. Πολλές φορές ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπολάψαμε τέτοια παιγνίδια· σὲ μιὰ ἐκδρομὴ εἶχαμε παρατηρήσει μιὰ μπαμπάκινα, πού πετοῦσε μεγάλοπρεπα στὸν ἀέρα· ἡ λάμψη τοῦ ἡλίου, πού βασίλευε ἐκείνη τή στιγμή, ἔρριχνε ἐπάνω στὰ φτερά του, μιὰ ἀνταύγεια πού φαινόταν σὰν μαντύας χρυσός. Ὅταν ὁμως ὁ γέρο Δασονόμος κάνη



«Δάγκωνε ὅσο θέλεις, μυωξέ μου, ἀφοῦ σ' ἀρέσει!»

μιὰ τέτοια περιγραφή και τελειώνη με τὴ φράση: «αὐτὸ εἶναι θαυμάσιο!» στέκεται κανέννας με εὐλάβεια και κοιτάζει.— Τότε ἔρχεται μιὰ στιγμή πολὺ κρίσιμη γιὰ τὴ σχέση τῶν παιδιῶν πρὸς τὴ φύση! Ἡ ἀγάπη τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴ φύση μεταδόθηκε στὶς παιδικὲς καρδιές!

Πολὺ διασκεδαστικὰ μᾶς διηγήθηκε ὁ Δασονόμος, πῶς τὰ μικρὰ τῆς Β. γυμνάζονται και κάνουν ἀσκήσεις κυνηγιοῦ. Στὴν ἀρχὴ μαθαίνουν νὰ σκαρφαλώνουν στὰ κλαριά και νὰ μαζεῦν νυχτοπεταλοῦδες. Ἔπειτα μποροῦν νὰ γυρεῦν μαζί με τὴ μητέρα τους στὸ χῶμα τοῦ δάσους κάμπιες και σκουλήκια. Μιὰ φορὰ εἶδα, πῶς μιὰ μικρὴ Β. τὰ ἔβγαλε πέρα σ' ἓνα φοβερὸ ἀγῶνα! Χτυποῦσε τὶς φτεροῦγες της, γύριζε δῶ και κεῖ χοροπηδοῦσε—τέλος ἔπιασε τὸ θῆραμά του: ἓνα σκουλήκι τῆς γῆς! Ἕνας ἄλλος μικρὸς διαβολάκος ἦταν ἔτοιμος νὰ σπάση ἓνα σάλιαγκα—προσσηκη γιὰ τὸ κυνήγι τοῦ μυωξοῦ—ὅταν ἔξαφνα φώναξε ἡ μητέρα του: «Γιέε...γιέε...» Τὰ μικρὰ ὄρμησαν ἀμέσως και σκαρφάλωσαν στὰ δέντρα. Εἶχε ἰδῆ ἡ Β. μιὰ ὀχιά νὰ σέρνεται κατὰ γῆς. Αὐτὴ βέβαια δὲν εἶναι δουλειὰ γιὰ ἀρχαίριους, ἀφοῦ και ἡ Β. δὲν εἶναι ἐξασφαλισμένη ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς ὀχιάς, ὅπως ὁ σκαντζόχοιρος.

Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Δασονόμου τοῦ θυμίζει μιὰν ἄλλη εἰκόνα: «Ἡ κ. Β. με τὸ γιό της φάνηκε στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ. Κάθησε ἐπάνω σ' ἓνα δέντρο, ποῦ ἔτυχε νὰ εἶναι ἐκεῖ.....».

«Σκέφτηκα: τί κάνουνται ἔτσι σὰν κούτσουρα!»

«Ἀκριβῶς. Μέσα στοὺς βόλους τοῦ χώματος γλίστρησε ἔξαφνα ἓνα ποντικᾶκι. Σσσο! χυμᾶ ἡ Β. Ὁ μικρὸς της μπουνταλᾶς ὅμως ἄργησε νὰ χυμῆση στὸ ποντικᾶκι και τώρα κάθεται στὶς μικρὲς πέτρες και σίγουρα θὰ τρίφτηκαν τὰ νυχάκια του. Ὁχι, εὐτυχῶς ἔχει τὸ κεράτινο περίβλημα! Κοιτάξτε τὰ κεράτινα σφαιρώματα! Χαηδέψατέ τα με τὰ χέρια σας ἐπάνω στὸ θρανίό! Ἡ Β. μαλλώνει τὸ παιδί της, γιατί κάθεται ἀκόμα στὸ χῶμα και χαζεύει με τὸν ποντικὸ, ἀντὶ



Ἔστερ' ἀπὸ τὸ δασονόμο, τὸ ζωγράφο, τὸν ἠθοποιό, τὸν ἀεροπόρο, ἓνας νέος ἐπισκέπτης τοῦ σχολείου μας: Ἕνας ὁδηγὸς ἀτμομηχανῆς, πατέρας ἑνὸς μαθητῆ. Διηγείται ἓνα ταξίδι του μέσα σὲ μιὰ ὀμιχλώδη νύχτα. Τὴ στιγμή αὐτὴ περιγράφει, πῶς ἔξαφνα βλέπει κόκκινο φῶς μπροστά του και βάζει ἀμέσως φρένο.

νά γυρίση γρήγορα και νά καθίση στο δέντρο. Αυτό πρέπει νά γίνεται στη στιγμή. Πέταγμα κάτω, άρπαγμα, ανέβασμα στο δέντρο! Γιατί τόση βία; Γιατί μπορεί νά είναι καμιά άλεπου μέσα στα στάχια και νά παραμονεύη».

Τò κουδούνι τοῦ σχολείου τάρραξε τήν κατανυχτική άκρόαση τῶν παιδιῶν.

— «Παρακαλῶ, μείνετε μιὰ ὥρα ἀκόμη, κ. Δασονόμε!»

— «Σᾶς παρακαλοῦμε νά μείνετε ὅλο τὸ πρωί!»

— «Μόνον ἓνα θὰ σᾶς διηγηθῶ ἀκόμη. Τί νομίζετε, πῶς ὑποχρεώθηκα νά ἰδῶ μιὰ μέρα στο δάσος; Οἱ γονεῖς Β. εἶχαν ρίξει ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιά τους ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά, γιατί τὸ παιδάκι εἶχε γεννηθῆ τυφλό. Δὲ σᾶς φαίνεται φοβερὸ αὐτὸ τὸ πρᾶμα;

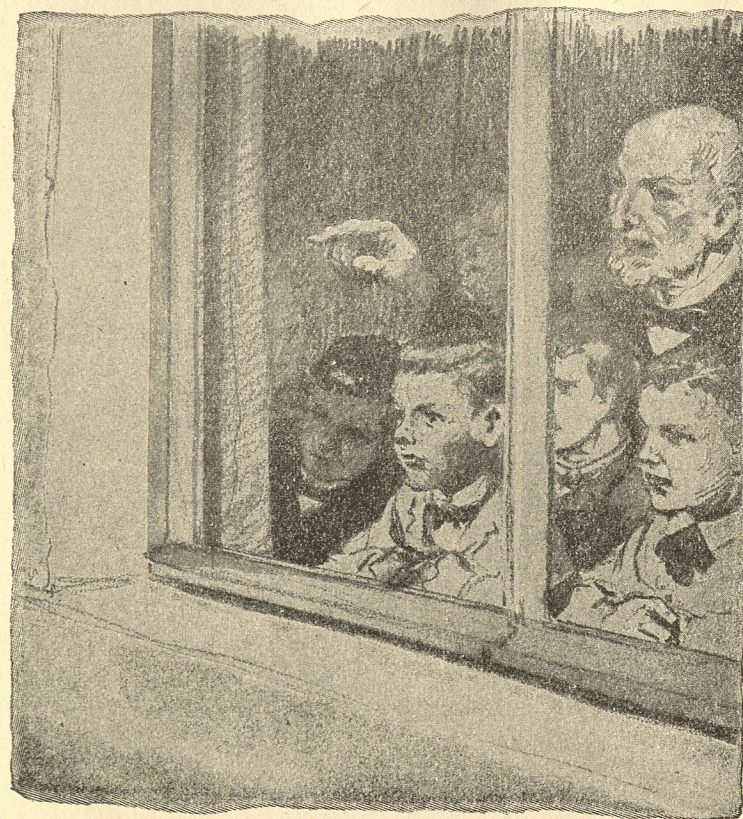
Μερικοὶ ἔλεγαν: «Θὰ πέθαινε ἀπὸ τὴν πείνα!»

Ἄλλοι: «Μά, μπορούσαν νά τὸ χορταίνουν και τὸ τυφλό. Δὲν ἔπρεπε νά τὸ πετάξουν!»

Ὁ Δασονόμος τοὺς ἀφήνει νά βροῦν μόνοι τους τὴν ὀρθὴ ἀπάντηση. Γιὰ νά τοὺς δείξη πῶς οἱ Β. μόλις βρίσκουν τὸ χειμῶνα και γιὰ τὸν ἑαυτό τους τροφή, τοὺς παρουσίασε ἀκόμη και μιὰν ἄλλη εἰκόνα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό του:

«Τὸ βλέπω σὰν νά ἦταν χθές! Μία Β. κάθεται λυπημένη σὲ μιὰ λεύκα. Τὸ χιόνι τῆς καίει τὰ μοῦτρα. Ὁ μυωξὸς κοιμᾶται στὴ φωλιά του. Οἱ ποντικοὶ μ' αὐτὸ τὸ βρωμόκαιρο μένουν στίς τρύπες τους. Πῶς γουργουρίζει τὸ στομάχι της ἀπὸ τὴν πείνα! Πετᾶ σὲ μιὰ φράχτη ἀπὸ ἀγριοτριανταφυλλιές και τσιμπᾷ τοὺς κόκκινους σπόρους τους. Τὸ αἷμα τοῦ ποντικοῦ ὅμως εἶναι πολὺ νοστιμώτερο! Στὴ γράνα μέσα βρίσκει μιὰ ψόφια καρακάξα. Πφ! Τί σκληρὸ πού εἶναι τὸ παγωμένο κρέας! Ὁ χειμῶνας ἔχει ξαπλώσει τὸ μεγάλο του λευκὸ σεντόνι σ' ὅλους τοὺς νόστιμους μεζέδες και τοὺς σκέπασε - ἀνάποδε κόσμε!

Ἀκούονται τουφεκισμοί! Πέρασμα κυνηγῶν! Ἡ πεινασμένη Β. ἀρπάζει ἓνα λαγουδάκι χτυπημένο μὲ σκάγια, πὺν ἤθελε νά κρυφτῆ στο δάσος και νά πεθάνη ἐκεῖ. Κι ἐνῶ τοιμάζονταν νά φάγη τὸ Χριστουγεννιάτικο ψητό της, ἔκατὸ



Μαθήματα πὺν οἱ μαθητές μου δὲ θὰ τὰ λησμονήσουν ποτὲ στὴ ζωὴ τους: Ὁ παππούλης ἑνὸς μικροῦ μαθητῆ μᾶς διηγίεται, πῶς ἦταν πρὸ 70 χρόνων ἢ περιοχὴ ἐκεῖνη, πὺν σήμερα εἶναι χτισμένο τὸ σχολεῖο μας.

καρακάξες πεινασμένες πέφτουν επάνω της με τὰ ράμφη τους κι ὁ βασιλιάς τοῦ δάσους εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑποχωρήσει, ἀφοῦ βρέθηκε μπροστά σὲ ὑπέρτερη δύναμη!»

Σφίγγω τὸ χέρι τοῦ Δασονόμου.

«Ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες ὥρες τῆς ζωῆς μου», μοῦ εἶπε συγκινημένος. «Ὅταν κανένας ἀντικρίξει αὐτὰ τὰ σπινθηροβόλα μάτια τῶν παιδιῶν καὶ μπορῆ ν' ἀνακοινώσει στ' ἀνθρωπάκια αὐτὰ ὅ,τι ἔχει ἀπὸ τὴν πείρα του, ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ὠραιότερο στὸν κόσμο;»

Καὶ ἀκριβῶς, ὅπως κρίνει ὁ Δασονόμος, ἔτσι κρίνουν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας. Γι' αὐτό: Ἐμπρός, ἄς μπαίνη στὸ σχολεῖο ὁ καθένας, ποὺ ἔχει νὰ μεταδώσει στὰ παιδιά γνώσεις, ποὺ τὰ εὐχαριστοῦν καὶ ποὺ τὰ μορφώνουν!

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα πρέπει νὰ ἐπαναληφτοῦν αὐτὰ—ἢ ἐπανάληψη εἶναι πάντα ἢ μητέρα τῆς μαθήσεως. Στὸ παλιὸ ὅμως σχολεῖο ἢ ἐπανάληψη ἦταν ἰσοδύναμη μ' ἓνα κρούσι. Ἄρχισε μιὰ σαχλὴ σειρὰ ἐρωτήσεων ἢ ὄφειλαν τὰ παιδιά νὰ διηγηθοῦν μιὰ φορὰ ἀκόμη. Σὲ ποιόν; Στὸ δάσκαλο ποὺ τὴν ξέρει τὴν ἱστορία! Μπορεῖ καθένας νὰ καταλάβει τί ἐνδιαφέρον ἔχουν τὰ παιδιά σὲ τέτοια πράγματα! Σήμερα ἀπεναντίας κάνομε στὰ παιδιά πιὸ ἐνδιαφέρουσες ἐπαναλήψεις.

Πολλὲς φορὲς ἐρχόταν στὸ σχολεῖο νὰ μ' ἐπισκεφτῆ ἓνας παλιὸς συμμαθητῆς μου, ἓνας καλλιτέχνης ζωγράφος ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο. Τὸν παρακάλεσα νὰ μείνῃ μιὰ ὥρα κοντά μας σὰν ξένος μας. Ἦρθε τὴν ὥρα, ποὺ μέσα στὶς καρδιὲς τῶν μαθητῶν μου ἔμενε φρέσκη ἀκόμη ἡ ἐντύπωση τοῦ Δασονόμου.

— «Διηγηθῆτε, παιδιά, στὸν ἀγαπητό μας ἐπισκέπτη τί μάθατε χτὲς γιὰ τὴν Βαμπακίνα. Ὁ νεαρὸς αὐτὸς κύριος θὰ τὰ ζωγραφίσει ὅλα ἀμέσως στὸν πίνακα!»

Φαντάζεται κανεὶς τώρα μὲ τί πυρετώδη ζήλο μιλοῦσαν

τὰ παιδιά, γιὰ ὅσα εἶχαν μάθει χτὲς; Ὅλη ἡ χτεσινὴ χαρὰ διατηριόταν μέσα τους καὶ ζωγραφιζόταν στὰ πρόσωπά τους! Δὲν καταλάβαιναν, ὅτι πρόκειται γιὰ ἐπανάληψη! Καὶ ὁ ζωγράφος μας ἔκαμε στὸν πίνακα τὰ ἀπλὰ αὐτὰ σκίτσα, ποὺ βλέπετε στὶς σελίδες 120 καὶ 121. Μὲ χαρούμενη ἀπομίμηση γέμισαν ἀπ' αὐτὰ τὰ τετράδια τῶν σκίτσων, ποὺ ἔχουν οἱ μαθητῆς μου.

Δὲ θέλομε λοιπὸν νὰ εἴμαστε δασκάλοι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ποὺ νόμιζαν πὼς τὰ ξέρουν ὅλα, ἀλλὰ ὀργανωτὲς τῆς ἐργασίας, ποὺ μορφώνει σκηνοθέτες. Ἀκόμη κι' ὅταν ὁ ἐξερευνητῆς, ὁ καλλιτέχνης, ὁ δουλευτῆς μιλώντας στὴ σχολικὴ κοινότητα μιλῆ ἀνώμαλα, κομπιάζει καὶ δὲ διηγίεται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς παιδαγωγικῆς τέχνης καὶ τοὺς ψυχολογικοὺς νόμους, ἀκόμη καὶ τότε οἱ ξένοι αὐτοὶ μποροῦν ἀσφαλῶς νὰ ἀντικαταστήσουν ἐμᾶς τοὺς δασκάλους σὲ ὅλα ὅσα ξέρουν καλύτερα ἀπ' ὅ,τι τὰ ξέρομε ἐμεῖς· μποροῦν νὰ συμπληρώσουν τὴν ἐργασία μας! Ἄλλοτε εἴχαμε προσκαλέσει ἓναν ὀδηγὸ ἀτμομηχανῆς· ἄλλη φορὰ ἓναν ἀεροπόρο, ἄλλη φορὰ μιὰ ἠθοποιό, ποὺ δίδαξε τὸ ρόλο μιᾶς μητέρας καὶ ποὺ γιὰ τὸ ρόλο αὐτὸ εἶχε μακιγιαριστῆ κατάλληλα.

Εἶχα παρακαλέσει ἄλλοτε ἓνα γηραιό, σεβαστὸ κύριο νὰ μᾶς διηγηθῆ κάτι ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν περιχώρων μας καὶ ὀφείλω ἐντίμως νὰ ὀμολογήσω: Μιὰ τέτοια ὥρα Πατριδογραφίας, μιὰ τέτοια ἐσωτερικέψη ζωῆς ποτὲ δὲ θὰ μπορούσα νὰ χαρίσω στὰ παιδιά μου, κι ἂν ἀκόμα μιλοῦσα τὴ γλῶσσα τῶν «ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων».

«Ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τὴν τάξιν κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας!», ἔγραφε στὸ παλιὸ σχολεῖο μιὰ πινακίδα κολημένη στὴν πόρτα κάθε αἴθουσας τοῦ σχολείου. Ἡ πινακίδα αὐτὴ πρέπει σήμερα νὰ ἀντικατασταθῆ μὲ τὴν ἀκόλουθη: «Παρακαλεῖται νὰ μπαίνη μέσα ὀποιοσδήποτε καλὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ χαρίσει λίγη μόρφωση στὰ παιδιά!».

«Οἱ δασκάλοι δὲν ἔχουν καμιά θρησκεία μέσα τους, τὸ θρησκευτικὸ ὅμως σχολεῖο θὰ τοὺς φέρη σὲ θεογνωσία».

Ἐμεῖς οἱ δασκάλοι κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος πρεσβεύομε τὸ λαϊκὸ σχολεῖο. Λαϊκὸ σχολεῖο θὰ εἶπῃ εἰδωλολατρικὸ σχολεῖο μὲ τὸν πολιτισμὸ τῶν κατοίκων τῆς Μελανησίας! Οἱ τοῖχοι τοῦ λαϊκοῦ σχολείου εἶναι στολισμένοι μὲ καρικατοῦρες ἀγίων, μὲ διακωμωδήσεις κληρικῶν· σὲ κάθε διαμέρισμα ἀκούεται βοή ἀγρίων τραγουδιῶν, γεμάτων μῖσος ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας!

Δὲν εἶναι ἀλήθεια, πατέρες καὶ μητέρες, πὼς ἔτσι σὰς ἔχουν παροστήσει οἱ κληρικοὶ τὸ λαϊκὸ σχολεῖο;

Στὴν πραγματικότητα ὅμως τὰ πράματα εἶναι κάπως ἀλλιῶτικα. Λαϊκὸ σχολεῖο εἶναι μόνο μιὰ ἄτυχη ὀνομασία, πὸν δόθηκε στὸ γνήσιο κρατικὸ σχολεῖο, ἀντίθετα στὸ ἐκκλησιαστικὸ σχολεῖο. Στὸ λαϊκὸ ἢ κοσμικὸ σχολεῖο ἐκτελοῦν τὸ καθῆκον τους δασκάλοι μὲ βαθὺ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλιῶς, γιατί ἐκεῖνος, πὸν τοῦ ἔτυχε ὁ τυχερὸς κλῆρος νὰ βλέπῃ μέσα στὶς ψυχὰς τῶν παιδιῶν, ἀναγνωρίζει πάντα πόσος σεβασμὸς ζωντανεῖ μέσα στοὺς μικροὺς αὐτοὺς πολῖτες, ὅταν ἀντικρίζουν τὰ θάματα τῆς δημιουργίας. Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα σὲ μᾶς εἶναι ἔμφυτο. Καὶ μάλιστα μέσα στὸ γερμανικὸ λαὸ μας εἶναι τόσο ζωηρὸ καὶ γνήσιο τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, ὥστε διδασκαλία χωρὶς θρησκευτικὴτητα δὲ θὰ μπορούσε νὰ νοηθῇ. Ἐνας δάσκαλος ἐχθρὸς τῆς θρησκείας θὰ ντροπιάζοταν καὶ θὰ ταπειωνόταν μπροστὰ στοὺς μαθητὲς του.

Ἐπειδὴ ὅμως ἔμεῖς προφυλάττομε τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν παιδιῶν σὰν πολύτιμο κειμήλιο, γι' αὐτὸ ἀποφεύγομε προσεχτικὰ νὰ ἀντιστρατευόμαστε στὴ θρησκεία τῆς καρδιάς τους μὲ ἐκκλησιαστικοὺς τύπους. Ἀποφεύγομε νὰ γράφωμε στὶς πλάκες τῶν παιδιῶν θρησκευτικὰ ρητὰ καὶ νὰ βάζωμε μέσα στὶς σάκκες τους δόγματα πίστεως, γιατί ξέρομε καλά, ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ὅλες αὐτὲς τὶς προτάσεις τῆς πίστεως θὰ τὶς σβήσῃ τὸ σφουγγάρι τῆς ἀμφιβολίας. Δὲ θέλομε λοιπὸν νὰ σπέρνωμε στὴν καρδιὰ τῶν παιδιῶν στερεότυπους τύπους πίστεως, πὸν ἀργότερα ὁ ὄριμος ἄνθρωπος θ' ἀγωνισθῇ ἐναντίον τους.

Δὲν πρόκειται πιά γιὰ μηχανικὴ συσσώρευση δογμάτων στὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ πρόκειται νὰ γεμίσωμε τὶς καρδιὰς τους! Ὅχι γεμάτο μὲ σαβούρα τὸ κιβώτιο τοῦ μνημονικοῦ, ἀλλὰ βαθιὰ ποτισμένο τὸ ἐσωτερικὸ τῆς ψυχῆς.

Θέλομε ἀκόμη νὰ δίνωμε στὰ παιδιὰ ρητὰ τῆς Ἀγ. Γραφῆς γεμάτα μὲ περιέχομενο, γιατί τέτοιες λαμπρὰ συνωψισμένες σοφίες τῆς καθημερινῆς ζωῆς ὅπως: «τίμα (ἐμπράκτως) τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου!» ἢ «μὴν ξεχνᾶτε νὰ εὐεργετῆτε καὶ νὰ μεταδίσετε!» πρέπει ν' ἀντηχοῦν στὰ αὐτιά τους ἴσαμε τὰ γηρατεῖά τους. Ἄλλ' ὅμως ἀπέχομε πολὺ ἀπὸ τὸ νὰ συσσωρεύωμε τέτοια ρητὰ, πὸν γιὰ νὰ ἐμβαθύνουν τὰ παιδιὰ στὸ περιεχόμενό τους πρέπει νὰ σπάσουν τὸ κεφάλι τους.

Ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ δασκάλοι εἴμαστε θρησκευτικοὶ παιδαγωγοὶ καὶ ὄχι δασκάλοι θεολογίας σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα πὸν εἶχαν οἱ παλιοὶ ἐρμηνευτὲς τοῦ κατηχισμοῦ τῶν συλλογῶν παλιῶν ρητῶν. Θέλομε, ἐφόσον παρέχομε στὰ παιδιὰ χαρούμενη σχολικὴ ζωὴ, ν' ἀπομακρύνωμε ἀπ' αὐτὰ τὸ κάθε τι, πὸν κάνει τὴ μάθησι ἕνα βασανιστήριον. Καὶ τὸ νὰ μαθαίνῃ κανεὶς ἀκατανόητα πράματα μὲ τὸ στανὶ εἶναι βέβαια ἕνα μεγάλο βασανιστήριον.

Κι ὅμως οἱ γονεῖς ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ἀκοῦν τὶς γνῶμες τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος παιδαγωγῶν καὶ νὰ ἔχουν τὴν ἀπαίτησι τὸ παιδί τους νὰ λέῃ: «Ὑπόσχομαι ἕνα πρᾶμα,

πού δὲν τὸ γνωρίζω. Πρεσβεύω κάτι, πού δὲν τὸ καταλαβαίνω τί θὰ εἶπῃ». Οἱ τέτοιοι γονεῖς μποροῦν κάλλιστα νὰ παραδώσουν τὸ παιδί τους στοὺς κληρικούς, γιὰ νὰ τὰ διδάξουν μὲ τὸ πνεῦμα περασμένων αἰώνων καὶ σκουριασμένων μεθόδων χωρὶς καμιά παιδαγωγικὴ συνείδηση.

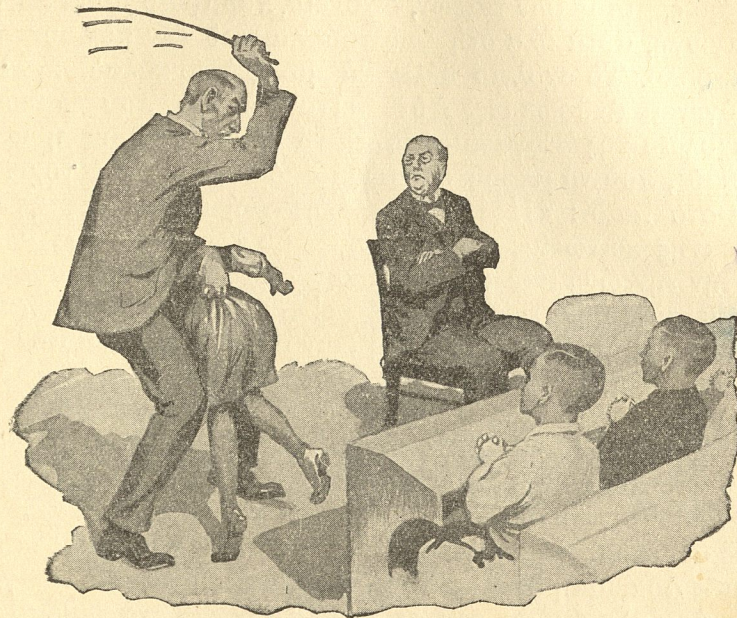
Ἐμεῖς οἱ δασκάλοι, ὅπως καὶ πρὶν, θὰ παρουσιάζουμε καὶ στὸ μέλλον στὰ παιδιά μεγάλες ἠθικὲς καὶ θρησκευτικὲς προσωπικότητες καὶ θὰ τοὺς διηγώμαστε θρησκευτικὲς ἱστορίες, ἀλλὰ μόνο τέτοιες πού θὰ μποροῦν νὰ γίνουν κίνητρα τῆς βουλήσεως πρὸς ἓναν τέλειο, δυνατὸ ἀνθρωπισμὸ καὶ μόνον τέτοιες, πού νὰ μποροῦν νὰ ξυπνίζουν στὸν ἀνθρώπο αὐτὰ τὰ τρία: **δημιουργικὴ δύναμη, ὑπομονὴ καὶ καλωσύνη.** Ἡ βασικὴ ψυχικὴ διάθεση, πού καλλιεργεῖ τὸ σχολεῖο Ἐργασίας, εἶναι ὁ σεβασμὸς κάθε δημιουργικοῦ καὶ ἡ φροντίδα γιὰ τὴν παραγωγὴ ἀνθρώπων δράσεως καθὼς καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ἡ πεῖρα ἔχει ἀποδείξει χίλιες φορές, ὅτι ὄριμοι κιόλας ἀνθρώποι, ὅταν βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ λάβουν μιὰ ἠθικὴ ἀπόφαση, παράκουσαν τὴ φωνὴ ἑνὸς βιβλικοῦ ρητοῦ, γιὰτὶ ἡ φωνὴ αὐτὴ δὲ διατηροῦσε περισσότερὴ ἀξία ἀπὸ μιὰ πλάκα φωνογράφου! Πρόθυμα ὅμως ἄκουσαν—καὶ αὐτὸ εἶναι πολλές φορές τὸ λαμπρότερο κεφάλαιο μέσα στὸ βιβλίο τῶν ἀναμνήσεων τῆς ζωῆς τους—σὲ τέτοιες ὥρες τὴ φωνὴ τοῦ δασκάλου τους, πού ἦταν ὁ ἴδιος τέλειος ἀνθρώπος καὶ συνήθιζε νὰ τοὺς παρουσιάξῃ καὶ νὰ τοὺς δείχνῃ τέτοιες προσωπικότητες, πού εἶχαν λάβει ὅμοιες ἀποφάσεις, ὅταν βρέθηκαν στὴν αὐτὴ περίσταση καὶ πού οἱ ἀποφάσεις ἦταν οἱ ὀρθές.

Θέλομε πρὸ πάντων νὰ ἐκπαιδεύουμε τὴ νεολαία στὴν ἀνεξίθρησκεία ἀπέναντι στοὺς ἄλλους. Καὶ πρὸ πάντων θέλομε νὰ διδάσκουμε τὰ παιδιά νὰ σέβονται τὴν Ἐκκλησία, γιὰτὶ αὐτὴ εἶναι φύλακας κάθε λογῆς ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ.

Στὸ βιβλίο μου «Ἡ χαρὰ εἶναι τὸ πᾶν!» ἔγραφα, πᾶνε κάμποσα χρόνια, γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τ' ἀκόλουθα:

«Ὅ,τι στὴ ζωὴ τῶν ἐνηλίκων συγχρόνων μας εἶναι φα-



Μιὰ ἄσχημη, σιχαμερὴ εἰκόνα ἀπὸ τὸ παλιὸ σχολεῖο! Τί φοβερὸ ἔγκλημα τιμωρεῖ ὁ δάσκαλος αὐτός, πού ἀπὸ τὴς ἐπανελημμένες ἐπιθεωρήσεις κατάντησε νευρικός; Μήπως τὸ ζωηρὸ αὐτὸ παιδάκι εἶχε τὴν αὐθάδεια νὰ «λύσῃ τὰς συμπελεγμένας ἐπὶ τοῦ θρανίου χεῖρας του;» Μήπως τὸ φαιδρὸ αὐτὸ παιδικὸ πνεῦμα εἶχε τὴν ἀναίδεια νὰ χαμογελάσῃ στὸ μάθημα; Ἡ μήπως τόλμησε νὰ δαγκάσῃ τὸ κουλουράκι του πού ἔχει στὴν τσέπη; Μήπως δὲν μπόρεσε νὰ ἀπομνημονεύσῃ τὰ ἀκατανόητα ρητά; Ὑπάρχουν μ' ὅλα αὐτὰ γονεῖς πού ἐπιδοκιμάζουν τὴς σκηνὲς αὐτές: Ὁ καλὸς Θεὸς δὲν ἔδωκε στὰ παιδιά γιὰ εὐχαρίστηση τὰ πλευρά τους, ἀλλὰ γιὰ ξύλο!

τριασμός, μίσος τῶν τάξεων, διχόνοια, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν καταγωγή, αὐτὰ ὅλα στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ δὲν παίζουν κανένα ρόλο. Τὸ σχολεῖο θέλει νὰ μορφώσῃ καλοὺς πολῖτες κι εὐγενεῖς ἀνθρώπους. Αὐτὸ εἶναι τὸ νέο πού ἐπιδιώκει τὸ σχολεῖο τῆς Ἑργασίας: θέλει νὰ δείξῃ τέτοιους ἠθικοὺς σκοπούς, πού νὰ μπορῇ καὶ τώρα ἀκόμα νὰ τοὺς πετύχῃ. Δὲ λέμε στὸ παιδί: «Πρέπει νὰ γίνῃς χρήσιμο μέλος τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ ν' ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου!», ἀλλὰ: «αὐτὴν τὴν ὥρα πρέπει νὰ μοιραστῆς τὰ χρωματιστὰ μολύβια σου μὲ τὸ συμμαθητὴ σου Πέτρο!». «Αὐτὴν τὴν ὥρα πρέπει νὰ δεχθῆτε στὴν ἐργατικὴ κοινότητά σας καὶ αὐτὸν τὸν κοκκινοτριχὴ, τὸν πεισματάρη Βασιλάκη καὶ νὰ εἴστε μαζί του καλοὶ συνεργάτες!» Δὲν κηρύττομε: «Νὰ δείχνετε στὴ ζωὴ ἠθικὰ καθαροὶ ἀνθρώποι!» Ἄλλὰ: «Νίψετε ἀμέσως πολὺ καθαρὰ τὰ χέρια σας· ὅποιος προσέχει στὴν ἐξωτερικὴ καθαριότητα, συγυρίζει πρὸ ὅμορφα τὸ μικρὸ δωμάτιο τῆς καρδιάς του». Δὲ χρησιμεύει σὲ τίποτε, ἂν ἓνα παιδί μπορῇ νὰ μᾶς ἀραδιάσῃ δέκα εἰδῶν δυνατότητες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀγάπῃ του στὸν πλησίον καὶ νὰ δικαιολογήσῃ καὶ συμπληρώσῃ αὐτὲς μὲ διάφορα ρητά, ἀλλὰ θεωροῦμε σπουδαῖο πρᾶμα, ὅταν αὐτὸ τὸ παιδί καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὥρα κίολας φτάνει ὡς τὸ σημεῖο νὰ λήῃ χωρὶς φθόνο στὸ μικρὸ ἀδύνατο παιδάκι, πού σήμερα ἔδειξε κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ καταφέρῃ κάτι τι: «Μπράβο! ὥραϊα τὸ ἔκαμες!»

Σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ ρητὰ τῆς Γραφῆς εἶναι γιὰ μᾶς τὸ πνεῦμα τῆς χαρούμενης ἀλληλοβοήθειας! Δὲν ὑπάρχει ἐπάνω στὴ γῆ ἄλλο ἀποτελεσματικώτερο πρᾶγμα γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ φρονήματος ἀπὸ τὴν ἐργασία (*).

(*) Σ. Μ. Ἀπὸ τὸ κεφάλαιο αὐτὸ λίγα μόνο δημοσιεύομε, γιατί σ' αὐτὸ ὁ συγγραφέας μὲ πολλὰ ἐπιχειρήματα πολεμᾷ μὲ ἀγανάχτησιν τὴ στεῖρα δογματικὴ διδασκαλία, πού θέλει νὰ ἐπιβάλλῃ ὁ κλῆρος στὴ Σαξονία—πράγματα πού δὲν ἔχουν θέση σ' ἐμᾶς.



Μιὰ στιγμιαία πολὺ βαθειὰ θρησκευτικὴ ἐντύπωση: Μιὰ τάξη τοῦ σχολείου ἀπολαύει σὲ μιὰ ἐκδρομὴ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου.

Τί εἶναι θρησκεία; Ὅχι ὁ παπαγαλισμὸς ἀκατανόητων ρητῶν καὶ δογμάτων, ἀλλὰ ἡ ζωντανή τοῦ Θεοῦ μέσα στὴ φύση· ἡ ἀναβίωση γεγονότων, πού πότισαν ὡς τὸ βάθος τῆς καρδιάς, ἀνθρώπους τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ποιήσεως· ὁ σεβασμὸς μεγάλων ἀνδρῶν, στοὺς ὁποίους ἐπιδρᾷ ἡ δημιουργικὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

*Ὁ Πρόεδρος τῆς παρέας, κ. Ἰωάννης Σβέλτος, ἐκθέτει
τὰ ὅσα εἶδε στὸ Νέο Σχολεῖο.*

«Κύριοί μου! Σιωπή λοιπόν! Ἀκοῦστε με, Κύριοί μου, εἶμαι ἐντιμος ἄνθρωπος! Πρὸ ~~δύο~~ ἡμερῶν σᾶς ὑποσχέθηκα πὼς ἐγὼ θὰ πάω στὸ νέο σχολεῖο νὰ ἰδῶ μὲ τὰ μάτια μου καὶ νὰ ξετάσω, ἂν ἀκόμα ἐξακολουθῆ ἐκεῖ ἡ ἐλεεινὴ κατάσταση ποὺ λέγαμε, καὶ νὰ μάθω τί ἀκριβῶς συμβαίνει. Σήμερα ἐρχομαι νὰ σᾶς ἀναγγείλω, ὅτι πραγματοποίησα τὴν ὑπόσχεσή μου. Εἶχα σκοπὸ νὰ μείνω ἐκεῖ μόνο μιὰν ὥρα καὶ ἡμιᾶ ὥρα ἔγινε ἕξι μέρες! Καὶ τώρα ἀκοῦστε ἐκεῖνο, ποὺ πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ ἀνοιχτὰ καὶ ξάστερα καὶ ἂν ἀκόμη δὲ σᾶς συμφέρει νὰ τὸ μάθετε: «Αὐτὸ τὸ σχολεῖο μοῦ ἄρεσε πολὺ!»

(Μπᾶ! Καλέ, τί μᾶς λές!)

«Βέβαια, δὲν μπορεῖ ὅποιος δὲν εἶναι εἰδικὸς νὰ κρίνῃ, ἂν οἱ μέθοδοι τοῦ νέου σχολείου εἶναι ἐσφαλμένες ἢ σωστές. Ἐ-εἶνο ὅμως, ποὺ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ ἰδῆ καὶ νὰ καταλάβῃ, εἶναι τὰ μάτια τῶν παιδιῶν! Εἶναι ἀπερίγραπτο πρᾶμα, Κύριοί μου, νὰ βλέπῃ κανεὶς πὼς ἀστραφταν τὰ μάτια τους κοιτάζοντας τοὺς σημερινοὺς δασκάλους τους!»

(Βέβαια, τὰ μάτια τῶν παιδιῶν ἀστράφτουν, ὅταν βλέπουν τέτοια καραγκιοζιλίκια καὶ τέτοια κουραφέξαλα!)

«Σᾶς παρακαλῶ, Κύριοί μου, οὔτε λόγος νὰ γίνεται γιὰ κουραφέξαλα! Ἔχομε γενικὰ ἀδικήσει τοὺς δασκάλους! Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ καταβάλλουν κάθε προσπάθεια, κάθε ἀνθρώπινο δυνατὸ κόπο καὶ δημιουργοῦν κάτι. Αὐτὸ εἶναι ἡ γνώμη μου!»

(Κουταμάρες!!)

Παραστάθηκα σὲ μιὰ διδασκαλία θρησκευτικῶν πολὺ νεο-τεριστικῆ. Δὲν ὠνόμαζαν τὸ μάθημα θρησκευτικά, ἀλλὰ ἠθικῆ. Διηγῆθηκε τί ἔκαμε γι' αὐτὸν ἡ μητέρα του καὶ πὼς τώρα εὐγνωμονεῖ τὴ γριὰ μητέρα του—ἀκοῦστε, αὐτὰ δὲν τᾶκουσα ποτέ μου σὲ καμιὰ Ἐκκλησία. Οἱ μαθητὲς κάθονταν προσεχτικὰ καὶ ἀκίνητα. Ἡ τόσο ἀπλὴ διήγηση αὐτουνοῦ τοῦ ἀνθρώπου μοῦ ἔκαμε μεγάλη ἐντύπωση. Νὰ μὲ εἰπῆτε ἀνόητο, ἂν τὰ παιδιά δὲν ὠφελήθησαν τίποτε ἀπ' αὐτὴν τὴν ὥρα, ποὺ νὰ τοὺς εἶναι χρήσιμο σ' ὅλο τους τὸ βίο! Δὲν ὑπαρχε ρητὸ ποὺ νὰ μὴ τὸ καταλάβαιναν!..

(Μὴν κρίνῃς «ἐξ ἰδίων τὰ ἀλλότρια.»)

«—ἀλλὰ τὰ διδάγματα ἐκεῖνα ἔφταναν βαθιὰ ὡς τὴν καρδιά! Δὲν πᾶτε νὰ λέτε ὅ,τι θέλετε, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐδίδασκε μὲ τέλεια ἐποπτεία!»

(Βέβαια, ὅταν μπαίνη στὸ σχολεῖο κανένας ξένος, οἱ δασκάλοι ἐπιδείχνουν τίς διδασκαλίες, ποὺ ἔχουν στὰ κουτιά!)

«Κάμετέ μου τὴ χάρη νὰ πᾶτε καὶ μόνοι σας μιὰ μέρα νὰ ἰδῆτε τὸ σχολεῖο!»

(Βέβαια, αὐτὸ θέλουν καὶ οἱ δασκάλοι, γιὰ νὰ σηκώσουν πιὸ ψηλότερα τὴ μύτη!)

«Πρέπει νὰ εἰποῦμε τὸ δίκιο δίκιο, Κύριοι. Ἔχομε ἀδικήσει τοὺς σημερινοὺς δασκάλους χωρὶς λόγο, ἐνῶ εἶναι λαμπροὶ καὶ ὑπομονετικοὶ ἄνθρωποι!»

(Μάλιστα: Αὐτοὶ εἶναι ἄγγελοι!! Ἀφοῦ ζητοῦν νὰ ἐλαττωθῆ ὁ μισθός τους καὶ νὰ καταργηθοῦν οἱ διακοπές!)

Ἔστερα πῆγα σὲ μιὰ ἀνώτερη τάξη. Ἐκεῖ μιλοῦσαν γιὰ τὸ κάρβουνο. Ἀλλὰ μὲ τί τρόπο! Ἀκοῦστε καὶ θαυμάστε: Οἱ μαθητὲς εἶχαν χίσει, σύμφωνα μὲ εἰκόνες ποὺ ἔβλεπαν, ἕνα σωστὸ μοντέλλο μεταλλείου!

(Θὰ ἔκαναν καλύτερα νὰ διαβάσουν περισσότερο, γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ μαθήματά τους, ἀντὶ νὰ καταγίνονται σὲ τέτοια μασκαραλίκια!)

Φανταστῆτε. εἶχαν προμηθευτῆ ὅλα ὅσα χρειάζονται: κάρβουνα, πίσσα, χρώματα, εἰκόνες, ἐργαλεῖα, βιβλία ὅλα, ὅλα,

γιὰ νὰ κάμουν πειράματα καὶ γιὰ νὰ συζητήσουν γιὰ τὸ κάρβουνο! (Καὶ γιὰ τὶς μουντζούρες τους! Χαχαχά!)

«Κάθε ομάδα ἐργασίας εἶχε ἀναλάβει νὰ ξετάση ἓνα ιδιαίτερο θέμα. Καὶ πῶς ἐρευνοῦσαν βαθιὰ τὸ πρᾶγμα, καὶ τί μεγάλο ἐνθουσιασμό εἶχαν γιὰ τὴν ἐργασία τους! Ἐκεῖ δὲ ρωτοῦσε ὁ δάσκαλος, ἀλλὰ ρωτοῦσαν οἱ μαθητές!»

(Ὡραία δουλειά! Ὁ δάσκαλος νὰ μιλῇ μόνο, ὅταν τὸν ρωτοῦν οἱ μαθητές! Θαυμάσια!)

Ὁ δάσκαλος τοὺς ἄφηγε μόνους νὰ κάνουν τὴ δουλειά τους καὶ μόνον, ὅταν δὲν μποροῦσαν νὰ προχωρήσουν, τοὺς βοηθοῦσε. Εἶναι λάθος αὐτό;

(Ἀνοησίες! Ὡραία πειθαρχία!)

«Λοιπόν, ὡς γιὰ τὴν πειθαρχία, Κύριοί μου, δὲν ὑπάρχουν πλέον «συμπεπλεγμέναι χεῖρες»· ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκε τὰ χέρια στὰ παιδιά, γιὰ νὰ τὰ κρατοῦν δεμένα!»

(Κόφτο!)

«Ἡ ἐργασία μόνο, μὰ παρακαλῶ, ἀκοῦστε, ἡ ἐργασία συγκρατεῖ τὰ παιδιά στὴν πειθαρχία. Ἄλλοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν παραγωγή τοῦ φωταερίου καὶ ἔκαμαν γι' αὐτὸ μιὰ πραγματεία. Ἄλλοι ξέτασαν τὴ παγκόσμια σχέση, στὴν ὁποία βρίσκεται τὸ κάρβουνο μὲ τὴ βιομηχανία, τὸ κάρβουνο μὲ τοὺς δρόμους τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ διάφορα ἄλλα τέτοια».

(Αὐτὸ εἶναι μεγαλεῖο! Εἶναι πολὺ συγκινητικό!)

«Ἄλλοι ἰχνογραφοῦσαν χάρτες! Εἶναι ἀπίστευτος ὁ ζῆλος ποὺ ἔδειχναν τὰ παιδιά! Κι ἔπειτα πῆγαν στὰ ἐργοστάσια φωταερίου καὶ στὰ ἐργαστήρια!

(Χαχά! Τώρα τὸ διορθώσαμε ὥραϊα! Φυσικὰ τὸ κυριώτερο ζήτημα γι' αὐτοὺς εἶναι νὰ χαζεύουν ἔξω! Λίγο περίπατο! Πρῶτα μιὰ ὥρα χωρὶς καμιά ἐργασία, καὶ ὕστερα μιὰ ὥρα περίπατο γιὰ τὴν ὑγεία τους!)

«Καὶ γιὰ τὴν ὑγεία—ἀκοῦστε με λοιπόν,—φροντίζουν ἐπίσης, καὶ αὐτὸ μοῦ ἄρεσε ὑπερβολικά. Μερικὲς τάξεις μάλιστα ἔχουν κάθε μέρα γυμναστική.

(Χαχαχά! Ἔτσι μάλιστα! Ὅσο τὸ δυνατὸ γυμνοί!)

«Γι' αὐτὸ οἱ μαθητὲς ἦταν γερά, μεστωμένα παιδιά.»



Ὁ κ. Ἰωάννης Σβέλτος λίγο πρὶν τὸν ἀποδοκιμάση ἢ παρέα του. «Ἀκοῦστε, Κύριοί μου, τὸ νέο σχολεῖο μοῦ ἄρεσε πολὺ! Αὐτὴ εἶναι ἡ ὅλη ἀλήθεια: Μοῦ ἄρεσε ὑπερβολικά!»

(Βέβαια, ειδικὸ τμήμα γιὰ ἐργάτες νταμαριοῦ! Μακάρι καὶ μεῖς νὰ κάναμε τέτοια γυμναστικὴ κάθε μέρα! Μὰ κι ἡ μπίρα καλὴ εἶναι! Χαχαχά!).

«Ἀκοῦστε, ἂν βλέπατε στὸ νέο σχολεῖο πῶς ὄλα γίνονται παίζοντας καὶ χωρὶς γκρίνιες καὶ βρισιὲς καὶ πῶς οἱ ἀδύνατοι μαθητῆς ἔχουν κι αὐτοὶ τὴ θέση τους—τότε.....

(Τότε θὰ ἔπρεπε καὶ σεῖς ὁ ἴδιος νὰ γίνετε μιὰ φορὰ ἀκόμη παιδί καὶ νὰ πᾶτε ἐκεῖ, γιὰτι καὶ οἱ πνευματικῶς ἀδύνατοι ἔχουν ἐκεῖ τὴ θέση, ποὺ τοὺς πρέπει!)

— Τότε δὲ θὰ κάνατε προσωπικὲς ἐπιθέσεις καὶ δὲ θὰ κακολογούσατε, Κύριοί μου. Ἐγὼ τὸ λέγω ἀνοιχτά, ἤμουν ἀδύνατος στὸ σχολεῖο, ἀλλ' ἂν εἶχα τὴν τύχη νὰ φοιτήσω σ' ἓνα τέτοιο σχολεῖο, ποὺ ὄλα κανεῖς τὰ ἀντιλαμβάνεται χεροπιαστά, θὰ εἶχα ἴσως καλύτερη τύχη στὸ βίό μου!

«Δὲν μπορούμε ὄλοι βέβαια νὰ γίνουμε σοφοὶ σὰν μερικούς. Σήμερα ὅμως καὶ οἱ ἀδύνατοι μαθητῆς δὲν κάθονται μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, γιὰτι ὑπάρχει κολοσσιαία πρόοδο στὴν ἀγωγή τῶν καθυστερημένων καὶ τῶν ἀδυνάτων.

(Βέβαια, γιὰτι ἄλλοτε δὲν ὑπαρχαν τέτοιοι πνευματικῶς ἀδύνατοι, ἀφοῦ ὄλοι κάτι μάθαιναν στὸ σχολεῖο. Γιατί, προτοῦ εἰσαχτῆ τὸ περίφημο σχολεῖο Ἐργασίας, γινόταν κάποια ἐργασία).

Λοιπὸν, ὡς γιὰ μένα προσωπικῶς, σᾶς βεβαιώνω, ὅτι πῆγα καὶ τὰ εἶδα ὄλα καὶ σχημάτισα γνώμη ἐγὼ ὁ ἴδιος καὶ φυσικὰ ξέρω τώρα σὲ ποῖα ἄποψη πρέπει νὰ καταταχτῶ).

Τὸ καλύτερο εἶναι νὰ καταταχτῆτε τιμητικὸ μέλος ἀναμεταξὺ τῶν πνευματικῶς καθυστερημένων! Καὶ ὀνομάζεστε κ. Σβέλτος; Ὁχι, καλύτερα πρέπει νὰ ὀνομάζεστε στὸ ἐξῆς κ. Κοιμήσης! Προτείνω, Κύριοι, ν' ἀποκλείσωμε αὐτὸν τὸν Κύριο, ἀπὸ τὴν παρέα μας! Ὅσο διατηριέται ἡ συντροφιά μας αὐτή, ἐμεῖς θὰ βρίζωμε τοὺς δασκάλους! Τὰ παλιὰ καλὰ ἦθη τῶν πατέρων μας εἶναι καὶ πρέπει νὰ μείνουν ἱερὰ καὶ ἄθικτα!—«Πολὺ σωστά! Ἐδῶ θὰ βρίζωμε παντοτεινὰ τοὺς δασκάλους ὡς που νὰ παραιτήσουν τίς παρανομίες τοῦ νέου

σχολεῖου, γιὰτι πραγματικὰ εἶναι ἔνοχοι γιὰ ὄλα!»).

— «Μὰ σὲ τί λοιπὸν φταῖνε αὐτοί;»

(Πρέπει ν' ἀφαιρεθῆ πιά ὁ λόγος ἀπὸ τὸν κ. Κοιμήση. Δὲν εἴμαστε δὲ καὶ τόσο πρόστυχοι, ὥστε ν' ἀλλάζωμε κάθε τόσο γνώμες!)—«Καὶ ποῖον θὰ βρίζωμε παρακαλῶ, ἂν δὲν ἔχωμε πιά νὰ βρίζωμε τὸ νέο σχολεῖο, καὶ νὰ τοῦ φορτώνομε ὄλες τίς ἀμαρτίες, ὅπως σ' ἓναν «ἐξίλαστήριο τράγο;»—Λοιπὸν πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ βγάλωμε ἓνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο: «Φυσικά, φταίει τὸ σχολεῖο!» Αὐτὸ πρέπει ν' ἀγοράζουν ὄλοι οἱ τέτοιοι! Γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔχει δίκιο. Φυσικὰ δὲ φταίει κανένας ἄλλος, παρὰ αὐτὸ τὸ νέο σχολεῖο»

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Δυὸ λόγια τοῦ μεταφραστῆ.....	3
Πρῶτα : «Ψσαννά!», ὕστερα: «σταύρωσον αὐτόν!».....	5
Τί σκοπεύει αὐτὸ τὸ βιβλίον.....	15
Ἑπτὰ κατηγορίες κατὰ τοῦ νέου σχολείου.....	
1. «Στὸ νέο σχολεῖο ὅλα εἶναι ἄνω κάτω ! Αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν : ἐκπαίδευση μὲ τὸ νέο πνεῦμα!».....	27
2. «Στὴν ἀρχὴ γίνονται μόνο παιγνίδια, χειροτεχνικὲς ἐργασίες καὶ περίπατοι· αὐτὰ τὰ ὀνομάζουν : στοιχειώδη διδασκαλία ! »	39
3. «Ἐπειτα ἀφήνουν τὰ παιδιὰ νὰ χαζεύουν ἐδῶ κι ἐκεῖ μόνα τους. Αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν: διδασκαλία συνθέσεων μὲ τὸ νέο σύστημα!».....	44
4. «Ὁρολόγιον πρόγραμμα δὲν ὑπάρχει πιά· οἱ δασκάλου κάνουν ὅ,τι τοὺς κατεβαίνει στὸ κεφάλι· αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν : ἐνιαία διδασκαλία ! ».....	80
5. «Δὲν προσφέρουν στὰ παιδιὰ καμιὰ θετικὴ γνώση, οὔτε κἀν ἐργάζονται πιά· αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν : «Σχολεῖο Ἐργασίας»,	
6. «Οἱ δασκάλου πολὺ πρόθυμα ἀναθέτουν διάφορες ἐργασίες στοὺς γονεῖς ἢ συγγενεῖς τῶν παιδιῶν. Αὐτὸ τὸ λέγουν : ἀγωγή μὲ τὸ πνεῦμα τῆς κοινότητος ! ».....	111
7. «Οἱ δασκάλου δὲν ἔχουν καμιὰ θρησκεία μέσα τους, τὸ θρησκευτικὸ ὅμως σχολεῖο θὰ τοὺς φέρῃ σὲ θεογνωσία».....	128
Ὁ Πρόεδρος τῆς παρῆας, κ. Ἴω. Σβέλτος, ἐκθέτει τὰ ὅσα εἶδε στὸ Νέο Σχολεῖο	134

